

Risiko- og kapitalstyring

DNB-konsernet

2017

Redegjørelse i henhold til pilar 3

Rapporten inneholder informasjon om risikostyring, risikomåling og kapitaldekning i henhold til kravene i Kapitalkravsforskriften del IX: Offentliggjøring av finansiell informasjon. I tillegg inneholder vedleggene til rapporten informasjon i henhold til nye krav til rapportering gitt av EBA i «Final report on the Guidelines on Disclosure Requirements under Part Eight of Regulation 575 2013 (EBA-GL-2016-11)».

Kapitaldekningsregelverket er satt sammen av tre pilarer.

Pilar 1 er de kvantitative minimumskravene til bankenes kapital og beskrivelse av beregningsmetodene for risikovektet volum og hva som er tellende kapital. Kapitaldekningsregelverket tillater ulike metoder for å beregne kapitalkravet.

Figuren viser hvilke metoder som benyttes til beregning av kapitalkrav for de ulike risikoformene. DNB rapporterer kredittrisiko etter avansert IRB-metode, hvor interne risikomodeller for PD, LGD og EAD benyttes. Enkelte kredittporteføljer har midlertidig eller varig unntak fra IRB-rapportering, og rapporteres etter standardmetoden. Markedsrisiko måles etter standardmetoden. Operasjonell risiko rapporteres i hovedsak etter sjablongmetoden, men enkelte datterselskap bruker basismetoden.

Pilar 2 stiller krav til interne vurderinger av kapitalbehovet og bankenes ansvar for å vurdere andre risikoer enn de som er kvantifisert under pilar 1.

Pilar 3 er kravene til offentliggjøring av informasjon, og skal gjøre det mulig for markedet å vurdere finansinstitusjonens risiko- og kapitalstyring. Retningslinjer og rutiner for pilar 3-rapporteringen er vedtatt av styret i DNB. Styret behandler også rapporten før offentliggjøring. Pilar 3-rapporten er ikke underlagt revisjon. Tabeller finnes i rapportens vedlegg.

For informasjon om DNBs godtgjørelsesordning se DNBs årsrapport som du finner her: <https://www.ir.dnb.no/press-and-reports/financial-reports-and-presentations>

● Rapporteringsmetoder som brukes i DNB.

Grunnleggende om norsk økonomi

Norge har 5,3 millioner innbyggere og BNP per innbygger er betydelig høyere enn i EU-landene. De siste 15 årene har norsk økonomi hatt høyere vekst og lavere svingninger i BNP enn de andre nordiske landene og eurolandene. Norges gode finansielle situasjon har gitt betydelig finanspolitisk handlingsrom og fleksibilitet til å møte lavere økonomisk aktivitet. Høyere økonomisk vekst i Norge enn i EU-landene i perioden etter finanskrisen, har medført at styringsrenten har blitt holdt høyere enn i de fleste andre land i Norden og EU. Det at Norge har en nasjonal valuta som flyter fritt, og en troverdig finans- og pengepolitikk, demper effekten av konjunktursvingninger.

I tillegg til olje og gass, er fisk og aluminium viktige produkter for norsk eksport. God tilgang til billig elektrisitet fra vannkraft har vært en viktig forutsetning for utviklingen av norsk metallproduksjon.

Norske statsobligasjoner har den høyeste kredittratingen som er mulig å oppnå, og Norge har i 12 av de siste 14 årene ligget på toppen av listen over FNs Human Development Index. Indeksen er basert på statistikk over blant annet forventet levealder, utdanning og inntekter.

De siste 20 årene har boligprisene i Norge økt markant, løftet av høy inntektsvekst, lav og stabil arbeidsledighet, og de siste årene en lav rente. I tillegg har det i deler av perioden vært begrenset byggeaktivitet i forhold til befolkningsveksten. I 2017 kom et omslag med fall i boligprisene, noe som dels må ses i lys av den sterke oppgangen som fant sted i 2016. 82 prosent av befolkningen bor i en bolig som husholdningen selv eier, og utleiemarkedet er derfor begrenset.

Oljens påvirkning på norsk økonomi har økt betydelig siden de første oljefunnene på slutten av 1960-tallet. I 2017 utgjorde olje- og gassutvinning 15,6 prosent av BNP og 39,9 prosent av eksportinntektene. Investeringsaktivitetene på den norske kontinentalsokkelen påvirker også fastlandsbedriftene. Inntekter fra petroleumsaktiviteten sto for 15,9 prosent av statens totale inntekter i 2017. Disse inntektene ble overført til Statens pensjonsfond utland, populært kalt Oljefondet. Dette fondet fungerer som en buffer mellom løpende oljeinntekter og løpende forbruk gjennom statsbudsjettet. Oljefondet investerer kun i utlandet. Ved utgangen av 2017 var verdien av fondet om lag 259 prosent av BNP. Handlingsregelen regulerer bruken av oljeinntektene, og er satt for å sikre at

inntektene gradvis innføres i den norske økonomien, på et nivå som kan opprettholdes over tid.

Høy kostnadsvekst over tid, i kombinasjon med lav oljepris, førte til betydelige kutt i petroleumsinvesteringene i 2015 og 2016 og et omslag i norsk økonomi. I 2016 var både veksten og kapasitetsutnyttelsen lavere enn normalt. Arbeidsledigheten steg, men først og fremst i petroleumsrelaterte yrker og regioner, særlig på Sør- og Vestlandet. Lavere rente, ekspansiv finanspolitikk og en svekkelse av kronen bidro til å begrense tilbakeslaget for økonomien. Partene i arbeidslivet tilpasset lønnsveksten til nye rammebetingelser. I 2017 avtok fallet i oljeinvesteringene, veksten i økonomien tok seg opp og arbeidsledigheten gikk ned. Ved inngangen til 2018 ligger det an til at veksten i norsk økonomi blir høyere enn normal vekst.

CROs OPPSUMMERING

DNB lanserte ny strategi, nye verdier og nytt oppdrag i 2017. Teknologiske, regulatoriske og atferdsmessige endringer gjør at vi må tenke nytt. Det er fire områder som blir avgjørende for at DNB skal lykkes med å skape de beste kundeopplevelsene og nå finansielle mål: øke innovasjonskraft, styrke bruk av kundeinnsikt, gjennomføre et internt kompetanseløft og integrere samfunnsansvar i alle våre prosesser.

For å nå målene i den nye strategien vedtok styret i desember 2017 ny konsernstruktur. Blant endringene var etableringen av IT som eget støtteområde. Det skal legges til rette for tettere samarbeid mellom forretning og IT samtidig som kontrollen med IT-risiko styrkes. Compliance er skilt ut fra Risikostyring konsern og etablert som eget støtteområde. Leder av Compliance inngår i konsernledelsen og rapporterer til konsernsjefen.

Den nye strategien gjenspeiles i prioriteringene for Risikostyring konsern. Risikostyring konsern er ansvarlig for flere av konsernets beslutningsprosesser og har en viktig rolle når det gjelder å sikre at banken ivaretar sitt samfunnsansvar. Et eksempel er å sørge for at samfunnsansvar ivaretas i alle kredittbeslutninger. DNB utarbeidet nye styringsprinsipper for samfunnsansvar i 2017, som tydeliggjør hvordan samfunnsansvar skal vurderes, dokumenteres og tas hensyn til i kredittvirksomheten. Et annet eksempel er å sikre at samfunnsansvar blir ivaretatt som en del av risikovurderingen ved etablering av nye produkter og tjenester. I 2017 ble det implementert en ny standard som omfatter alle produkter og tjenester som DNB tilbyr. Standarden tydeliggjør ansvaret og eierskapet gjennom hele verdikjeden og stiller krav til risikovurderinger, dokumentasjon og etterprøvnbarhet.

Å forebygge hvitvasking og terrorfinansiering, og å bidra til at Norge etterlever internasjonale sanksjonsreguleringer, er også en del av DNBs samfunnsansvar. Arbeidet omfatter både tilrettelegging av systemer og organisasjon, samt grunnleggende opplæringsprogrammer til alle ansatte.

DNB har bygget opp i overkant av 100 milliarder kroner i ren kjernekapital siden 2007. Ren kjernekapitaldekning for DNB-konsernet økte med ytterligere 0,4 prosentpoeng i 2017 og var 16,4 prosent ved utgangen av året. DNB oppfyller med det kravet til ren kjernekapitaldekning med god margin. De norske myndighetene har fastsatt et krav til uvektet kjernekapitalandel for DNB på 6 prosent. DNB oppfyller også dette kravet med god margin, og fremstår som en av verdens best kapitaliserte banker. Vårt solide kapitalnivå gjør at vi er godt posisjonert for endringene i kapitalkravsregelverket, Basel III, som Baselkomiteen publiserte i desember 2017.

DNBs risikoeksponering, målt i økonomisk kapital, ble ytterligere redusert i 2017, særlig gjelder dette kreditt risiko. Arbeidet med å rebalansere storkundeporteføljen fortsatte. De to siste årene har vi redusert vår sykliske eksponering innenfor shipping og oljerelatert virksomhet med 100 milliarder kroner. De fleste av DNBs engasjement innenfor offshore-service segmentet har blitt restrukturert, og er sikret finansiering og likviditet for de kommende årene. De andre kredittporteføljene har svært god kvalitet med lave mislighold og tap. Både boliglånsporteføljen og porteføljen av lån til små og mellomstore bedrifter hadde god vekst i 2017, uten at risikonivået i disse porteføljene økte.

Arbeidet med ikke-finansiell risiko, særlig operasjonell og compliance risiko, har blitt vesentlig styrket gjennom året. Som ledd i arbeidet med å styre operasjonell risiko har DNB anskaffet et integrert risikostyringsverktøy for «governance, risk and

compliance». Første modul i dette verktøyet var en ny og utvidet taps- og hendelsesdatabase, som ble implementert i 2017.

Det er høy risiko knyttet til databedrageri, i form av digitale angrep, dataskadeverk og risiko for at konfidensiell informasjon kommer på avveie. Globalt har det digitale trusselbildet endret seg til å bli mer alvorlig. Det er etablert tiltak for å styrke informasjonssikkerheten i DNB for å møte et stadig økende trusselbilde.

DNB fortsetter arbeidet med å automatisere og digitalisere produkter og tjenester for å møte kundenes behov og forventninger. I 2017 lanserte DNB en løsning for digitalt finansieringsbevis for kjøp av bolig. Risikostyring konsern deltar i arbeidet med å digitalisere låneprosessene med kompetanse både på modellutvikling og kredittprosess. Som andrelinjeforsvar, og eier av flere sentrale prosesser i DNB, skal Risikostyring konsern bidra til å sikre at digitalisering ikke medfører økt tapsrisiko, og at produktene og tjenestene DNB tilbyr er til beste for kundene.

Økt gjennomføringsevne og høyere hastighet i våre interne prosesser er essensielt for å utvikle nye digitale tjenester og øke innovasjonskraften i DNB. For å sikre at høy hastighet opprettholdes må roller være tydelig definerte. Risikostyring konsern skal være gode rådgivere for linjen gjennom å styrke risikokulturen og forståelsen for risiko i konsernet. Det innebærer å legge til rette for at gode risikovurderinger inngår i strategiske og forretningsmessige beslutninger på et tidlig stadium i alle våre prosesser. DNB må øke innovasjonskraften og gjennomføringsevnen, men det er viktig at dette ikke går på bekostning av risikostyring og kvalitet. Her spiller Risikostyring konsern en viktig rolle sammen med en sterk risikokultur i førstelinjen.

Jeg mener at DNB-konsernets rapport for Risiko- og kapitalstyring gir et godt og dekkende bilde av risikosituasjonen og hvordan vi styrer, måler og rapporterer risiko i DNB.

IDA LERNER, CHIEF RISK OFFICER

Juridisk struktur og konsolideringsregler for kapitaldekning

I konsernregnskapet for DNB ASA (DNB) inngår DNB Bank ASA, DNB Asset Management Holding AS, DNB Livsforsikring AS og DNB Forsikring AS, alle med underliggende datterselskaper.

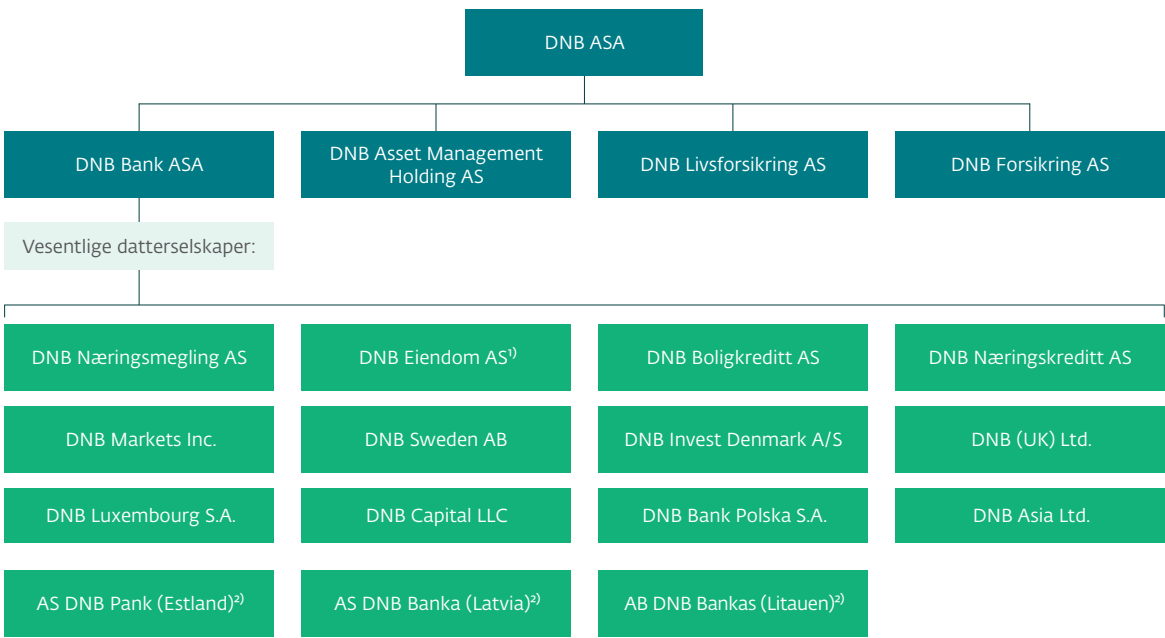
DNB avlegger konsernregnskap i samsvar med IFRS. For beskrivelse av konsernets regnskapsprinsipper, se DNBs årsrapport. Ved utarbeidelse av konsernregnskapet elimineres konserninterne transaksjoner, balanser, samt gevinster og tap på transaksjoner mellom enheter i konsernet. Konsolidering av kapitaldekning er regulert i Kapitalkravsforskriften, Finansforetaksloven og Forskrift om konsolidering mv. i tverrsektorielle grupper, og er i henhold til EUs kapitaldekningsregelverk for banker og verdipapirforetak (CRD IV/CRR). I henhold til dette skal kun foretak i finansiell sektor, og foretak som yter tilknyttede tjenester, inngå i konsolidert kapitaldekning.

Tilknyttede selskap skal forholdsmessig konsolideres (pro rata opptil 50 prosent) i forhold til eierandel. Verdivurderingsprinsippene i selskapsregnskapet for de operative foretakene skal legges til grunn for konsolidering av kapitaldekningen. For eierandeler i utenlandske selskap som konsolideres inn skal verdivurderingsprinsipper som legges til grunn i soliditetsberegninger på nasjonalt nivå, i de respektive selskap, benyttes.

INVESTERING I TILKNYTTETE SELSKAPER
DNB Bank ASA har en eierandel i Eksportfinans på 40 prosent. Banken har også stilt garanti for andre utlån i Eksportfinans. Transaksjonene med Eksportfinans er inngått på ordinære markedsmessige betingelser, som om de var gjennomført mellom uavhengige parter.

Etter at virksomheten i DNB Baltics (AS DNB Pank (Estland), AS DNB Banka (Latvia), og AB DNB Bankas (Litauen)) ble fusjonert med Nordea, ble Luminor Group AB etablert i fjerde kvartal 2017. DNB har en eierandel i Luminor Group AB på om lag 44 prosent og selskapet er konsolidert etter egenkapitalmetoden med virkning fra 1. oktober 2017. DNBs eierandel i Vipps AS er i underkant av 52 prosent. Grunnet betingelser i aksjonæravtalen så defineres Vipps som et tilknyttet selskap i regnskapet, men fullkonsolideres for kapitaldekningsformål.

Investeringene i tilknyttede selskaper tas inn etter egenkapitalmetoden i regnskapet, og konsolideres pro rata i kapitaldekningen. DNBs andel av risikovektet volum i Eksportfinans utgjorde 2,8 milliarder kroner og andelen i Luminor utgjorde 40,5 milliarder ved utgangen av 2017. Risikovektet volum i Vipps var ubetydelig ved utgangen av 2017.

¹⁾ DNB Meglerservice ble fusjonert med DNB Eiendom AS i fjerde kvartal 2017.
²⁾ DNB og Nordea kunngjorde 25. august 2016 at de hadde inngått en avtale om å slå sammen virksomhetene i Estland, Latvia og Litauen. Transaksjonen ble gjennomført 1. oktober 2017, og Luminor Group AB ble etablert. DNBs eierandel i Luminor Group AB, på om lag 44 prosent, er konsolidert etter egenkapitalmetoden med virkning fra 1. oktober 2017. Se for øvrig note 37 i årsregnskapet for flere detaljer.

1

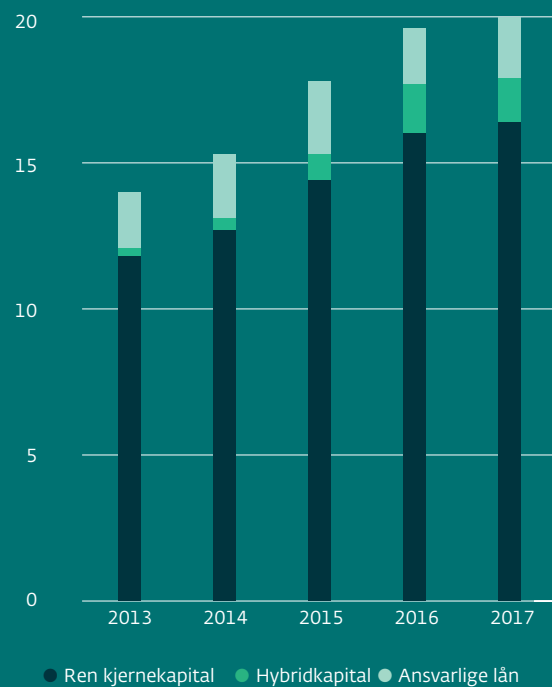
Kapitaldekning

DNB-konsernet er meget godt kapitalisert. Ved utgangen av 2017 var ren kjernekapitaldekning for DNB-konsernet 16,4 prosent. Det interne målet, inkludert egenbuffer på om lag 1 prosentpoeng, var på 16,1 prosent. Egenbufferen er etablert for å kunne fange opp variabilitet i risikovektet volum og inntjening slik at konsernet kan opprettholde normal utlånsvekst og ha en forutsigbar utbyttepolitikk.

- 7. KAPITALDEKNING
- 7. UVEKTET KJERNEKAPITALANDEL
- 7. RISIKOVEKTET VOLUM
- 9. BUFFERKRAV
- 9. SLUTTFØRING AV BASEL III

Totalkapitaldekning, DNB-konsernet

Prosent

Ren kjernekapitaldekning, DNB-konsernet

Prosent

16,4 (16,0)

Totalkapitaldekning, DNB-konsernet

Prosent

20,0 (19,5)

Ren kjernekapitaldekning, DNB Bank-konsernet

Prosent

16,2 (15,7)

Totalkapitaldekning, DNB Bank-konsernet

Prosent

20,6 (20,0)

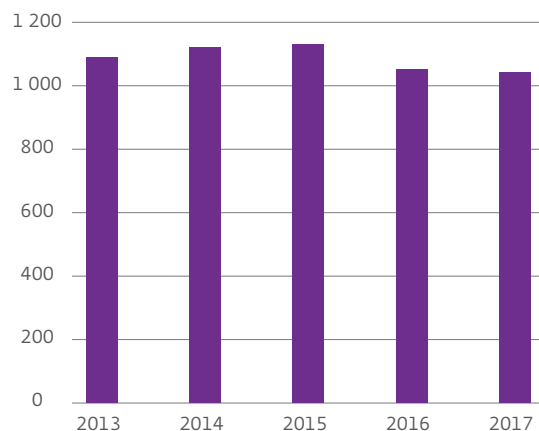
KAPITALDEKNING

Ved utgangen av 2017 var det samlede regulatoriske minstekravet til ren kjernekapitaldekning på 15,2 prosent og DNBs interne mål 16,1 prosent. Kapitaliseringsmålene er knyttet til det til enhver tid gjeldende beregningsgrunnlaget. For norske banker gjelder en overgangsregel knyttet til kapitalkravsregningen som tilsier at samlet risikovektet volum ikke kan være mindre enn 80 prosent av tilsvarende beregning under Basel I-regelverket. Basel I-gulvet var effektivt ved utgangen av året, og reduserte ren kjernekapitaldekning for DNB-konsernet med 0,2 prosentpoeng i forhold til Basel III-beregningsgrunnlaget uten overgangsregel.

Ren kjernekapitaldekning for DNB-konsernet var 16,4 prosent og totalkapitaldekningen 20,0 prosent ved utgangen av året, mot henholdsvis 16,0 og 19,5 prosent ett år tidligere.

Risikovektet volum, DNB-konsernet

Milliarder kroner

DNB Bank-konsernet hadde en ren kjernekapitaldekning på 16,2 prosent, og en totalkapitaldekning på 20,6 prosent mot henholdsvis 15,7 og 20,0 prosent ett år tidligere. DNB Bank ASA hadde en ren kjernekapitaldekning på 17,7 prosent ved slutten av 2017, mot 19,1 prosent i 2016. Totalkapitaldekningen utgjorde 23,0 prosent i 2017 mot 24,8 i 2016.

DNB Boligkreditt AS hadde en ren kjernekapitaldekning på 16,6 prosent, og en totalkapitaldekning på 18,5 prosent beregnet etter overgangsregelen for risikovektet volum. Uten overgangsregelen ville ren kjernekapitaldekning og totalkapitaldekning for DNB Boligkreditt AS vært henholdsvis 21,4 og 24,0 prosent.

DNB Livsforsikring AS hadde, ved utgangen av 2017, en solvensmargin på 146 prosent uten bruk av overgangsordning, og 190 prosent beregnet basert på overgangsordningen. Tilsvarende tall ett år tidligere, var henholdsvis 152 prosent uten bruk av overgangsordningen og 211 prosent etter anvendelse av overgangsordningen. Ved utløpet av fjerde kvartal var avsetningene for økt forventet levealder ferdigstilt. Se kapittel om DNB Livsforsikring AS.

UVEKTET KJERNEKAPITALANDEL

Som et supplement til det risikovektede kapitaldekningssystemet, introduserte Baselkomiteen etter finanskrisen et nytt måltall for soliditet, uvektet kjernekapitalandel.

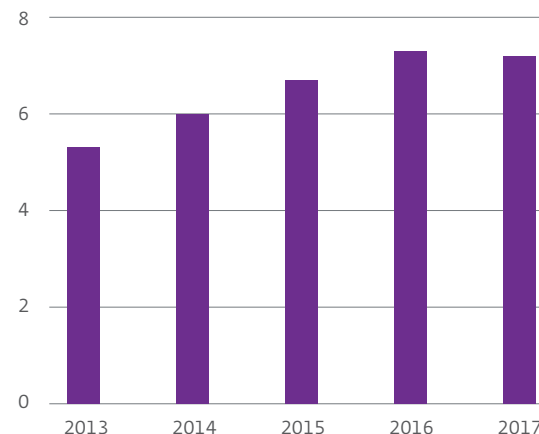
Kapitalstørrelsen er kjernekapital inkludert hybridkapital. Beregningsgrunnlaget består både av eiendeler på balansen og utenom-balanseposter. For utenom-balansepostene brukes de samme konverteringsfaktorene som i standardmetoden for kapitalkravsregningen. I tillegg er det noen særskilte justeringer for derivater og gjenkjøpsavtaler. Forsikringsvirksomheten er holdt utenfor.

Finansdepartementet fastsatte minstekrav til uvektet kjernekapitalandel for kredittinstitusjoner og verdipapirforetak i Norge med virkning fra 30. juni 2017. Det norske kravet til uvektet kjernekapitalandel er bygget opp som et minstekrav på 3 prosent, som vil gjelde alle kredittinstitusjoner, et bufferkrav for banker på 2 prosent, og et ekstra bufferkrav på 1 prosent for systemviktige banker. DNB har dermed, som eneste institusjon i Norge, et krav til uvektet kjernekapitalandel på 6 prosent. Baselkomiteen fastsatte i desember 2017 et minstekrav på 3 prosent, gjeldende fra 2022.

DNB-konsernet beregner uvektet kjernekapitalandel i henhold til CRRs reviderte artikkel 429 og EU-kommisjonens forordning som trådte i kraft 18. januar 2015. DNB oppfyller minstekravet på 6 prosent med god margin. Ved utgangen av 2017 var uvektet kjernekapitalandel for DNB-konsernet 7,2 prosent mot 7,3 prosent ett år tidligere.

Uvektet kjernekapitalandel, DNB-konsernet

Prosent

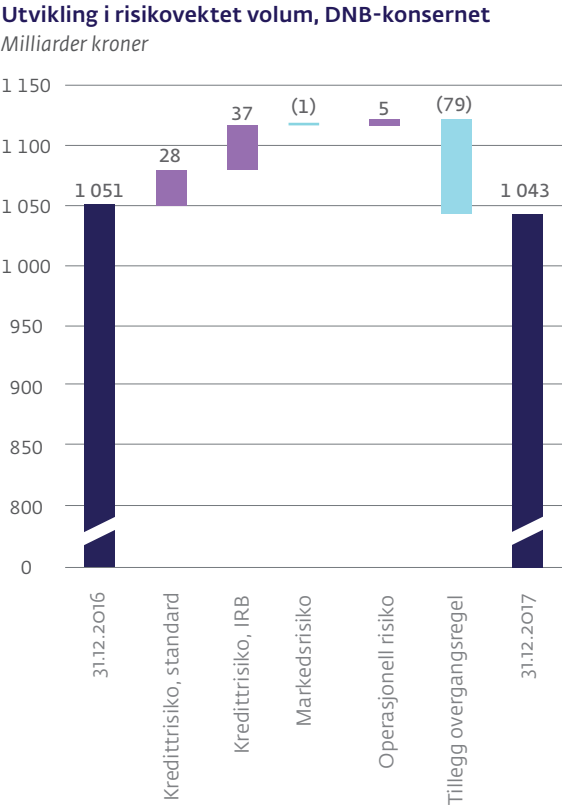
RISIKOVEKTET VOLUM

DNB-konsernet rapporterer kredittrisiko etter IRB-metoden for størstedelen av porteføljen. Det vil si at interne modeller basert på bankens egen tapshistorikk legges til grunn for beregning av kapitalkrav. For foretaksporteføljen benyttes avansert IRB-metode (AIRB), som innebærer at interne modeller for sannsynlighet for mislighold (PD), tap gitt mislighold (LGD), forventet engasjement ved mislighold (EAD) og løpetid (M), legges til grunn både for styringsformål og for kapitaldekning. IRB-porteføljene er nærmere beskrevet i kapittelet om kredittrisiko.

DNB Bank ASA rapporterer operasjonell risiko etter sjablongmetoden, mens enkelte av datterselskapene bruker basismetoden. Markedsrisiko rapporteres etter standardmetoden.

Risikovektet volum ble redusert med 9 milliarder kroner i 2017 og utgjorde 1 043 milliarder kroner ved utgangen av året. Risikovektet volum for kredittrisiko økte med 65 milliarder kroner. Risikovektet volum for den IRB-rapporterte kredittporteføljen økte med 37 milliarder kroner til tross for at den nominelle eksponeringen ble redusert. Årsaken var at modellene som benyttes i beregning av tap gitt mislighold for storkunder (LGD-modellene) ble oppjustert i 2017. Avstanden opp til Basel I-beregningen ble av samme grunn redusert. Tillegget i risikovektet volum, som beregnes i henhold til overgangsregelen, ble redusert med 79 milliarder kroner sammenlignet med utgangen av 2016, og utgjorde 15 milliarder kroner ved utgangen av 2017.

Spesifikasjon av risikovektet volum og kapitalkrav for de viktigste datterselskapene i DNB-konsernet finnes i vedlegg.

Spesifikasjon av risikovektet volum og kapitalkrav, DNB-konsernet	Eksposering, nominelt 31.12.2017	EAD ¹⁾ 31.12.2017	Gjennomsnittlige risikovekter i prosent 31.12.2017	Risikovektet volum 31.12.2017	Kapitalkrav 31.12.2017	Kapitalkrav 31.12.2016
Millioner kroner						
IRB-metode						
Foretak	964 724	790 118	56	439 960	35 197	32 619
Spesialiserte foretak (SL)	11 582	10 645	53	5 676	454	356
Massemarked, pant i fast eiendom	748 668	748 668	22	165 245	13 220	12465
Massemarked, øvrige engasjementer	99 660	85 663	25	21 812	1 745	1 901
Verdipapirisering	9 613	9 613	81	7 827	626	937
Sum kredittrisiko, IRB-metode	1 834 246	1 644 706	39	640 519	51 241	48 279
Standardmetode						
Stater og sentralbanker	107 116	76 481	0	74	6	7
Institusjoner	266 642	122 434	31	37 361	2 989	1 989
Foretak	174 279	140 798	87	122 454	9 796	8 767
Massemarked, pant i fast eiendom	58 925	56 340	49	27 588	2 207	1 805
Massemarked, øvrige engasjementer	117 871	47 773	77	36 765	2 941	2 939
Egenkapitalposisjoner	20 203	20 201	232	46 771	3 742	3 623
Verdipapirisering						41
Øvrige eiendeler	13 760	13 760	52	7 098	568	848
Sum kredittrisiko, standardmetoden	758 796	477 787	58	278 110	22 249	20 018
Sum kredittrisiko	2 593 042	2 122 493	43	918 629	73 490	68 297
Markedsrisiko						
Posisjonsrisiko for gjeldsinstrumenter				13 997	1 120	1 169
Posisjonsrisiko for egenkapitalinstrumenter				262	21	25
Valutarisiko				0	0	0
Varerisiko				23	2	6
Risiko for svekket kredittverdighet hos motpart (CVA)				5 854	468	490
Sum markedsrisiko				20 137	1 611	1 690
Operasjonell risiko				88 820	7 106	6 670
Netto forsikring, etter elimineringer				0	0	0
Sum risikovektet volum og kapitalkrav før overgangsregel				1 027 585	82 207	76 657
Tillegg i kapitalkravet som følge av overgangsregel ²⁾				15 016	1 120	7 463
Sum risikovektet volum og kapitalkrav				1 042 601	83 408	84 120

¹⁾ Forventet engasjementsbeløp ved mislighold, exposure at default.
²⁾ På grunn av overgangsregelen kan minstekrav til kapitaldekning maksimalt reduseres til 80 prosent i forhold til kravene etter Basel I-reglene.

BUFFERKRAV

En sentral del av kapitaldekningsregelverket er den kombinerte bufferen, det vil si summen av bevaringsbuffer, systemrisikobuffer, buffer for systemviktige banker (SIFI-buffer) og eventuell motsyklisk buffer. Bufferkravene skal oppfylles med ren kjernekapital. Det samme gjelder for pilar 2-kravet, som for DNB er på 1,6 prosent. Dersom ren kjernekapital faller under det som kreves for å oppfylle minstekravet og den kombinerte bufferen, vil det kunne medføre begrensninger på utbytte, bonuser og betjening av hybridkapital.

Tabellen viser oppfyllelsen av minstekrav og bufferkrav per 31. desember 2017. Minstekravet til total kapitaldekning på 8 prosent kan oppfylles med inntil 2 prosent tilleggskapital og inntil 1,5 prosent hybridkapital. DNB oppfyller minstekravet med maksimal bruk av hybridkapital og tilleggskapital både for bankkonsernet og finanskonsernet.

Det kombinerte bufferkravet sammensatt av bevaringsbuffer, systemrisikobuffer og SIFI-buffer, utgjør samlet 7,5 prosent. Det institusjonsspesifikke motsykliske bufferkravet utgjorde 1,6 prosentpoeng. Dette kravet fastsettes som et vektet gjennomsnitt av de motsykliske bufferkravene i de landene som banken opererer i. Motsyklisk bufferkrav i Norge økte fra 1,5 til 2,0 prosent 31. desember 2017. Samlet bufferkrav for DNB var 9,1 prosent ved utgangen av 2017.

Det var overskudd av ren kjernekapital i forhold til de samlede kapitalkravene på henholdsvis 10,5 og 13,2 milliarder kroner for bankkonsernet og finanskonsernet.

Beregning av bufferkrav, samlede kapitalkrav, 31. desember 2017

Millioner kroner	Sats	DNB Bank-konsernet	DNB-konsernet
Beregningsgrunnlag		1 014 683	1 042 601
Minstekrav til ren kjernekapital	4,5 %	45 661	46 917
Minstekrav til kjernekapital	6,0 %	60 881	62 556
Minstekrav til total kapitaldekning	8,0 %	81 175	83 408
Oppfyllelse av minstekrav			
Ren kjernekapital		45 661	46 917
Hybridkapital		15 220	15 639
Tilleggskapital		20 294	20 852
Bufferkrav som skal oppfylles med ren kjernekapital			
Bevaringsbuffer	2,5 %	25 367	26 065
Systemrisikobuffer	3,0 %	30 441	31 278
Buffer for systemviktige institusjoner (SIFI)	2,0 %	20 294	20 852
Motsyklisk buffer	1,6 %	15 918	16 356
Samlet bufferkrav	9,1 %	92 020	94 551
Ren kjernekapital mot samlede krav			
Ren kjernekapital		164 431	171 346
Dekning av minstekrav		(45 661)	(46 917)
Dekning av pilar 2-krav	1,6 %	(16 235)	(16 682)
Dekning av bufferkrav		(92 020)	(94 551)
Overskudd av ren kjernekapital		10 516	13 189

SLUTTFØRING AV BASEL III

Fra 2007 ble det gjennom Basel II-standardene åpnet for at bankene kunne bruke egne modeller til å beregne risikovekter (IRB-metoden). For å unngå at modellbruken skulle kunne gi for lave risikovekter ble det innført en overgangsregel i form av et gulv for hvor lav verdi risikovektet volum (RWA) samlet sett kunne ha. Verdien skulle ikke være lavere enn 80 prosent av hva den ville ha vært under Basel I-reglene. Dette er det såkalte Basel I-gulvet. Norge har som eneste land valgt å videreføre Basel I-gulvet. Praksisen innebærer blant annet at norske banker i internasjonale sammenligninger fremstår som svakere kapitalisert enn om EUs regelverk hadde vært lagt til grunn.

Basel III består av omfattende endringer i kapitaldekningsregelverket, og ble initiert på bakgrunn av finanskrisen i 2008. Det innføres et nytt kapitalgulv som skal redusere ulikhetene i risikovekter og føre til mer harmoniserte kapitalkrav på tvers av land. Det ventes at EU vil følge opp anbefalingene gjennom endringer i sitt lovverk (CRR og CRD IV). Gjennom EØS-avtalen vil dette lovverket også bli gjeldende i Norge. Finansdepartementet har gitt Finanstilsynet i oppdrag å foreslå hvordan resterende deler av CRR og CRD IV skal gjennomføres i Norge. Som del av dette arbeidet skal Finanstilsynet også utrede et nytt kapitalgulv basert på Baselkomiteens forslag til nye standardmetoder. Det nye gulvkravet skal trolig erstatte Basel I-gulvet, men det er usikkert hvordan det vil bli utformet og samvirke med EUs regelverk. Finanstilsynet har fått frist til medio april 2018 med å levere sine anbefalinger.

EFFEKTER AV ENDRINGENE I BASEL III PÅ DNB BANK-KONSERNETS RISIKOVEKTEDE VOLUM

Baselkomiteen offentliggjorde siste del av endringene i Basel III 7. desember 2017. De viktigste endringene er listet opp under. Innføringstidspunktet er satt til 1. januar 2022.

- Nye standardmetoder for kredittrisiko og operasjonell risiko.
- Begrensninger i anvendelse av interne metoder (IRB) i beregningen av kapitalkrav. Engasjementer med kunde grupper som har en omsetning større enn 500 millioner euro, vil i det nye regelverket behandles etter grunnleggende IRB-metode, der de i dag behandles etter avansert IRB-metode. Denne endringen vil innebære økt LGD i beregningene.
- Fastsatte minimumsnivåer for sentrale parametere i de interne modellene for kredittrisiko, blant annet PD.
- Skaleringsfaktoren på 1,06 som benyttes i IRB-metoden fjernes, isolert sett gir dette 5,7 prosent reduksjon i kapitalkravet for IRB-porteføljene.
- Minimumsnivå for uvektet kjernekapitalandel på 3 prosent. For globalt systemviktige banker (G-SIIs) kommer i tillegg en buffer på 50 prosent av bankens bufferkrav i kapitaldekningen.
- Minimumsnivå (gulv) for samlet risikovektet volum blir 72,5 prosent av risikovektet volum beregnet etter de nye standardmetodene. Gulvet fases inn over fem år med start på 50 prosent i 2022.
- Utsettelse av innføringen av det reviderte rammeverket for markedsrisiko, «Fundamental Review of the Trading Book» (FRTB) til 1. januar 2022.

Hovedbildet er at DNB får en marginal økning på om lag 25 milliarder kroner, eller 2,5 prosent, i RWA som følge av nytt regelverk, inkludert effekten av FRTB for markedsrisiko. Det er forutsatt at banken anvender revidert standardmetode for motpartsrisiko (SA-CCR) som vil gi en økning i RWA på 15 milliarder kroner. Dersom DNB får godkjent intern modell for beregning av motpartsrisiko (IMM) reduseres økningen med

om lag 13 milliarder kroner. Gulvet basert på de nye standardmetodene er beregnet til 1 002 milliarder per 31. desember 2017. Det er lite trolig at gulvet vil bli effektivt for DNB.

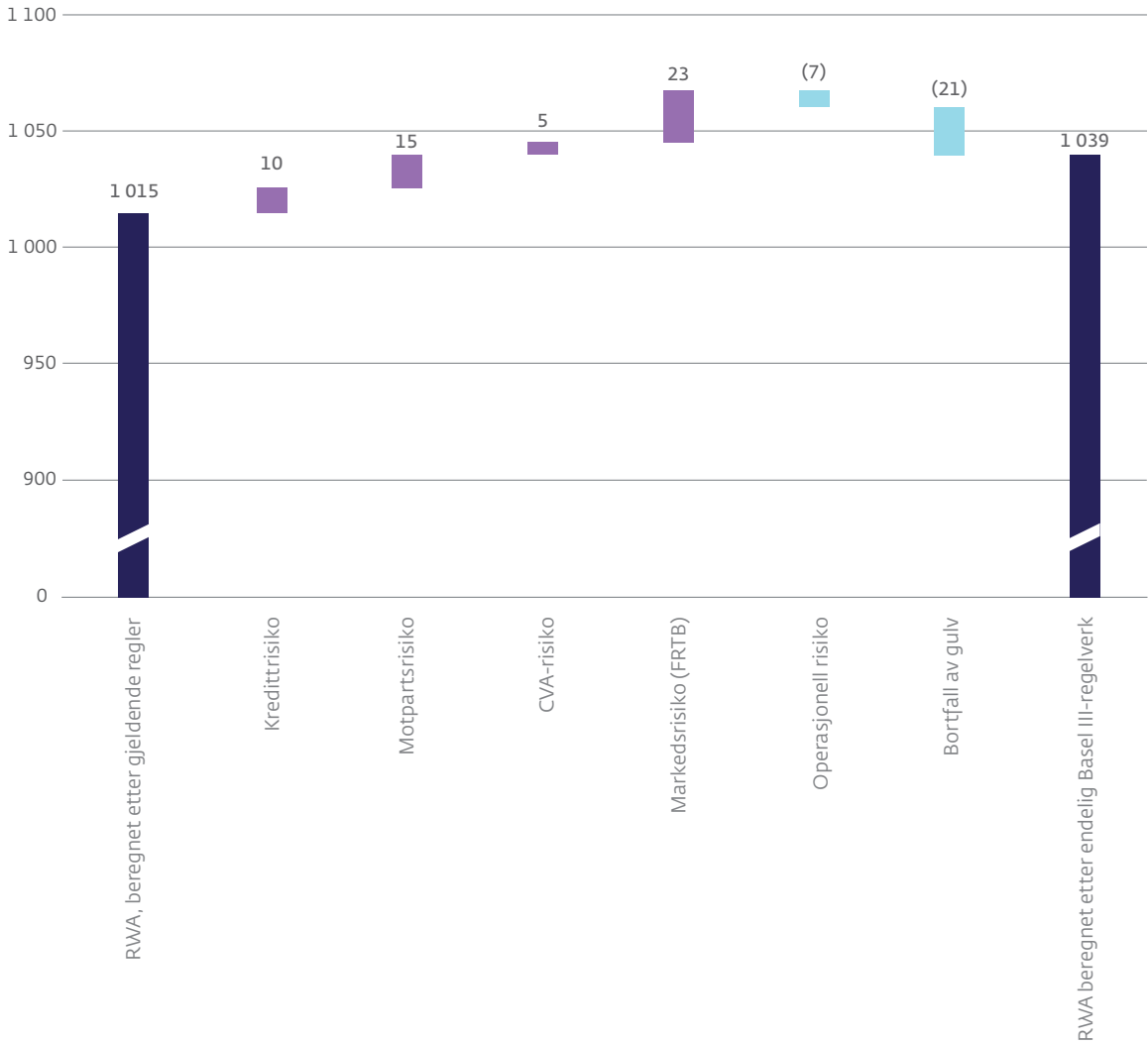
Risikovektet volum for kredittrisiko vil samlet sett øke med 10 milliarder kroner. Overgangen fra avansert til grunnleggende IRB-metode for foretak med konsernomsetning større enn 500 millioner euro vil gi økning i RWA på 30 milliarder kroner. Minimumsnivåer for nøkkelparametere i IRB-målingen og andre endringer i reglene for kredittrisiko bidrar til økning. Dette blir kompensert ved at skaleringsfaktoren på 1,06 tas bort. Denne effekten reduserer RWA med om lag 34 milliarder kroner.

For operasjonell risiko viser beregningene at RWA reduseres med nærmere 7 milliarder kroner til 83 milliarder. Den nye beregningsmetoden for operasjonell risiko består av to elementer. Først beregnes et nivå i hovedsak basert på inntekter, deretter justeres dette tallet opp eller ned basert på bankens egen historikk for operasjonelle tap. Baselkomiteen åpner for at nasjonale myndigheter kan velge å se bort fra justeringen for egne tap. I DNBS tilfelle reduseres RWA for operasjonell risiko med 14 prosent eller om lag 13 milliarder kroner som følge av egen tapshistorikk.

Kombinasjonen av lang tid til innføring (2022) og lang innfasingsperiode av gulvet innebærer at reguleringene på kort og mellomlag sikt vil ha begrenset betydning for å jevne ut konkurranseforholdene mellom norskregulerte og utenlandske banker.

Effekter av endringer i Basel III-regelverket, DNB Bank-konsernet, 31. desember 2017

Milliarder kroner

2

Styring og kontroll av risiko i DNB

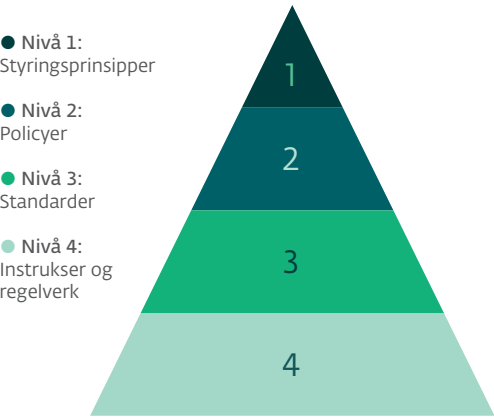
Evnen til å identifisere og håndtere risiko er kjernen i finansvirksomhet, og en forutsetning for å skape verdier i DNB over tid. Risikostyring er et strategisk virkemiddel som skal bidra til å oppnå konsernets mål. Risikostyringen i DNB har som hovedmål å optimalisere forholdet mellom risiko og inntjening i et langsiktig perspektiv.

12. VIRKSOMHETSSTYRING OG STYRENDE
DOKUMENTER
12. STYRING OG MÅLING
17. RISIKOAPPETITT
18. BEREDSKAPSTILTAK OG
GJENOPPRETTINGSPLAN

VIRKSOMHETSSTYRING OG STYRENDE DOKUMENTER

Virksomhetsstyringen gir rammer for virksomhetsutøvelsen, og skal bidra til å realisere konsernets strategi og forretningsmessige mål. Virksomhetsstyringen setter rammene for prosesser og strukturer som benyttes for styring og kontroll i konsernet, og stiller krav til atferd for styre, ledelse og medarbeidere. DNB har et hierarki i virksomhetsstyringen på fire nivåer.

Styringsprinsippene utgjør det øverste styringsnivået i konsernet. Disse prinsippene gir overordnede rammer for all styring av virksomheten. De kan være definert av lovkrav eller omfatte områder som er av særskilt betydning, og de definerer ønsket kultur, atferd og ansvarsfordeling på overordnet nivå.

DNBs styrende prinsipper omfatter:

- Oppdrag og verdier
- Styringsmodell og ansvarsforhold
- Instruks for styre og ledelse
- Prinsipper for etikk (Code of Conduct)
- Prinsipper for samfunnsansvar
- Prinsipper for risikoappetitt
- Selskapets vedtekter

Det neste nivået i virksomhetsstyringen er policyer. Policyene angir prinsipper for utøvelse av forretningsvirksomheten innenfor konsernets mest vesentlige områder. Policyene beskriver hensikt, omfang, prinsipper og roller og ansvar innenfor hvert område. De danner grunnlag for å sikre at adferden på lavere nivåer er i tråd med styringsprinsippene. Styret har vedtatt åtte policyer for DNB-konsernet. Innenfor risikostyring er det etablert to policyer, Policy for risikostyring og Policy for compliance.

Policy for risikostyring eies av konserndirektør for Risikostyring konsern, og definerer prinsipper knyttet til risikostyring. Policy for risikostyring er utdypet i flere standarder, som gir mer detaljerte føringer for styring av risiko. Det er etablert standarder for blant annet kapitalisering, kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko.

Policy for compliance eies av konserndirektør for Compliance og definerer prinsipper knyttet til etterlevelse av gjeldende regelverk. Policyen utdypes blant annet i standarder for antihvitvasking, personvern, antikorrupsjon, interessekonflikter og konkurranserett.

Det laveste nivået i hierarkiet for styrende dokumenter er instruks og regelverk. Kredittregelverket, personalhåndboken og regnskapshåndboken er eksempler på denne type dokumenter.

STYRING OG MÅLING

Konsernets risikoappetitt fastsettes av styret og gjennomgås og fornyes minst en gang i året. Mål og rammer reflekteres i andre deler av risikostyringen, herunder fastsettelse av fullmakter og forretningsrammer. Styret bruker rammeverket til å fastsette den langsiktige risikoprofilen til DNB. Risikoappetitt er således et viktig virkemiddel for å bidra til å operasjonalisere helhetlig risikostyring. Risiko inkluderes eksplisitt i konsernets styrings- og

belønningssystemer i form av risikoindikatorer, som bygger opp under rammene i risikoappetitt, og andre overordnede rammer eller strategier. Rammeverket for risikoappetitt er nærmere beskrevet senere i kapittelet.

Konsernets kapitaliseringsvurdering (ICAAP) er integrert i styringsprosessene gjennom risikoappetitrammeverket, og i oppfølgingen av risikoutviklingen for øvrig. ICAAP er nærmere beskrevet i kapittel om Kapitalstyring og ICAAP.

Det skal foreligge fullmakter for bevilgninger og posisjons- og handlerammer på alle vesentlige finansielle områder. Fullmakter og overordnede rammer besluttet i styrene i DNB ASA og DNB Bank ASA, og delegeres i organisasjonen. Enhver videre delegering skal godkjennes og følges opp av nærmeste overordnede leder. Alle fullmakter i DNB er personlige. Tildeling av fullmakter skjer etter vurdering av fullmektigens kompetanse og erfaring, samt det forretningsmessige behovet. Ved tildeling blir det opplyst om rammebetingelser og begrensninger i fullmakten. Alle fullmakter som er gitt i DNB dokumenteres og følges opp. For mer informasjon om fullmakter for kreditt-, likviditet- og markedsrisiko, se kapitlene for hvert av risikoområdene.

ROLLER OG ANSVAR

DNBs risikostyring er bygget på en modell med tre forsvarslinjer. Styrende organer og forsvarslinjer i DNB-konsernet er illustrert i figuren. Risikostyring og internkontroll ivaretas av tre forsvarslinjer:

→ **Førstelinjeforsvar** er den operative ledelsens styring og internkontroll, herunder prosesser og aktiviteter for å nå fastsatte mål knyttet til effektiv drift, pålitelig finansiell rapportering og etterlevelse av lover og regler. Den operative ledelsen er ansvarlig for all risiko knyttet til enhetens aktiviteter og prosesser.

→ **Andrelinjeforsvar** er en uavhengig funksjon som overvåker og følger opp den operative ledelsens styring og internkontroll. Andrelinjeforsvaret har ansvar for å sette premisser for risikostyring, for koordinering på tvers av organisasjonen og for risikorapportering.

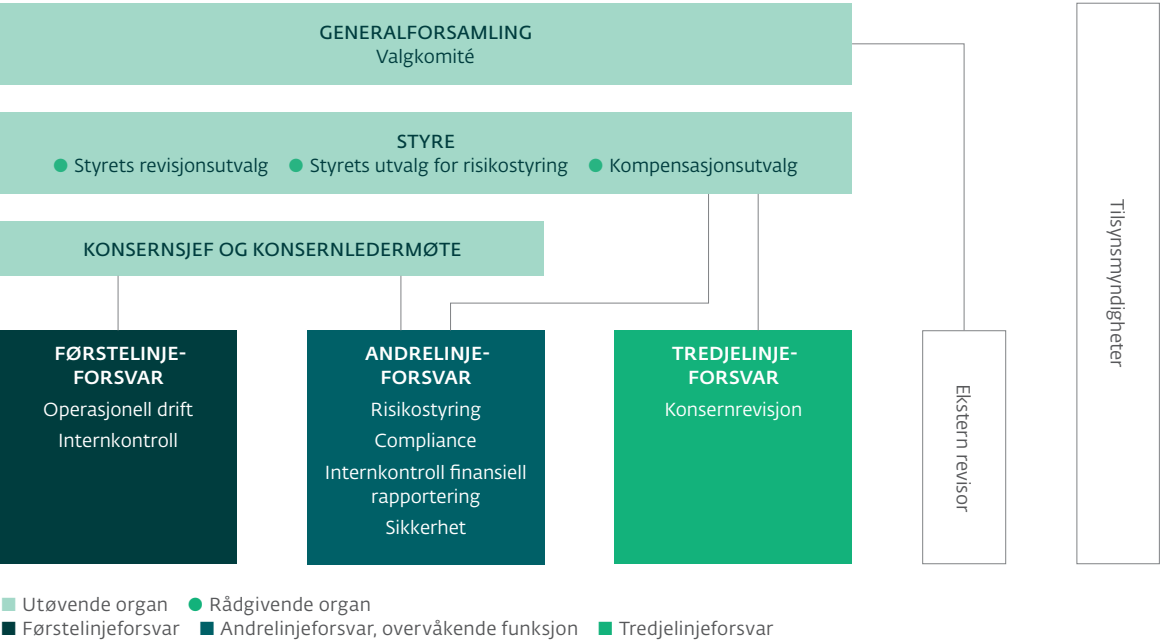
→ **Tredjelinjeforsvar** er Konsernrevisjonen som gjennomgår og vurderer konsernledelsens samlede styring og internkontroll. Konsernrevisjonen er uavhengig av administrasjonen og rapporterer til styret i DNB ASA.

Risikostyringsfunksjoner i DNB

Uavhengighet er en forutsetning for andrelinjeforsvaret, og innebærer at kontrollerende funksjoner og oppgaver holdes adskilt fra førstelinjen. Rapportering, kontroll og rådgivning skal være primæroppgaver for de som har andrelinjeansvar i DNB.

Hoveddelen av konsernets andrelinjefunksjoner er samlet i de organisatoriske enhetene Risikostyring konsern og Compliance. Risikostyring konsern ledes av konserndirektør, som også er Chief Risk Officer (CRO), som rapporterer direkte til konsernsjefen, og kan ved behov rapportere direkte til styret. CRO kan ikke ansettes eller avsettes uten samtykke fra styret.

Compliance ble på slutten av 2017 etablert som eget støtteområde, med rapportering direkte til konsernsjef. Fram til april 2018 vil konserndirektør for Risikostyring også være konstituert konserndirektør for Compliance. I samme periode vil rollen som Group Chief Compliance Officer (GCCO) innehas av divisjonsdirektør for Compliance/AML. GCCO er en uavhengig stilling med direkte rapporteringslinje til konsernsjef og styret. GCCO kan ikke ansettes eller avsettes uten samtykke fra styret. Styret utpeker også Group AML Officer. I DNB er GCCO også Group AML Officer, og har et overordnet og samlet ansvar for konsernets etterlevelse av eksterne hvitvaskings- og sanksjonsregelverk.

Konsernfinans, som ledes av konserndirektør som også er Chief Financial Officer (CFO), ivaretar deler av andrelinjeforsvaret, herunder internkontroll av den finansielle rapporteringen.

Ansvaret for data governance, digitale angrep og sikkerhet er plassert i konsernets støtteområde for IT. Fra 2018 har konsernets nyansatte Chief Data Officer (CDO) overtatt ansvaret for data governance.

I alle vesentlige virksomhetsområder skal det være en Local Operational Risk Officer (LORO) og en Local Head of Compliance (LHC). Disse er en del av andrelinjeforsvaret og styres fra og rapporterer til henholdsvis Risikostyring konsern og Compliance. LORO har ansvar for registrering og oppfølging av hendelser knyttet til operasjonell risiko, herunder at førstelinjen etablerer risikoreduserende tiltak.

LORO bidrar også til utarbeidelsen av den årlige statusrapporteringen om styring og kontroll av operasjonell risiko. LHC skal påse at førstelinjen har tilfredsstillende styring og kontroll av compliance-risiko. LHC skal gi råd og veiledning til førstelinjen, samt overvåke og rapportere status på compliance-arbeidet.

Figuren på neste side viser hvordan risikostyringsfunksjonen i DNB er organisert, og hvor de ulike funksjonene hører til i DNBs risikostyringssystem.

Det er etablert utvalg og komiteer som skal bistå konserndirektørene med beslutningsgrunnlag, oppfølging og kontroll innenfor ulike fagområder:

→ **Balansestyringsutvalget (ALCO)** er et

rådgivende organ for CFO vedrørende styring av kapitalbruk og kapitalfordeling, samt markeds- og finansieringsrisiko. Innenfor risikostyring er utvalget en møteplass for informasjonsdeling og koordinering mellom enheter som operativt forvalter markeds- og finansieringsrisiko og Risikostyring konsern som premissgivende enhet for konsernets risikotaking.

→ **Tre sentrale kredittutvalg**, Konsernkredittutvalget, Kredittutvalg Storkunder og internasjonal og Kredittutvalg Bedriftsmarked Norge, er rådgivende organer for beslutningstagere i forretningsområdene og tiltredere i Kredittstyring konsern. Utvalgene påtegner kredittsaker på basis av personlige fullmakter etter behandling. Konsernkredittutvalget behandler saker med felles interesse for flere forretningsområder, og gir råd til konsernsjefen og styret ved behandling av større enkeltengasjementer. Konsernkredittutvalget er sentralt ved utforming av konsernets kredittpolicy og konsernstandard for samfunnsansvar i kredittvirksomheten, samt øvrig oppfølging av kredittstrategier, kredittregelverk og porteføljerisiko. Kredittutvalgene i Storkunder og internasjonal og Bedriftsmarked Norge behandler kredittsaker innenfor gitte fullmakter for de respektive forretningsområdene. Utvalgene er også viktige høringsinstanser for kredittfaglige tema som kredittmodeller, validering, risikorapportering og forretnings- og kredittstrategier. Kredittutvalgene ledes av Group Chief Credit Officer.

→ **Advisory Group Operational Risk (AGOR)** er et rådgivende utvalg for konsernets CRO, og skal bidra til å utvikle konsernets løsninger innenfor styring av operasjonell risiko slik at oppfølging og rapportering skjer på en effektiv og konsistent måte i hele konsernet. En viktig oppgave er å påse at konsernets rutiner knyttet til internkontroll og kvalitetsarbeid utformes slik at det skapes merverdi i den operative driften.

→ **Forum for anti-hvitvasking og internasjonale sanksjoner** er et rådgivende utvalg for konsernets

GCCO, og skal bidra til DNBs etterlevelse av internasjonale sanksjoner og arbeid mot hvitvasking og terrorfinansiering.

→ **Rådet for etiske investeringer** forvalter og følger opp vedtatte retningslinjer for etiske investeringer, innhenter informasjon om selskaper, og sørger for at saker er så godt belyst som mulig før rådet innstiller om eventuell utelukkelse av selskaper. Rådet innstiller til lederne for DNB Asset Management Holding AS, Konserninvesteringer og DNB Livsforsikring ASA, som er beslutningstagere for sine respektive enheter. Rådet ledes av divisjonsdirektør for Samfunnsansvar og næringspolitikk i støtteområdet Media and Marketing.

Konsernsjef og konsernledermøtet
Konsernsjefen har ansvar for å iverksette risikostyring som bidrar til å oppfylle de målene styret i DNB ASA setter for virksomheten, herunder effektive styringssystemer og internkontroll. Konsernledermøtet er konsernsjefens kollegium for overordnet ledelse. Alle vesentlige beslutninger som gjelder risiko- og kapitalstyring, vil normalt fattes i samråd med konsernledelsen. I konsernledermøtet deltar konserndirektørene i forretnings-, støtte- og stabsområdene.

Styrene
Styret i DNB ASA er konsernets øverste ansvarlige organ for forretningsdriften og skal påse at virksomheten, herunder finansiell rapportering og formuesforvaltning, er gjenstand for betryggende kontroll.

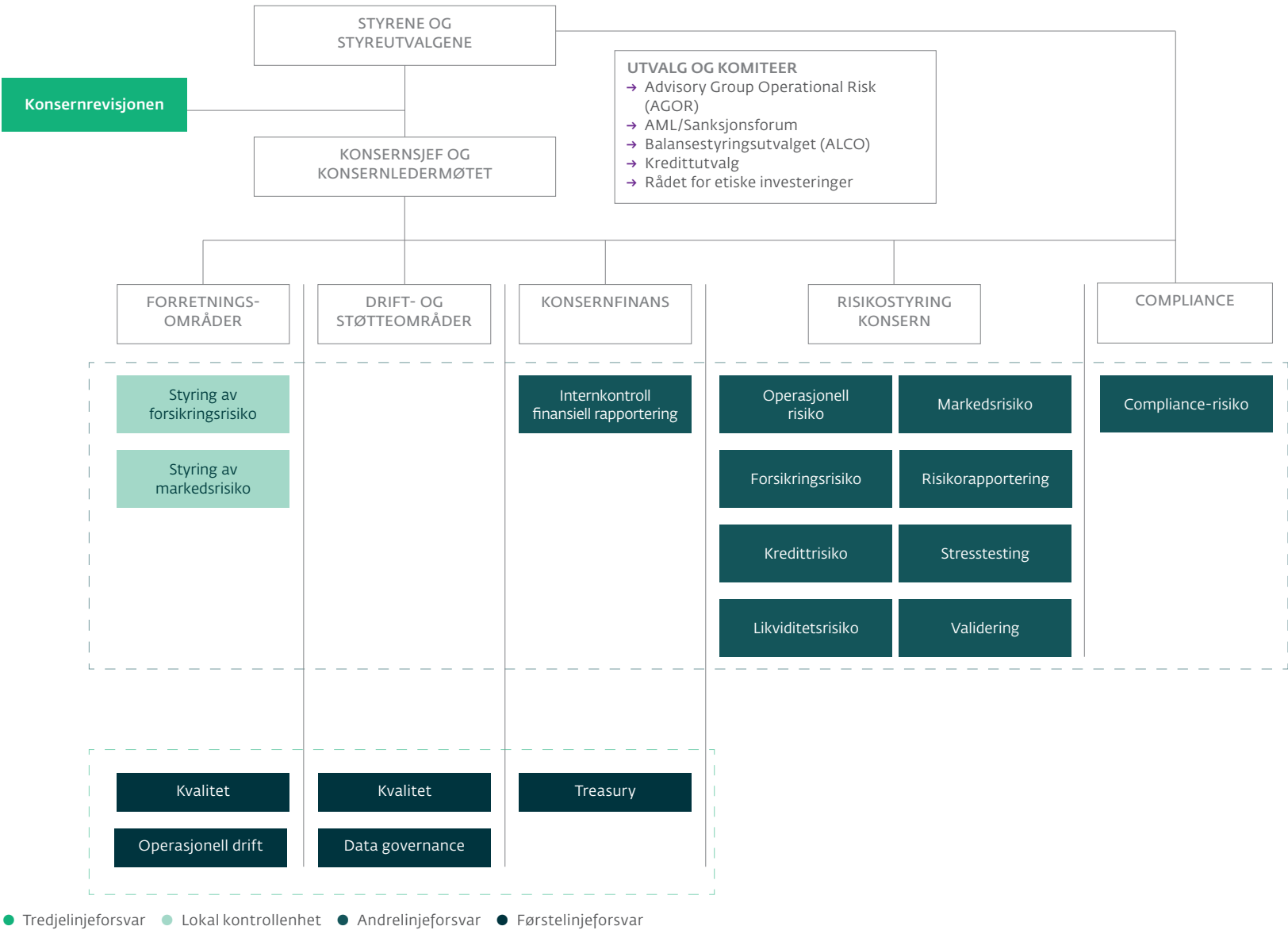
Styret fastsetter DNBs risikoappetitt. Rammeverket for risikoappetitt skal gi en helhetlig og balansert oversikt over den risiko konsernet er villig til å akseptere for å realisere konsernets mål. Risikoappetitt setter ytre rammer for arbeidet med strategi og finansiell planlegging. Måling mot risikoappetitt skal gi en overordnet oppsummering av risikosituasjonen i DNB-konsernet. Styret bruker rammeverket til å

fastsette den langsiktige risikoprofilen til DNB. Det er dermed et viktig virkemiddel for å bidra til helhetlig risikostyring og operasjonalisering av denne.

Styret i DNB har ansvar for å påse at konsernet har en egenkapital som er forsvarlig ut fra risikoen og omfanget av virksomheten, samt at kapitalkrav blir overholdt. Styret foretar en løpende vurdering av konsernets kapitalsituasjon, se nærmere omtale i Kapitalstyring og ICAAP.

Hvert år gjennomgår styret i DNB ASA konsernsjefens rapport om status på risikostyring og kontroll, samt en vurdering av de viktigste risikoområdene i konsernet. Gjennomgangen dokumenterer kvaliteten på arbeidet med internkontroll og risikostyring, og skal avdekke eventuelle svakheter og forbedringsbehov. Styrene i DNB Bank ASA, DNB Livsforsikring AS og i andre vesentlige datterselskaper gjør en tilsvarende årlig evaluering av selskapenes internkontroll og viktigste risikoområder.

Styrets utvalg for risikostyring overvåker systemene for internkontroll, risikostyring og internrevisjon, og etterser at disse fungerer effektivt. Utvalget vurderer endringer i systemer og rutiner som fremlegges styret for godkjenning. I tillegg gir utvalget råd til styret angående konsernets risikoprofil, herunder konsernets nåværende og fremtidige risikoappetitt og -strategi. Råd til styret omfatter strategier for kapital- og likviditetsstyring, kredittrisiko, markedsrisiko, operasjonell risiko, risiko relatert til compliance og omdømme, samt øvrig risiko i konsernet. Utvalget forbereder styrets oppfølging av risikostyringen, herunder gjennomgår og vurderer administrasjonens risikorapportering. I gjennomgangen av risikorapporteringen fokuseres det særskilt på kapitaliseringen av konsernet (ICAAP), vesentlige endringer i modeller for beregning av økonomisk kapital og risikojustert avkastning, i tillegg til oppfølging av risikorammer og -strategier. Utvalget består av fire medlemmer, valgt av styret, som velges for to år av gangen. I tillegg til risikoutvalgets arbeid

som er vist i figuren, ble Statusrapport om risikostyring og kontroll, samt fornyelse av Konsernpolicy for risikostyring behandlet av styrene i DNB ASA og DNB Bank ASA i 2017.

Styrets revisjonsutvalg vurderer kvaliteten på konsernrevisjonens og ekstern revisors arbeid, og skal påse at konsernet har en uavhengig og effektiv ekstern og intern revisjon, samt en tilfredsstillende regnskapsrapportering i samsvar med lover og forskrifter. Revisjonsutvalget vurderer og innstiller på valg av ekstern revisor og dennes godtgjørelse. Utvalget vurderer og overvåker revisors uavhengighet. Utvalget fører også tilsyn med regnskapsavleggelsesprosessen, har løpende kontakt med ekstern og intern revisor om revisjonen av årsregnskapet, og etterser den lovpliktige revisjonen av årsregnskapet og det konsoliderte regnskapet. Utvalget forbereder styrets oppfølging av regnskapsrapporteringsprosessen, og gjennomgår og vurderer konsernets regnskapsrapporteringer. Utvalget består av fire styremedlemmer, hvorav minst ett medlem skal være uavhengig av virksomheten og ha kvalifikasjoner innen regnskap og/eller revisjon.

Kompensasjonsutvalget innstiller på styrets retningslinjer for kompensasjon til ledende ansatte i henhold til Allmennaksjelovens paragraf 6-16a. Utvalget forbereder og anbefaler forslag til styret om kompensasjon til konsernsjefen, og er rådgiver for konsernsjefen vedrørende kompensasjon og andre vesentlige personalrelaterte forhold for konsernledelsen og eventuelt andre som rapporterer til konsernsjef. Kompensasjonsutvalget har et særskilt ansvar for å vurdere, og påse, at godtgjørelsessystemet i konsernet er i samsvar med styringen av konsernet, herunder risikoappetitt.

OPPFØLGING

Konsernets risikosituasjon, herunder status på alle risikomålene som er fastsatt i risikoappetitt-rammeverket, rapporteres minst månedlig til

konsernledelsen og minst kvartalsvis til styret.

Risikostyring konsern har det overordnede ansvaret for risikorapportering i DNB. Det gjelder både den interne risikooppfølgingen og risikorapportering til markedet og myndighetene. Alle nivåer i organisasjonen skal ha tilgang til relevant og nødvendig risikoinformasjon. Oppfølging av mål, rammer og strategier inngår i den interne risikorapporteringen.

Alle ansatte i DNB har et ansvar for å rapportere og håndtere vesentlige hendelser eller avvik. Operasjonelle hendelser og compliance-brudd skal registreres i en taps- og hendelsesdatabase. Status rapporteres til konsernledelsen og styret gjennom risikoappetittrammeverket. Det skal registreres tiltak for alle alvorlige hendelser og compliance-brudd. Mer om dette finnes i kapitlene om operasjonell risiko og compliance-risiko.

Under finanskrisen erfarte tilsynsmyndighetene at bankene hadde manglende oversikt over den totale risikoeksponeringen. Baselkomiteen publiserte derfor Principles for effective risk data aggregation and risk reporting (BCBS 239). Prinsippene gir føringer for styring, infrastruktur, kvalitet og kontroll i sammenstillingen av risikodata og rapporteringen av risiko. DNB har etablert et prosjekt for å sikre etterlevelse av prinsippene. Prosjektet eies av CRO som øverste ansvarlige for bankens risikorapportering, men har viktige grenseflater mot andre rapporteringsmiljøer og data governance-funksjonen.

ETTERPRØVING

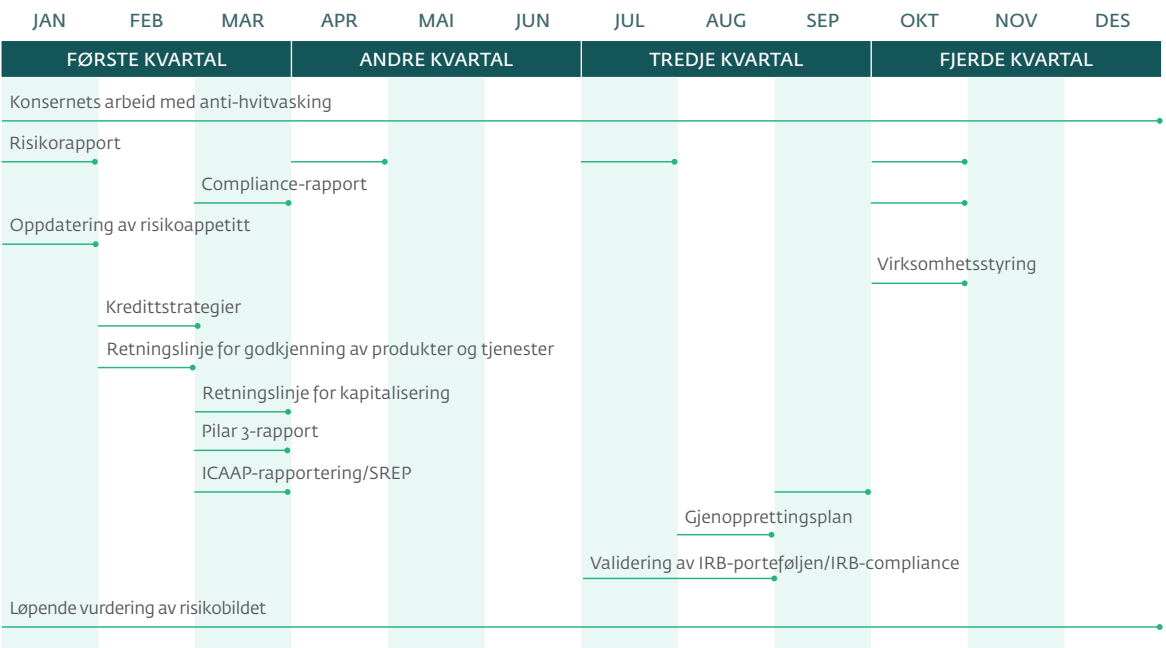
Minst én gang i året skal det gjennomføres en gjennomgang og rapportering av status på styring og kontroll av operasjonell risiko. Rapporteringen inneholder en egevaluering som er basert på Finanstilsynets modul for operasjonell risiko, og en risikovurdering der hvert område i banken skal identifisere områdets største risikoer. Samtidig

utarbeides tiltak for å redusere risikonivået. Basert på områdenes risikovurderinger, utarbeides en rapport til styret. Styret beslutter tiltak for å redusere de viktigste risikoene på konsernnivå.

Validering er en sentral del av kvalitetssikringen av DNBs interne målemetoder for å beregne kapitalkrav. Valideringsresultatene skal gi grunnlag for å vurdere om klassifiseringen og kvantifiseringen av konsernets kredittrisiko er forsvarlig. Resultater fra valideringsarbeidet legges fram for styret i DNB Bank ASA minst én gang i året. Validering av bankens IRB-system er nærmere beskrevet i kapittel om kredittrisiko i forbindelse med valideringsresultatene for bankens IRB-modeller.

Konsernrevisjonen skal, som tredje forsvarslinje, etterprøve og dermed bistå styret i å påse at det er kvalitet i alle vesentlige elementer i konsernets risikostyring. Uavhengig og effektiv revisjon skal bidra til hensiktsmessig risikostyring, internkontroll og governance, samt pålitelighet i den finansielle rapporteringen. Konsernrevisjonen har sin instruks fra styret i DNB ASA, som også godkjenner revisjonens årlige planer og budsjetter. Konsernrevisjonen skal påse at det er etablert og gjennomføres tilstrekkelig og effektiv risikostyring og internkontroll. Konsernrevisjonen skal i tillegg vurdere om risikoidentifisering og etablerte styringsprosesser, samt kontrolltiltak effektivt bidrar til å styrke konsernets evne til måloppnåelse.

Risikoutvalgets arbeid i 2017

Risikorapportering til styrene i DNB		
Frekvens	Behandlingsorgan	Rapportering
Månedlig	Risikoutvalget, Styret i DNB ASA, Styret i DNB Bank ASA	Aktuelle saker innenfor compliance og operasjonell risiko Styret holdes orientert om iverksatte tiltak innenfor compliance og operasjonell risiko. I tillegg omtales akutte hendelser.
Kvartalsvis	Risikoutvalget, Styret i DNB ASA, Styret i DNB Bank ASA	DNB-konsernets risikorapport Rapporten gir en bred gjennomgang av risikosituasjonen og risikoutviklingen det siste kvartalet, med analyser og kommentarer. Viktige elementer er risikonivå målt i henhold til rammeverket for risikoappetitt, status på indikatorene som er fastsatt i gjenopprettingsplanen og oppfølging av utnyttelsen av rammene som er fastsatt av styrene i DNB ASA, DNB Bank ASA og DNB Livsforsikring AS.
	Styrene i datterselskapene i DNB	Datterselskapenes risikorapporter Det er etablert risikorapporter for alle datterselskapene i DNB. Rapportene gir styret en helhetlig gjennomgang av selskapets risikobilde og utviklingen siste kvartal, med hovedvekt på de viktigste risikoene. For de selskapene som har etablert eget risikoappetittrammeverk er oppfølging av dette et sentralt tema i risikorapporten.
Halvårlig	Risikoutvalget, Styret i DNB ASA, Styret i DNB Bank ASA	Compliance-rapport Rapporten gir en gjennomgang av konsernets compliance-risiko og nødvendige tiltak for å redusere denne. I 2017 ble rapporteringshyppigheten fra Group Chief Compliance Officer (GCCO) til konsernsjefen og styrene økt fra årlig til halvårlig.
Årlig	Risikoutvalget, Styret i DNB ASA, Styret i DNB Bank ASA	ICAAP-rapport (Internal Capital Adequacy Assessment Process) ICAAP-rapporten inneholder en detaljert beskrivelse av DNB-konsernets prosess for egenevaluering av risiko- og kapitalsituasjonen, samt analyser og vurdering av status ved årets slutt. Separate vurderinger og ICAAP-rapporter for vesentlige datterselskaper inngår i konsernets rapport. DNB-konsernets prosess for egenevaluering av likviditetssituasjonen, ILAAP (Internal Liquidity Adequacy Assessment Process), er en integrert del av ICAAP-rapporten. Konsernrevisjonen foretar en gjennomgang av ICAAP-prosessen i DNB, og en rapport med oppsummeringer behandles i samme styremøte som egenevalueringen.
	Risikoutvalget, Styret i DNB ASA, Styret i DNB Bank ASA	Gjenopprettingsplanen for DNB-konsernet Gjenopprettingsplanen, som er påkrevd av krisehåndteringsregelverket for banker, er en integrert del av DNB-konsernets risiko- og kapitalstyring. En viktig del av gjenopprettingsplanen er en beskrivelse av ulike identifiserte tiltak som kan forbedre konsernets kapitaldekning og likviditetssituasjon i en tenkt krise. Planen oppdateres årlig. Status på definerte gjenopprettingsindikatorer rapporteres til styret hvert kvartal og til konsernledelsen hver måned.
	Risikoutvalget, Styret i DNB ASA, Styret i DNB Bank ASA	Validering og IRB-compliance-rapport Validering, det vil si etterprøving, er en sentral del av kvalitetssikringen av IRB-systemet. Den uavhengige valideringsenheten tester hvert år treffsikkerheten i de interne modeller som benyttes i kapitalkravsregning. Resultatene oppsummeres i Valideringsrapporten til bankstyret. Konsernrevisjonen utarbeider en IRB-compliance-rapport som viser overholdelse av IRB-kravene, og som behandles samtidig med valideringsrapporten i bankstyret.
	Risikoutvalget, Styret i DNB ASA, Styret i DNB Bank ASA	Statusrapport om styring og kontroll av operasjonell risiko Rapporten oppsummerer resultatet av internkontrollprosessen som gjennomføres i alle forretnings- og støtteområder, og som består av egenevaluering av kvaliteten i styring og drift og risikovurdering av vesentlige risikoer i virksomheten. I oppsummeringen til styret er de viktigste risikoene på tvers av konsernet identifisert med tilhørende forslag til tiltak for å redusere risikoen.

Risikotyper og tilhørende dimensjoner i risikoappetitt	
Risikotyper	Dimensjon
Lønnsomhet og inntjening	→ Sannsynlighet for å bryte kapitaliseringsmålet → Risikojustert avkastning
Kapitaldekning	→ Ren kjernekapitaldekning → Solvensmargin DNB Livsforsikring, med og uten overgangsregler
Markedsrisiko	→ Markedsrisiko, målt som andel av økonomisk kapital. → Regulatorisk kapitalkrav for markedsrisiko
Kredittrisiko	→ Konsentrasjonsrisiko, mot bransjer og store kunder → Kredittkvalitet (normaliserte tap) → Årlig vekst i kredittporteføljen, både totalt og per forretningsområde
Likviditetsrisiko	→ LCR målt mot minstekrav → NSFR målt mot intern opptrappingsplan → Innskuddsdekning
Operasjonell risiko	→ Operasjonelle tap og vesentlige operasjonelle hendelser → Datakvalitet i registrering av kundeinformasjon → Stabilitet i IT-drift
Omdømmerisiko	→ Vurdering av konsernets omdømmerisiko, basert på potensielle hendelser med tilhørende konsekvenser
Anti-hvitvasking	→ Framdrift på alle aktiviteter, samt en overordnet vurdering av konsernets etterlevelse på området

RISIKOAPPETITT

Rammeverket for risikoappetitt er definert som en del av den strategiske styringen av konsernet, og består av grunnprinsipper og overordnede rammer for risikostyring i virksomheten.

Konsernets risikoappetitt inneholder et sett av eksplisitte utsagn for ulike risikotyper og dimensjoner, som regnes for å være særlig vesentlige for DNB. Hvert utsagn angir rammer og/eller vurderingsprinsipper som definerer grensene for akseptabelt risikonivå. Rammene er referansepunkter som konsernets strategiske og finansielle planer skal vurderes opp mot. Fornyelsen av risikoappetitt skal derfor foregå uavhengig av den strategiske og den finansielle planleggingsprosessen.

Alle utsagn i risikoappetitt skal implementeres videre ut i organisasjonen, gjerne gjennom mer presise risikotoleranser for hver enkelt risiko. Operasjonalisering gjennom styringssystemet, herunder kobling mot individuell belønning, er et viktig element for å gjøre risikoappetitt effektiv som styringsverktøy.

Måling mot risikoappetitt skal gi en overordnet oppsummering av risikosituasjonen i DNB-konsernet. I rammeverket for risikoappetitt inngår 17 ulike risikodimensjoner, på tvers av risikotyper og forretningsområder. Tabellen viser en oversikt over rammeverket med tilhørende dimensjoner som var gjeldende for 2017. Det er etablert risikoindikatorer på lavere organisatoriske nivå som bygger opp under

Styringsprinsipper for risikoappetitt

- Som en del av rammeverket for risikoappetitt er det utarbeidet fire styringsprinsipper som beskriver rutiner og ansvar for hele DNB-konsernet.
- Eierskap: Rammeverket for risikoappetitt eies av styret. Alle endringer i rammeverket og styringsprinsippene må godkjennes av styret.
 - Ansvar: Hvert enkelt risikoappetittutsagn har en personlig eier som er ansvarlig for oppfølging og utarbeidelse av eventuelle handlingsplaner dersom risikonivåene overstiges. Eieren har også ansvaret for å vurdere om målingen fanger opp risikoutviklingen godt nok.
 - Årlig gjennomgang: Rammeverket for risikoappetitt skal vurderes minst én gang i året og finne sted uavhengig av den strategiske og finansielle planleggingsprosessen.
 - Rapportering: Konsernledelsen mottar en månedlig rapportering av risikonivå i konsernet i form av en «trafikklysvurdering». Styret mottar en statusrapport med kommentarer og analyser hvert kvartal.

rammene i risikoappetitt. Risikoindikatorer kan være uttrykt som rammer for kvantifiserbar risiko, eller kvalitative vurderinger av risikonivå. De trenger ikke være uttrykt gjennom de samme målene som brukes på konsernnivå, men de må kunne knyttes til de samme risikotypene og måle den samme utviklingen. Oppfølging av risikoindikatorene er tilpasset de enkelte forretningsområdene, og skal sikre at risikoen holdes innenfor det fastsatte nivået i risikoappetittrammeverket.

MÅLING OG OPPFØLGING

Gjennom løpende oppfølging av risikoappetitt sikres det at de risikoene som er identifisert som de mest sentrale på overordnet nivå, også er gjenstand for oppfølging og diskusjon i operative deler av organisasjonen.

Alle avvik fra fastsatt risikoappetitt blir fulgt opp. Månedlig rapportering gir ledelsen mulighet til å implementere tiltak, slik at en negativ utvikling kan stanses, før det definerte nivået for risikoappetitt er brutt. Gult lys i risikoappetitt utløser en formell prosess med klart definerte ansvarsområder. Konsernledelsen beslutter hvorvidt tiltak skal gjennomføres. Et rødt lys i risikoappetitt betyr at en av rammene er brutt. Dette skal rapporteres til styret i det første påfølgende styremøte. Det skal samtidig fremlegges en handlingsplan for å redusere risikoen.

BEREDSKAPTILTAK OG GJENOPPRETTINGSPLAN

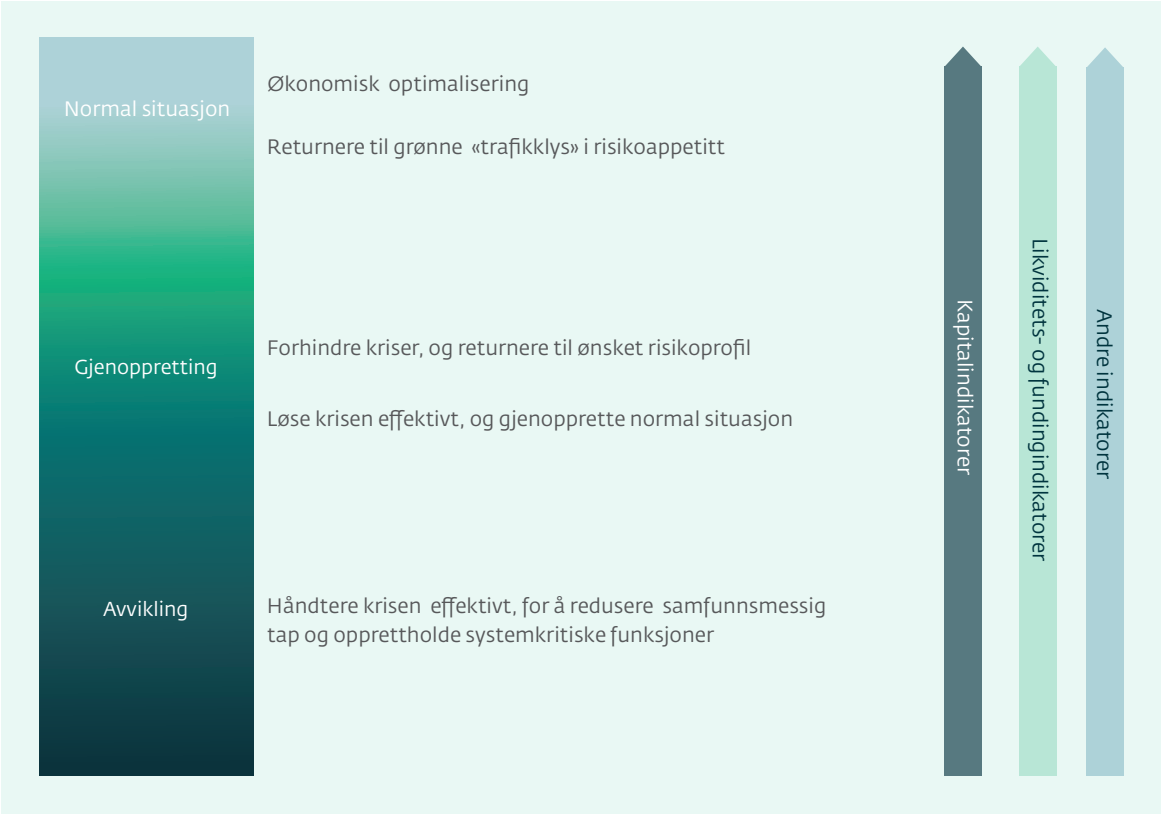
DNB-konsernet har siden 2013 utarbeidet en gjenopprettingsplan bygget på anbefaling fra European Banking Authority (EBA). En slik plan er et krav i følge EUs Bank Recovery and Resolution Directive (BRRD), som trådte i kraft i EU 1. januar 2015. Gjenopprettingsplanen utarbeides som en integrert del av konsernets risiko- og kapitalstyringsrammeverk, og inntreffer ved brudd på forhåndsdefinerte indikatorer. Brudd på indikatorne utløser en grundig vurdering av situasjonen, og om tiltak skal gjennomføres. Dersom bankens gjenoppretting ikke lykkes vil en avviklingsfase inntre. Offentlige myndigheter er ansvarlig for å etablere en plan for denne fasen. Gjenopprettingsplanen skal sikre at konsernet kan gjenopprettes fra en svært alvorlig stressituasjon, uten involvering eller støtte fra myndigheter. DNB har også levert en avviklingsplan, Living Will, til amerikanske myndigheter vedrørende virksomheten i USA.

DNB har et hierarki av beredskapstiltak, som er illustrert i figuren. Risikoappetitrammeverket skal fungere som et tidlig varslingsystem, og det er derfor flere overlapp mellom indikatorne i risikoappetitt og gjenopprettingsplanen. Rødt lys i risikoappetitt sammenfaller i de fleste tilfellene med grenseverdier (gjenopprettingsterskel) i gjenopprettingsplanen.

Gjenopprettingsplanen inneholder følgende beskrivelser:

- Strategisk analyse av DNB-konsernet, og samfunnskritiske funksjoner utført av DNB
- Operasjonelle og juridiske avhengigheter, eksternt og internt i konsernet
- Styringsprosesser i gjenopprettingsplanlegging, og ved iverksettelse av planen
- Krisescenarier som kan utløse en gjenopprettingssituasjon
- Gjenopprettingstiltak som kan forbedre konsernets kapitaldekning og likviditetssituasjon

- Forberedende tiltak for å sikre gjennomføring av gjenopprettingstiltakene
 - Kommunikasjonsplan i en krisefase
- Gjenopprettingsplanen oppdateres årlig. I løpet av 2017 ble beskrivelsen av styringsprosesser endret vesentlig, som følge av at indikatorne i de ulike scenariene har blitt samordnet. Omleggingen er i tråd med tilbakemeldinger fra Finanstilsynet, og er basert på internasjonal praksis. Indikatorne følges opp kvartalsvis, som del av risikorapporteringen til styret i DNB ASA.

- 20. VURDERING AV RISIKOPROFIL, KAPITALBEHOV OG REGULATORISK KAPITALNIVÅ
- 20. ØKONOMISK KAPITAL OG KAPITALALLOKERING
- 21 .NÆRMERE OM INTERNE VURDERINGER OG REGULATORISKE KRAV
- 21 .SYSTEMRISIKO
- 22 . STRESSTESTING

Finansinstitusjonene er pålagt å gjennomføre en intern kapitalvurderingsprosess (Internal Capital Adequacy Assessment Process, ICAAP) minimum årlig. Vurderingen av kapitalbehovet skal være fremtidsrettet og ta hensyn til forretningsplaner, tilgang til kapitalmarkedene og økonomiske konjunkturf forhold. Kapitalvurderingen skal også omfatte risikotyper som ikke inngår i beregning av det myndighetspålagte minstekravet til kapital, og reflektere at kvantifisering av risiko er basert på metoder og data som inneholder usikkerhet. Konsernets likviditets- og finansieringssituasjon (Internal Liquidity Adequacy Assessment Prosess, ILAAP) skal vurderes i sammenheng med kapitaliseringen.

Tilsynsmyndighetene evaluerer årlig ICAAP- og ILAAP-prosessene og resultatene av prosessene (Supervisory Review and Evaluation Process, SREP).

Figuren på første side viser ICAAP-aktivitetene i DNB gjennom året. Viktige elementer i ICAAP-prosessen er årlig oppdatering av risikoappetittrammene, oppdatering av finansiell plan og strategi, og fastsettelse av finansielle måltall. Risikorapporten til styrene i DNB ASA og DNB Bank ASA utarbeides kvartalsvis og inneholder blant annet en vurdering av konsernets kapitalisering basert på utviklingen i makroøkonomiske forhold, risikoeksponering, kapitalsituasjonen og forventet fremtidig lønnsomhet. Risikoutvalget og styrene i DNB ASA og DNB Bank ASA mottar risikorapporten samtidig med konsernets kvartalsresultater, noe som gjør det mulig for styret å se resultat og risikoutvikling i sammenheng.

I første kvartal vurderes og fornyes målsetningene og rammene i risikoappetittrammeverket. Vurderingene i ICAAP, ILAAP og tilbakemeldingen fra tilsynsmyndighetene gjennom SREP, er viktige deler av grunnlaget. Gjennom risikoappetitt operasjonaliseres blant annet mål for kapitaldekning, solvensmargin og likviditetsrisiko. Risikoappetittrammene er gjenstand for månedlig oppfølging.

Konsernets strategi og finansielle plan for de kommende tre årene utarbeides i andre halvår. Som følge av kravene til kapital har konsernets kapitalsituasjon og behov for kapitaloppbygging vært en sentral del av strategiarbeidet og den økonomiske planleggingen de siste årene. I den finansielle plan- og strategiprosessen blir målet for konsernets egenkapitalavkastning omgjort til et avkastningskrav for allokert kapital. Allokering av kapital til forretningsenheter er et sentralt element i DNBs styringsmodell, og er en operasjonalisering av prinsippet om at konsernets kapitalbehov skal fordeles fullt ut til alle forretningsområder. Økonomisk kapital er et av flere fordelingsgrunnlag som brukes i kapitalallokeringen. Se nærmere beskrivelse senere i kapittelet. Risikojustert avkastning på allokert kapital er også en del av risikoappetittrammeverket.

ICAAP-prosessen dokumenteres årlig gjennom en egen ICAAP-rapport, som legges frem for styret i DNB ASA og DNB Bank ASA, og oversendes Finanstilsynet. Det er opprettet et internasjonalt tilsynskollegium for DNB under ledelse av Finanstilsynet. ICAAP-rapporten inngår som grunnlag for tilsynskollegiets vurdering av DNB-konsernets risiko og kapitalisering. De fleste datterselskapene i DNB utarbeider egen ICAAP-dokumentasjon, som tas inn i DNB-konsernets rapport. En sentral del av kapitaliseringsvurderingen i DNB er beregningen av økonomisk kapital, som kvantifiserer den samlede risikoen for alle hovedtyper av risiko.

VURDERING AV RISIKOPROFIL, KAPITALBEHOV OG REGULATORISK KAPITALNIVÅ

Kapitaldekningsregelverket angir minstekravet til ansvarlig kapital basert på et risikovektet volum for kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko. I tillegg til å oppfylle minstekravet må banken også oppfylle ulike bufferkrav. Forskjellen mellom minstekrav og bufferkrav ligger i konsekvensen av å

bryte dem. Brudd på minstekrav vil kunne medføre at banken blir restrukturert eller avviklet. Brudd på bufferkravene vil innebære at det må iverksettes tiltak for å styrke kapitaliseringen, for eksempel i form av begrensninger i utbyttebetaling, betaling av rente på fondsobligasjoner og utbetaling av variabel godtgjørelse til ansatte.

Finanstilsynet skal vurdere om det er risikoforhold i den enkelte institusjon som ikke er godt nok dekket gjennom beregningsgrunnlaget for minstekravet, og de generelle kapitalkravene (pilar 1). Dette omtales som pilar 2-krav. Ved brudd på de samlede kravene, inkludert pilar 2-krav, vil banken måtte redegjøre overfor Finanstilsynet om årsaken til bruddet, og for planlagte tiltak. Finanstilsynet vil i en slik situasjon i praksis ha samme muligheter for inngripen som ved brudd på bufferkravene, men vil ha et større handlingsrom.

Hovedkonklusjonen i Finanstilsynets vurdering i siste års SREP-prosess var at DNB-konsernet, på bakgrunn av risikonivå og eksterne forhold, hadde en tilfredsstillende kapitalisering per 31. desember 2016. Finanstilsynet fastsatte at DNB-konsernet, DNB Bank-konsernet og DNB Bank ASA skal ha et pilar 2-tillegg på 1,6 prosent. Per utgangen av 2017 innebar det et samlet krav til ren kjernekapitaldekning på 15,2 prosent. Finanstilsynet uttrykte også at DNB burde ha en egenbuffer på om lag 1 prosent som kommer i tillegg.

Konsernets kapitalstrategi, og utbyttepolitikk, tilsier at konsernet reelt sett, basert på likeartede beregningsregler, skal være blant de best kapitaliserte finanskonsernene i Norden. Ved fastsettelse av utbytte blir det blant annet tatt hensyn til behovet for å opprettholde en tilfredsstillende soliditet, og utviklingen i eksterne rammebetingelser. DNBs kapitaliseringsretningslinjer angir det interne målet for kapitaliseringsnivå, frekvensen for gjennomgang av DNBs kapitalsituasjon og hvilke målemetoder som skal brukes, for eksempel økonomisk kapital og

stresstester. Kapitaliseringsretningslinjene gjennomgås årlig på grunnlag av ICAAP og tilbakemeldingene fra myndighetene gjennom SREP.

ØKONOMISK KAPITAL OG KAPITALALLOKERING

DNB beregner økonomisk kapital for alle hovedkategorier av risiko. I beregningen benyttes en simuleringsmodell, Totalrisikomodellen, som beregner uventet tap både for de enkelte risikoformene og for konsernet samlet. Beregningene omfatter alle vesentlige resultatenheter, kunder og produkter. Kvantifiseringen er basert på statistiske sannsynlighetsfordelinger for de ulike risikoformene, på bakgrunn av historiske data. I tilfeller der historiske data ikke har tilstrekkelig kvalitet, benyttes også skjønnsmessige vurderinger. Modellen simulerer først tapsrisikoen forbundet med de ulike risikokategoriene separat før den samlede risikoen beregnes. Det oppstår en diversifiseringseffekt når risikoene vurderes sammen, ettersom det er usannsynlig at alle tapshendelser inntreffer samtidig. Diversifiseringseffektene mellom risikokategorier og forretningsområder innebærer at konsernets økonomiske kapital blir lavere enn om forretningsområdene hadde vært selvstendige selskaper.

DNB har fastsatt at økonomisk kapital skal tilsvare 99,9 prosent av mulige uventede tap med en tidshorisont på ett år. Sikkerhetsnivået ble justert ned fra 99,97 prosent i 2017 for å bli mer sammenlignbart med regulatorisk kapital.

Økonomisk kapital, DNB-konsernet

Milliarder kroner	31.12.2017	31.12.2016
Kredittrisiko	40,2	43,7
Markedsrisiko	7,8	5,9
Markedsrisiko i livsforsikring	3,5	4,2
Forsikringsrisiko	1,4	1,4
Operasjonell risiko	8,5	9,0
Forretningsrisiko	6,1	5,9
Brutto økonomisk kapital	67,5	70,1
Diversifiseringseffekt*	(11,2)	(13,2)
Netto økonomisk kapital	56,2	56,9
Diversifiseringseffekt i prosent av brutto økonomisk kapital*	16,6	18,8

*Diversifiseringseffekten gjelder den risikoreduserende effekten konsernet oppnår ved å ha virksomhet innenfor flere områder som ikke kan påregnes å medføre uventede tap samtidig.

DNB benytter risikojustert avkastning i styring og intern rapportering av virksomheten på ulike organisasjonsnivåer. I prisings- og styringssystemene anvendes en allokering av kapital som sikrer at det oppnås tilstrekkelig langsiktig kapitalavkastning. Prinsippene for allokering er tilpasset de ulike risikotypene:

- Kapital for kredittrisiko fordeles basert på konsernets interne beregning av økonomisk kapital for kreditt, multiplisert med en faktor for å ta hensyn til at eksterne krav er høyere.
- Kapital for markedsrisiko i DNB Markets er basert på rapportert risikovektet volum multiplisert med konsernets mål for ren kjernekapitaldekning.
- Kapital for operasjonell risiko beregnes som en faktor av inntekter. Faktoren er lik for alle enheter og reflekterer konsernets kapitalmål.

NÆRMERE OM INTERNE VURDERINGER OG
REGULATORISKE KRAV

Det sentrale i vurderingen av soliditet og kapitalisering er å sammenstille risiko med tilgjengelig tapsabsorberende kapital, herunder løpende inntjening. I tillegg vil ulike stresstester være viktige referanser.

Figuren til høyre viser en sammenligning av økonomisk kapital beregnet med DNBs egne modeller og regulatorisk kapitalkrav. Økonomisk kapital og det regulatoriske regelverket bygger begge på samme sikkerhetsnivå, 99,9 prosent-persentilen. 8 prosent av risikovektet volum skal i prinsippet tilsvare et uventet tap på 99,9 prosent-persentilen. Under følger en beskrivelse av de viktigste forskjellene i målemetoder mellom den interne Totalrisikomodellen og Kapitalkravsforskriften. Den interne risikoberegningen var, ved utgangen av 2017, lavere enn det regulatoriske minstekravet. Forskjellen er først og fremst knyttet til kredittrisikomålingen.

Forskjellen mellom intern modell og det regulatoriske kapitalkravet er stor for kredittrisiko. Hovedårsaken til dette er at 30 prosent av kredittporteføljen, målt i risikovektet volum, måles etter standardmetoden i beregningen av kapitalkravet, som gir langt høyere risikovekt. I Totalrisikomodellen benyttes interne klassifiseringsmodeller for alle porteføljer uavhengig av formell IRB-godkjennelse. Avstanden til den interne målingen økte i 2017 som følge av et strengere krav til målingen av tap gitt mislighold (LGD) i IRB-porteføljen. Det blir ikke beregnet tillegg i økonomisk kapital for konsentrasjonsrisiko mot bransjer siden

For markedsrisiko er den interne beregningen mer konservativ enn metoden som legges til grunn for beregning av kapitalkravet. Den viktigste forskjellen er at egenkapitalinvesteringer i bankporteføljen

Sammenligning av kapitalkrav og økonomisk kapital
Milliarder kroner

behandles som kreditter i kapitalkravsberegningen, med risikovekt på 100 prosent og tilhørende kapitalkrav på 8 prosent. Økonomisk kapital beregnet for de samme investeringene er omlag 45 prosent av eksponeringen. Den interne markedsrisikomålingen inkluderer også elementer som de regulatoriske kravene (pilar 1) ikke dekker. Dette er risikoforhold som Finanstilsynet dekker gjennom pilar 2-tillegg.

DNB har en vesentlig resultatrisiko knyttet til basisswapper i bankaktivitetene. Dette skyldes at derivatkontrakter som brukes for å konvertere innlån i valuta til finansiering i norske kroner løpende blir verdsatt til virkelig verdi. Kontraktene holdes i praksis til forfall slik at verdisvingningene vil nøytraliseres over løpetiden. I Totalrisikomodellen behandles markedsrisiko i livsforsikring separat. Her tas det hensyn til størrelse og sammensetning av

eiendelenene, størrelsen på bufferkapitalen og nivået på rentegarantien som er gitt til kundene. Modellen beregner også risiko for regnskapsmessig tap som følge av tilstrekkelighetstesten. Kapitalkravet for forsikring i kapitaldekningssammenheng er knyttet til størrelsen på egenkapital og annen ansvarlig kapital som konsernet har tilført forsikringsvirksomheten. Målemetodene er derfor fundamentalt forskjellige. Den interne modellen måler i de fleste tilfeller en høyere risiko enn det kapitalkravet tilsier.

SYSTEMRISIKO

I henhold til norsk regulering skal bankene i sin kapitalvurdering også vurdere systemrisiko. Systemrisiko er i EUs kapitaldekningsregelverk definert som risikoen for forstyrrelser, med potensielt alvorlige konsekvenser, for det finansielle systemet, og for realøkonomien. Driverne for systemrisiko vil ofte være faktorer som allerede er en del av risikovurderingene, for eksempel boligprisutvikling som er et viktig element i vurderingen av kredittrisiko. For å bedømme om systemrisikoen medfører et økt kapitalbehov må det derfor gjøres en vurdering av hvilke tiltak som allerede er gjennomført.

Høy gjeldsgrad i husholdningene, høye boligpriser og oljeprisavhengighet er forhold som øker systemrisikoen i Norge. Dette balanseres imidlertid av andre særtrekk ved norsk økonomi, som egen valuta, egen pengepolitikk, stor statsfinansiell handlefrihet og et sterkt sosialt sikkerhetsnett. Risikoen i boligmarkedet har blitt møtt med tiltak, i form av økte risikovekter for lån med pant i bolig i beregningen av bankenes kapitalkrav, og krav til egenkapitalandel, avdragsbetaling og gjeldsbetjeningsevne gjennom «Forskrift om nye lån med pant i bolig». Det er også innført et krav om motsyklisk buffer på 2,0 prosent. Det internasjonale ratingbyrået Standard & Poor's (S&P) bygger sine ratinger blant annet på en analyse kalt Banking Industry Country Risk Assessment

(BICRA) hvor de viktigste elementene i systemrisiko inngår. Norge har sammen med Sverige og noen få andre land en svært god score hos S&P. Den finansielle sektoren er dessuten relativt liten i Norge, sammenlignet med de fleste andre land i Europa som det er naturlig å sammenligne med. DNB vurderer derfor systemrisikoen til å være relativt lav i Norge.

STRESSTESTING

Stresstesting er et sentralt element i vurderingen av DNB-konsernets kapitalisering, og i den økonomiske planleggingen. Stresstester benyttes for å anslå hvordan endringer i det makroøkonomiske bildet vil kunne påvirke behovet for kapital. Konsernledelsen er involvert i fastsettelsen av scenarier og forutsetninger som benyttes i stresstestene og bruker resultatene som grunnlag for strategier og handlingsplaner.

Styret forelegges minst én gang i året en omfattende stresstest som danner grunnlag for å vurdere om bankens risikoprofil er forsvarlig. Dette gjøres normalt i forbindelse med konsernets ICAAP-rapport.

Stresstesting er en andrelinjefunksjon, og ansvaret for stresstesting er organisert i enheter som er uavhengig av forretningsområdene. Det overordnede ansvaret for all stresstesting er tillagt Chief Risk Officer (CRO). Stresstestene legges frem for Konsernkredittutvalget (KKU) eller balansestyringsutvalget (ALCO) til uttalelse, og godkjennes av CRO. CRO har ansvaret for å anbefale tiltak basert på stresstestenes konklusjoner.

I tillegg til konsernets ICAAP-stresstest, gjennomføres årlige stresstester av DNB Boligkreditt i forbindelse med selskapenes kapitalvurderinger. Krisescenarier er også en del av en DNB-konsernets gjenopprettingsplan, som er nærmere beskrevet i kapittel om styring og kontroll i DNB. Stresstester av spesifikke kredittporteføljer gjennomføres etter

nærmere vurderinger, se omtale i kapittel om kredittrisiko.

DNB skal delta i stresstesten av europeiske banker koordinert av European Banking Authority (EBA) i 2018.

STRESSTESTEN I ICAAP

Stresstesten i ICAAP forutsetter en signifikant svekkelse i den makroøkonomiske situasjonen, og viser effekten på konsernets risikosituasjon, resultat og kapitalisering. Som utgangspunkt for den årlige stresstesten utarbeides et stressscenario basert på relevante risikofaktorer. Scenarioet vurderes av ALCO og godkjennes av konsernets CRO. Stresstesten benytter DNBs modell for beregning av økonomisk kapital, Totalrisikomodellen, til å estimere tap.

Figuren illustrerer prosessen for gjennomføring av denne typen stresstester i DNB. Det lages først en kvalitativ beskrivelse av risikofaktorene og scenarioet som skal benyttes. Basert på dette bestemmes makrosjokk eller utvikling i noen utvalgte makrovariabler. Neste steg er å bygge et komplett og konsistent makrosenario, blant annet ved hjelp av makromodeller. Scenarioet blir deretter oversatt til stressede parametere, som for eksempel tap knyttet til ulike risikotyper, utvikling i balansen og rentemarginer. Til slutt omregnes resultatene av stresstesten til stresset kapitalbehov, samt stresset kapitalbase og effekt på kapitaldekningen.

I ICAAP-stresstesten for 2018 ble det lagt vekt på følgende makroøkonomiske risikofaktorer:

- Boligprisene faller kraftig. Dette får ringvirkninger i form av svekket privat konsum og investeringer, som igjen gir en vesentlig svekkelse av Fastlands-BNP og økt arbeidsledighet.
- Raske rentehevinger fra de utenlandske sentralbankene, tidlig i scenarioperioden, fører til et globalt etterspørselssjokk, blant annet som følge av

selskapers svekkede evne til å betjene gjeld. Lange renter avtar og aksjemarkedene faller.

- Global handel reduseres, som følge av geopolitisk ustabilitet og økende proteksjonisme.
- Oljeprisen faller, som følge av en kombinasjon av dårlig samarbeid mellom OPEC- landene og senere et kraftig fall i global etterspørsel etter energi.

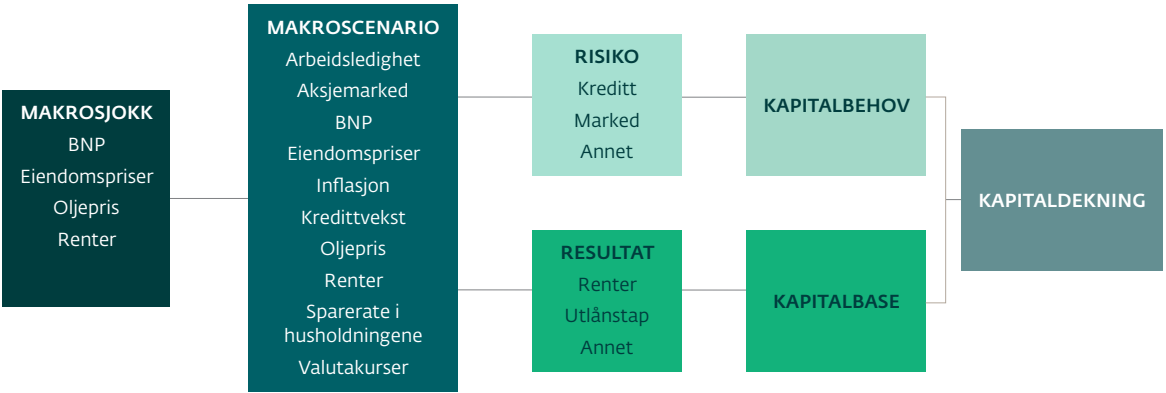
De økonomiske sjokkene ble oversatt til konkrete utviklingsbaner for sentrale makrovariabler. De viktigste er gjengitt under. Sjokkene antas å finne sted fra tidlig i 2018.

- BNP-veksten for fastlands-Norge faller fra 2 til -0,9 prosent det første året. I løpet av de første tre årene er fastlandsøkonomien redusert med om lag 3,5 prosent. BNP-veksten, som er antatt i scenarioet, er basert på historikk, i tillegg til viktige makrovariabler for norsk økonomi i scenarioet.
- Oljeprisen faller til 25-35 dollar per fat. Oljeinvesteringene på norsk sokkel svekkes betydelig.
- Arbeidsledigheten stiger til om lag 6,5 prosent, som er høyere enn nivået på starten av 1990-tallet.
- Boligprisene faller mer enn 30 prosent. Husholdningene reagerer på fallende boligpriser,

lavere reallønnsvekst og et usikkert arbeidsmarked ved å senke privat konsum, og øke spareraten. Dette svekker den økonomiske veksten ytterligere.

- Styringsrenten er satt ned til null, men økte pengemarkedspremier, spesielt i starten av scenariet, vil likevel holde tremåneders NIBOR på omtrent 0,5-1,5 prosent i hele stressperioden.
- BNP for handelspartnere faller kraftig i 2019. Deretter stabiliseres og vokser verdensøkonomien svakt, men lavere enn den langsiktige trendveksten, og norsk eksport av tradisjonelle varer og tjenester svekkes vesentlig til tross for en svekket kronekurs.
- Resultatene av stresstesten viste stabil ren kjernekapitaldekning på om lag 16 prosent. Bankens resultat blir negativt i to av fire år og de negative resultatene drives hovedsakelig av svekkelse i renteinntekter, og store tap på utlån.

Prosess for stresstesting

4

Likviditetsrisiko og balansestyring

DNB hadde god tilgang til både kortsiktig og langsiktig finansiering gjennom hele 2017. DNB søker å opprettholde en veldiversifisert finansiering, blant annet gjennom en bred innskudds- og innlånsbase fra privatpersoner og bedriftskunder. Det norske finansmarkedet er imidlertid relativt lite og DNB er avhengig av internasjonal finansiering i ulike valutaer.

- 24. UTVIKLING I LIKVIDITETSRISIKO I 2017
- 24. FINANSIERING
- 25. PANTSATTE EIENDELER
- 26. LIKVIDE EIENDELER
- 26. OBLIGASJONSPORTEFØLJEN
- 26. RATING
- 27. STYRING OG MÅLING AV LIKVIDITETSRISIKO
- 27. STRESSTESTING AV LIKVIDITETSRISIKO
- BEREDSKAPSPLAN VED SVEKKET
- 28. REFINANSIERINGSEVNE

Definisjon

Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke er i stand til å innfri sine forpliktelser ved forfall, eller ikke klarer å møte sine likviditetsforpliktelser uten at kostnaden ved dette øker for mye. Likviditet er helt avgjørende for finansiell virksomhet, men risikoen blir som regel først synlig når andre hendelser har ført til bekymring for konsernets evne til å gjøre opp for seg.

Likvide aktiva

Milliarder kroner

621 (455)

Samlet langsiktig verdipapirgjeld

Milliarder kroner

596 (580)

Liquidity Coverage Ratio (LCR)

Prosent

117 (138)

Innskuddsdekning

Prosent

61,7 (62,7)

UTVIKLING I LIKVIDITETSRISIKO I 2017

Markedene for kortsiktige innlån var preget av usikkerhet knyttet til virkningene av den nye reguleringen for amerikanske pengemarkedsfond (Money Market Reform), som ble innført i oktober 2016, men markedet tilpasset seg raskt uten at det fikk større konsekvenser. Et lavt europeisk rentenivå dempet interessen for kortsiktige innlån noe, men med stigende renter tok aktiviteten seg opp i siste halvår.

Aktiviteten i markedene for langsiktig finansiering var god i starten av året, men volumene var noe lavere enn normalt. Den europeiske sentralbanken (ECB) fortsatte sitt oppkjøpsprogram i 2017, noe som medførte redusert behov for nye utstedelser av obligasjoner med fortrinnsrett. Mot slutten av året tok aktiviteten seg noe opp igjen, trolig grunnet gunstige markedsforhold som utstedere ønsket å benytte seg av, til førtidig refinansiering.

Markedet for ordinære seniorobligasjoner avtok noe gjennom året. Årsaken er at flere utstedere har begynt å utstede såkalte non-preferred, eller subordinerte, seniorobligasjoner, som kvalifiserer for det kommende kravet til Minimum Requirement for Own Funds and Eligible Liabilities (MREL). MREL er et krav om at banker må ha et minimumsnivå på ansvarlig kapital og kvalifiserende gjeld, som kan nedskrives eller konverteres til egenkapital (bail-in), når en bank er nær konkurs. Dette har også medført en økt aktivitet i markedet for ansvarlige lån, da slike lån er blitt mer interessante for investorene enn subordinerte seniorobligasjoner. Prisene på alle typer instrumenter, inkludert ansvarlige lån, har hatt en fallende trend gjennom året.

Det kortsiktige likviditetsrisikomålet, LCR, stiller krav til bankens likviditetsreserve, både totalt og i hovedvalutaene, euro, dollar og norske kroner. 30. september 2017 ble det innført et minstekrav for LCR i norske kroner på 50 prosent, i tillegg til kravet om

100 prosent i andre signifikante valutaer, som euro og dollar. LCR holdt seg godt over minstekravet på 100 prosent gjennom året, og var ved utgangen av desember på 117 prosent. Tabellen under viser LCR i hovedvalutaene og samlet ved utgangen av 2016 og 2017.

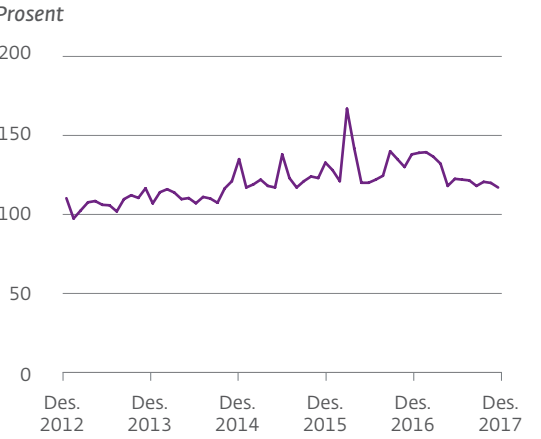
Det langsiktige likviditetsrisikomålet, NSFR, definerer illikvide aktiva, herunder utlån til kunder, som må finansieres av stabile innlånskilder. Som stabile lånekilder regnes kundeinnskudd, egenkapital og innlån med mer enn 12 måneder gjenstående løpetid. NSFR har ligget stabilt over 100 prosent det siste året.

Figuren viser utviklingen i LCR siden 2012.

Utvikling i LCR, signifikante valutaer, DNB-konsernet

Prosent	EUR	USD	NOK	Total
31. desember 2017	191	137	93	117
31. desember 2016	562	190	59	138

Utvikling i samlet LCR, DNB-konsernet

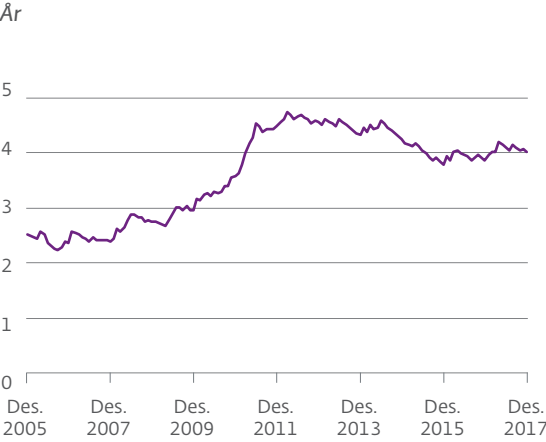

FINANSIERING

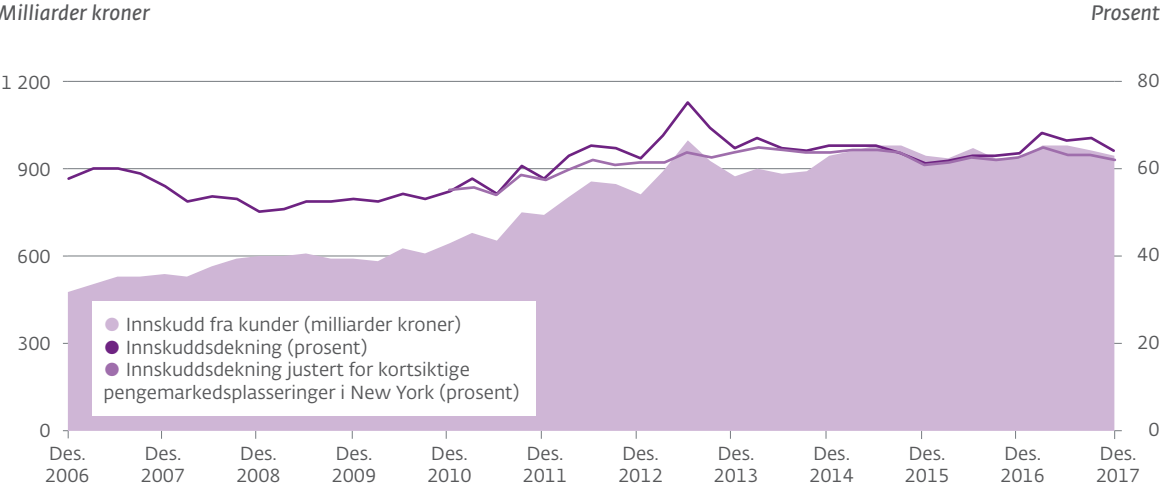
Konsernets samlede langsiktige verdipapirgjeld hadde en nominell verdi på 596 milliarder kroner ved utgangen av 2017, sammenlignet med 580 milliarder ett år tidligere. Gjennomsnittlig restløpetid på verdipapirgjelden var 4,0 år ved utgangen av 2017, mot 3,9 år ved utgangen av 2016.

Innskuddsdekningen for bankkonsernet, målt som kundeinnskudd i prosent av netto utlån til kunder og etter justering for kortsiktige pengemarkedsplasseringer, falt fra 62,7 prosent ved utgangen av 2016 til 61,7 prosent ved utgangen av 2017. DNB Bank-konsernets utlån til kunder økte med 39 milliarder kroner, tilsvarende 2,6 prosent, fra utgangen av 2016. Innskudd fra kunder økte med 35 milliarder kroner, som utgjorde 3,5 prosent, i samme periode. Konsernets ambisjon er å ha en innskuddsdekning for bankkonsernet på minimum 60 prosent.

Gjennomsnittlig løpetid på langsiktig finansiering, senior usikrede obligasjoner og obligasjoner med fortrinnsrett, DNB Bank-konsernet

Innskudd fra kunder og innskuddsdekning, DNB Bank-konsernet

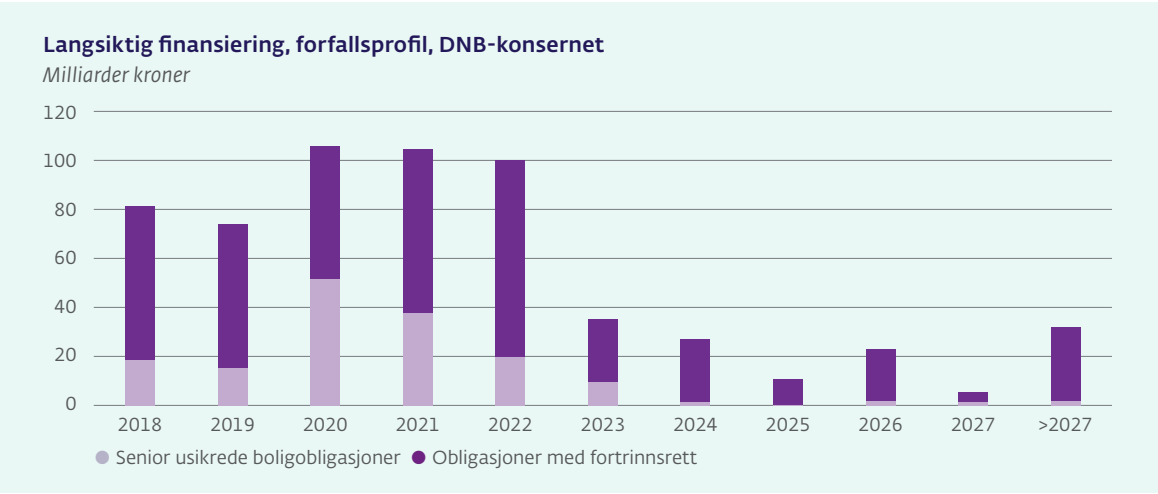

Figuren viser forfallsprofilen for den langsiktige finansieringen til DNB ved utgangen av 2017. Figuren på forrige side viser utviklingen i gjennomsnittlig løpetid på den langsiktige finansieringen av senior usikrede obligasjoner og obligasjoner med fortrinnsrett. Begge viser tall for DNB Bank-konsernet. Den gjennomsnittlige løpetiden har ligget rundt 4 år de siste årene, mens innskuddsdekningen har ligget over 60 prosent siden 2012.

Ordinær seniorfinansiering gjøres i hovedsak gjennom det europeiske Euro Medium Term Note (EMTN)-programmet på 45 milliarder euro. I tillegg er det etablert seniorprogrammer i amerikanske dollar og i japanske yen. I markedet for obligasjoner med fortrinnsrett er det etablert låneprogram i Europa og USA. Det nasjonale markedet for obligasjoner med fortrinnsrett i Norge har vokst seg større enn det norske statsobligasjonsmarkedet, målt i utestående volum, og er like likvid som statsobligasjonsmarkedet. Obligasjoner med fortrinnsrett er et viktig instrument for langsiktig finansiering i DNB, og utstedes av DNB Boligkreditt AS

og DNB Næringskreditt AS. Investorene gis sikkerhet i selskapenes porteføljer av henholdsvis bolig- og næringseiendomslån. Obligasjoner med fortrinnsrett har i urolige tider vist seg å være et mer robust og rimeligere innlånsinstrument enn ordinære seniorobligasjoner.

For kortsiktig finansiering opererer DNB med flere sertifikatprogrammer. Programmene gir god tilgang på kortsiktig finansiering, og betydelig fleksibilitet til å møte investorenes interesser og bankens likviditetsbehov. I tillegg tiltrekker DNB seg betydelige midler fra andre banker, sentralbanker og pengemarkedsfond, i form av driftsinnskudd og overskuddslikviditet. Sammen med sertifikatfinansieringen danner disse midlene en kortsiktig likviditetsbuffer.

Finansieringsprogrammer per 31. desember 2017

DNB Bank ASA		Utnyttelse		Størrelse
Euro Medium-Term Note Program (EMTN)	EUR	16,2 milliarder	EUR	45 milliarder
USD 144A Medium-Term Note Program	USD	3,3 milliarder	EUR	10 milliarder
Samurai Shelf (JPY)	JPY	65,0 milliarder	JPY	500 milliarder
DNB Boligkreditt AS				
Euro Covered Bond Program	EUR	37,4 milliarder	EUR	60 milliarder
USD 144A Covered Bond Program	USD	4,8 milliarder	USD	12 milliarder

Sertifikatprogrammer per 31. desember 2017

		Utnyttelse		Størrelse
United States Commercial papers (USCP)	USD	12,9 milliarder	USD	18 milliarder
Yankee CD*	USD	5,1 milliarder	USD	15 milliarder
Europeiske programmer			EUR	15 milliarder
European commercial paper (ECP)	EUR	0,66 milliarder		
London CD program	EUR	0,62 milliarder		

* Sertifikater i USA utstedt av USA-filial av utenlandsk bank, i dette tilfellet DNBs filial i New York. Dette i motsetning til det andre sertifikatprogrammet i USA: USCP-programmet, der utsteder er DNB Bank ASA, Oslo.

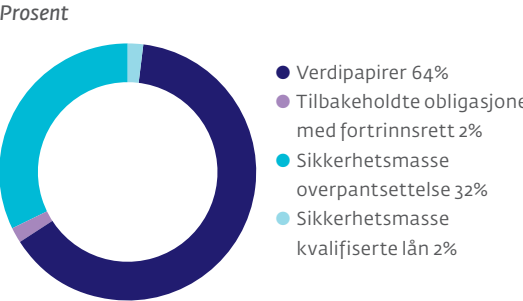
PANTSATTE EIENDELER

Bruken av obligasjoner med fortrinnsrett har bidratt til å øke oppmerksomheten om pantsatte eiendeler. Andelen av utlån som er sikret med pantsatte eiendeler er høy i Norge. Årsaken er at Norge ikke har et marked for verdipapirisering, og at nesten alle utlån holdes på bankenes balanse. I tillegg eier en høy andel av befolkningen egen bolig, finansiert med lån. Dagens nivå av pantsatte eiendeler vurderes som komfortabelt, tatt i betraktning konsernets balansesammensetning, kapitalisering og likviditet.

Per 31. desember 2017 utgjorde pantsatte eiendeler i underkant av 500 milliarder kroner som utgjorde omtrent 20 prosent av DNB Bank-konsernets balanse. Informasjon om pantsatte eiendeler og hvilke gjeldsposter som bidrar til pantsettelsen offentliggjøres i Fact Book hvert kvartal. 93 prosent av de pantsatte eiendeler er knyttet til obligasjoner med fortrinnsrett (boligeiendom).

Eiendeler som var tilgjengelig for pantsettelse utgjorde 684 milliarder ved utgangen av 2017. Figuren viser disse fordelt etter type eiendel.

Eiendeler tilgjengelig for pantsettelse, DNB Bank-konsernet, 31. desember 2017

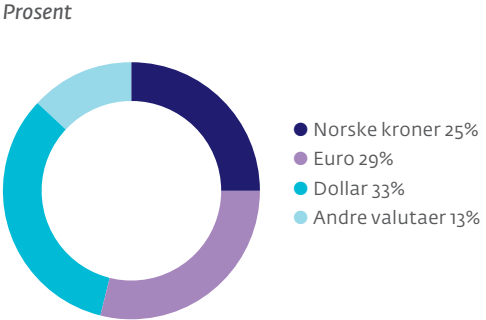
LIKVIDE EIENDELER

Som ledd i den løpende likviditetsstyringen har DNB behov for å ha en beholdning av verdipapirer i form av obligasjoner, og andre likvide aktiva, som for eksempel innskudd i andre banker og sentralbanker. DNB er en bank med god kredittrating, i en sterk økonomi, og tiltrekker seg betydelige midler fra andre banker, sentralbanker og pengemarkedsfond. Midlene omfatter driftsinnskudd og overskuddslikviditet fra nasjonale og internasjonale banker som, sammen med sertifikatfinansiering, skaper en kortsiktig likviditetsbuffer.

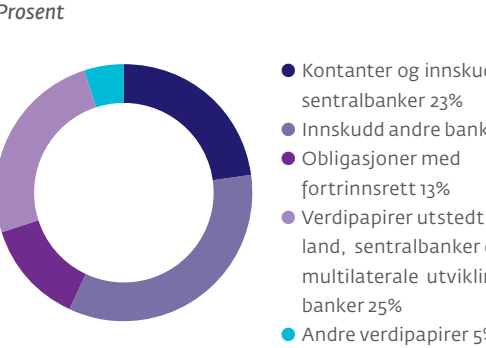
Verdipapirene benyttes blant annet som sikkerhet for kortsiktige lån i sentralbanker, og inngår som en del av likviditetsbufferne for oppfyllelse av de regulatoriske likviditetskravene.

Totale likvide aktiva utgjorde per 31.12.2017 621 milliarder kroner. Figurene viser fordelingen av de totale likvide aktiva ved utgangen av 2017 fordelt på valuta og type aktiva.

Likvide eiendeler fordelt på valuta, DNB-Bank konsernet, 31. desember 2017

Likvide eiendeler, DNB Bank-konsernet, 31. desember 2017

OBLIGASJONSPORTEFØLJEN

Bankens obligasjonsportefølje består av en internasjonal portefølje og en norsk portefølje. Samlet utgjorde obligasjonsporteføljen 167 milliarder kroner ved utgangen av 2017. Den norske porteføljen utgjorde 78 milliarder kroner. Av dette var 40 milliarder kroner norske statspapirer og andre nivå 1-aktiva utstedt av offentlig sektor. Øvrige nivå 1-aktiva utgjorde 32 milliarder i form av obligasjoner med fortrinnsrett og resten bestod av nivå 2A-aktiva. Nivå 1 og nivå 2A viser til kategorisering av likvide aktiva i LCR-rammeverket, hvor nivå 1 representerer de mest likvide eiendelene.

Den internasjonale obligasjonsporteføljen var på 89 milliarder kroner ved utgangen av året, fordelt på en handelsportefølje og en valutaobligasjonsportefølje som holdes til forfall. Handelsporteføljen utgjorde 79 milliarder kroner, hvorav 96 prosent av verdipapirene hadde AA-rating eller bedre. Porteføljen var sammensatt av 72 prosent offentlig sektor-obligasjoner og resten var obligasjoner med fortrinnsrett. Handelsporteføljen hadde vektet gjennomsnittlig løpetid 2,5 år og verdien av ett basispunkt spread-endring var 19,2 millioner kroner ved utgangen av 2017.

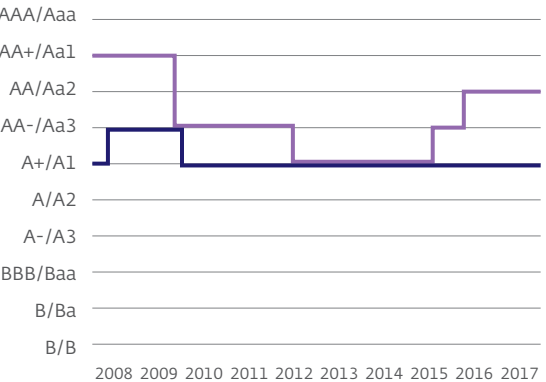
Porteføljen som holdes til forfall utgjorde 9,6 milliarder kroner ved utgangen av 2017, hvorav 52 prosent av verdipapirene hadde AA-rating eller bedre. Det foretas ingen nye investeringer her. Porteføljen inneholder ingen syntetiske verdipapirer, plasseringer i amerikanske subprime-obligasjoner eller Collateralised Debt Obligations. Gjennomsnittlig løpetid var 3,7 år ved utgangen av året, og verdien av ett basispunkt spreadendring utgjorde 3,6 millioner kroner. For ytterligere informasjon om denne porteføljen vises til vedleggene til rapporten.

RATING

Kredittratinger er fremtidsrettet, og skal reflektere hvordan fremtidige hendelser kan påvirke utstederens kredittverdighet. Kredittrating representerer kredittbyråenes vurdering av utstедers kapasitet og villighet til å oppfylle sine økonomiske forpliktelser i tide. Sterke kredittvurderinger fra anerkjente kredittbyråer er derfor viktige for å sikre forutsigbar, og fleksibel, tilgang til finansiering. En kortsiktig kredittvurdering gjenspeiler sannsynligheten for at utstedere ikke vil oppfylle sine finansielle forpliktelser i inneværende år, samt forventede økonomiske tap dersom disse forpliktelsene ikke oppfylles. En langsiktig kredittvurdering gjenspeiler samme sannsynlighet, men over en periode på ett år eller mer. I 2017 oppgraderte ratingbyrået Standard & Poor's DNBs outlook fra «negative» til «stable».

Figuren nedenfor viser utviklingen i DNB Bank ASAs langsiktige kredittratinger.

Kredittrating for DNB Bank ASA

● Standard & Poor's ● Moody's
Kilde: DNB, Standard & Poor's og Moody's

Tabellen viser kredittratingene DNB Bank ASA fikk i 2017.

Kredittratinger av DNB Bank ASA			
Ratingbyrå	Kredittrating	Siste rapport/pressemelding	Siste rating-ending
Standard & Poor's	Kort sikt: A-1 Lang sikt A+ Outlook: Stabil	Standard & Poor's rating – april 2017	29 mars 2017
Moody's	Kort sikt: P-1 Lang sikt: Aa2 Outlook: Negativ	Moody's Credit Opinion – august 2017	16 mars 2016
Dominion Bond Rating Service (DBRS)*	Kort sikt: R-1 (middels)* Lang sikt: AA (lav)* Trend: Stabil*	DBRS pressemelding – august 2017	29 september 2015
Scope Ratings*	Kort sikt: S-1* Lang sikt: AA-* Trend: Stabil*	Scope rating report - februar 2017	2 februar 2017
* uoppfordret kredittvurdering			

STYRING OG MÅLING AV LIKVIDITETSRISIKO

Konsernpolicyen for finansiell styring og rapportering tydeliggjør at DNBs likviditetsstrategi og -rammer skal være samordnet med konsernets risikoappetitt, og minst årlig skal godkjennes av styret. Konsernpolicyen utdypes videre i en standard, som omhandler styring av likviditetsrisiko, og utdyper krav til organisering, ansvarsfordeling og risikorapportering. Standarden er operasjonalisert videre i flere instruks. Hovedinstruksen for likviditetsrisiko er Limits and Strategy for Liquidity Risk Management in DNB Bank Group. Denne beskriver hvordan likviditetsstyringen skal foregå internt.

I tråd med bankens virksomhet for øvrig, skal likviditetsrisikoen være lav og underbygge bankens finansielle styrke og evne til å stå imot ulike hendelser og utviklingstrekk. Dette innebærer at banken, blant annet, skal tilstrebe en balansesammensetning

som gjenspeiler likviditetsrisikoprofilen til en internasjonal bank med langsiktig kredittrating på Aa-nivå fra anerkjente ratingselskaper. En lav risikoprofil innebærer krav om tilfredsstillende diversifisering av finansieringskildene med hensyn til kontraktsmotparter og instrumenter.

Organiseringen av likviditetsstyring i DNB er underlagt en fullmakts- og rapporteringsstruktur som er i samsvar med Forskrift om forsvarlig likviditetsstyring. Styret i DNB Bank ASA og DNB ASA fastsetter rammer og retningslinjer, og foretar jevnlig gjennomgang av bankens likviditetsrisiko. Rammene behandles av styret minst årlig. Rammestrukturen for likviditetsrisiko er i samsvar med strukturen i EUs kapitalkravsregelverk. Interne rammer for likviditetsdekning (LCR) og stabil finansiering (NSFR) er fastsatt i konsernets risikoappetitt, sammen med mål for innskuddsdekning for DNB Bank-konsernet.

Prinsipper og rammer for likviditetsstyring foreslås av Konserntreasury, og tiltres av Risikostyring konsern, som en del av de overordnede prinsippene for risikostyring i DNB, før de godkjennes av konsernledelsen og besluttet i styret. Konserntreasury har ansvar for at konsernet til enhver tid er innenfor likviditetsrammene som er besluttet av styret. Enheten har også ansvaret for styring av bankens likviditetsportefølje. Konserntreasurys oppgaver knyttet til likviditetsrisiko er konsernets førstelinjeforsvar. Andre- og tredjelinjeforsvaret ivaretas av henholdsvis Risikostyring konsern og Konsernrevisjonen.

DNB Bank-konsernets likviditetsrisikostyring er sentralisert og delegert til DNB Bank ASA. Likviditetsrisikoen i filialer og datterselskaper konsolideres inn i bankkonsernets balanse, og inngår i bankkonsernets likviditetsstyring. Innenfor bankkonsernet styres likviditetsrisiko både på konsolidert og individuelt nivå. DNB ASA er finansiert av bankkonsernet, og har som primær funksjon å være en solid og, i hovedsak, egenkapitalbasert eier.

Datterselskapene DNB Livsforsikring AS, DNB Forsikring AS og DNB Asset Management AS styrer og forvalter kundemidler. Denne forvaltningen dekkes av interne likviditetsregler.

Konserntreasury har ansvar for finansiering av datterselskaper og filialer i utlandet. Det er etablert en bilateral avtale mellom DNB Bank ASA og Boligkreditt AS som regulerer koordineringen av blant annet finansiering og likviditet mellom disse enhetene.

Balansestyringsutvalget (ALCO) er et rådgivende organ for CFO vedrørende prinsipper og metoder for beregning og måling av eksponeringer innenfor blant annet likviditetsrisiko, og som behandler dette før beslutning i konsernledelsen og styret. Rammer for likviditetsrisiko skal legge begrensninger på bankens avhengighet av kortsiktige innlån fra

penge- og kapitalmarkedene, i inn- og utland. Dette fordi innlån fra slike kilder generelt er mer kredittsensitive enn ordinære innskudd. Rammene behandles av styret årlig, eller oftere ved behov.

Likviditetsrisikoen styres både gjennom LCR og NSFR. LCR og operasjonell likviditet overvåkes og rapporteres daglig. Andre likviditetsrisikorapporteringer, blant annet bankkonsernets strukturelle likviditetsramme, utnyttelsen av kortsiktige likviditetsrammer og NSFR, rapporteres månedlig til Konserntreasury, ALCO og konsernledelsen. Likviditetsrisikorammer og innskuddsdekning rapporteres kvartalsvis til styret. Risikostyringsenheten i DNB Markets er ansvarlig for å rapportere avvik fra likviditetsrisikorammene til relevante parter og komiteer. Avvik som gir rødt lys i risikoappetitt rapporteres til styret i første mulige møte, og mindre avvik rapporteres kvartalsvis som del av konsernets risikorapport.

Det er en løpende oppfølging, og rapportering av utviklingen i kredittrating på de underliggende verdipapirene i obligasjonsporteføljen. Oppfølgingen av markedsrisiko i likviditetsporteføljen er omtalt i kapittelet om markedsrisiko.

STRESSTESTING AV LIKVIDITETSRISIKO

Banken utfører jevnlig stresstester for å sikre at det finnes tilstrekkelige likvide aktiva til å møte vanskelige situasjoner på en tilfredsstillende måte. Bankens jevnlig vurderer forutsetningene som likviditetsrisikostyringen bygger på, noe som innebærer, blant annet, en revurdering av de aktiva banken har, som kan klassifiseres som likvide og benyttes som sikkerheter i Norges Bank, eller andre sentralbanker. I tillegg vurderes hvorvidt passiva som er definert som stabile, også oppfyller kravene til stabilitet i en stresssituasjon. Stabile passiva er den delen av bankens finansiering som ansees å ikke være utsatt for store svingninger på kort sikt. Eksempler på

dette er innskudd fra kunder, ansvarlig lån, egenkapital og langsiktige obligasjoner med fortrinnsrett.

DNB simulerer likviditetseffekten av at bankens kredittrating svekkes som følge av én, eller flere, negative hendelser. Resultatet er inkludert i bankens beredskapsplan for likviditetsstyring under en finansiell krise. Det testes hvordan likviditeten påvirkes under en finansiell krise som varer i opptil tolv måneder. Stresstesten skiller mellom en bankspesifikk krise, som kun påvirker banken, en systemkrise, som påvirker hele markedet, og en kombinasjon av disse. Faktorene som benyttes i stresstesten er hentet fra historisk observerte data. I de tilfellene der datamaterialet er begrenset, eller dersom historiske data anses å være lite relevante, anvendes ekspertvurderinger. Stressfaktorene blir løpende vurdert.

Behovet for å styrke sikkerhetsmassen i DNB Boligkreditt i en stressituasjon kvantifiseres i en utvidet stresstest. Stresstesten beregner bankens potensielle likviditetseksponering ved betydelig boligprisfall, kombinert med større verdiendringer i derivatkontraktene mellom DNB Boligkreditt og DNB Bank ASA. Svekkelse av den norske kronen utgjør den største effekten på verdiendringen av derivatkontraktene. Denne motpartrisikoen rapporteres ukentlig, og blir nøye overvåket, og styrt, av Konserntreasury.

En omvendt likviditetsstresstest benyttes for å identifisere omstendigheter som på sikt kan tømme bankens likviditetsreserver. Utgangspunktet er det nevnte kombinerte stress-scenarioet. I tillegg antas det at markedet for utstedelse og refinansiering av obligasjoner med fortrinnsrett faller bort, og at banken opplever et innskuddsbortfall på 40 prosent fra storkunder. Med dette utgangspunktet beregnes det hvor stor innskuddsflukt fra privatpersoner og småbedrifter som skal til før bankens likviditetsreserve blir negativ i løpet av 30 dager.

Stresstestene utarbeides kvartalsvis og resultatet rapporteres til bankens styre. Stresstestene gir informasjon om potensielle likviditetsmessige utfordringer, og danner grunnlag for beredskapsplanene, samt fastsettelse og eventuell justering av likviditetsrammene.

BEREDSKAPSPLAN VED SVEKKET REFINANSIERINGSEVNE

Det er utarbeidet en beredskapsplan for likviditet, som blant annet beskriver hvordan banken bør håndtere en likviditetskrise som enten gjelder kun for banken, eller for bransjen som helhet. Avhengig av type krise som påvirker bankens likviditetssituasjon, og vurderingene som gjøres av ALCO og konsernledelsen, setter Konserntreasury opp en tiltaksplan for hvordan mangel på likviditet kan motvirkes. Planen inneholder triggerpunkter og tidsrammer innenfor hvert tiltak som skal iverksettes, samt prioritet av finansieringskilder og kostnader for alternative løsninger, og eventuell påvirkning på bankens kapitaldekning. Mulige tiltak kan være bruk av ledige reserver i sikkerhetsmassen, endring av betingelser på innskudd og begrensning av utlån, samt å utnytte markedet for gjenkjøpsavtaler (repomarkedet) og sentralbankfasiliteter gjennom pantsettelse av verdipapirbeholdninger.

5

Kredittrisiko

Kvaliteten i DNBs kredittportefølje er i all hovedsak god og var stabil gjennom året. Porteføljene bestående av boliglån og utlån til norske små og mellomstore bedrifter hadde god vekst og svært lave tap i 2017. Storkundeporteføljen har blitt rebalansert, og eksponeringene mot shipping og oljerelaterte næringer er i løpet av de siste par årene redusert. Det er fortsatt utfordringer i offshore-sektoren, men de fleste av DNBs kunder i denne sektoren er sikret finansiering og likviditet for de kommende årene.

- 30. UTVIKLING I KREDITTRISIKO I 2017
- 31. VIKTIGE BEGREPER I MÅLING AV KREDITTRISIKO
- 32. UTVIKLING I KREDITTRISIKO I UTVALGTE BRANSJER
- 34. KAPITALKRAV FOR KREDITTRISIKO
- 36. OVERSIKT OVER KREDITTEKSPONERINGER
- 38. HISTORISK UTVIKLING AV NEDSKRIVNINGER
- 39. INTERNE MÅLEMETODER (IRB)
- 40. SAMLET EKSPONERING I IRB-PORTEFØLJENE
- 47. STANDARDMETODEN
- 48. STYRING OG MÅLING AV KREDITTRISIKO
- 50. INVESTERING I VERDIPAPIRISERING

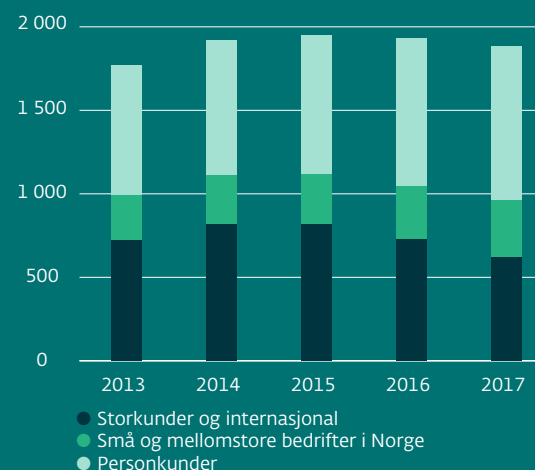
Definisjon

Kredittrisiko er risiko for økonomisk tap som skyldes at konsernets kunder ikke oppfyller sine betalingsforpliktelser. Kredittrisiko vedrører alle fordringer på kunder, i hovedsak utlån, men også ansvar i henhold til andre utstedte kreditter, garantier, rentebærende verdipapirer, ubenyttede kreditter, derivathandel og interbankplasseringer.

Kredittrisiko omfatter også restverdirisiko og konsentrasjonsrisiko. Restverdirisiko er risikoen for at sikkerheter ved et engasjement har lavere verdi enn forventet. Konsentrasjonsrisiko er risiko knyttet til store engasjement med samme kunde, konsentrasjon innenfor geografiske områder, bransjer eller med likeartede grupper av kunder.

Utvikling i kredittporteføljen, EAD

Milliarder kroner

Kapitalkrav

Milliarder kroner

70,7 (65,7)

Økonomisk kapital

Milliarder kroner

40,2 (43,7)

Netto kredittap

Milliarder kroner

2,4 (7,4)

UTVIKLING I KREDITTRISIKO I 2017

Etter en meget sterk prisstigning på boligmarkedet gjennom 2016, snudde trenden i 2017. Boligprisene i Norge gikk ned 2,1 prosent gjennom året. Oslo-markedet skilte seg ut, med prisnedgang på 11,5 prosent fra toppen i mai. Prisfallet i 2017 utlignet likevel ikke den kraftige prisstigningen i 2016. En viktig årsak til prisfallet tilskrives innstrammingene i boliglånsforskriften som kom i 2017. Prognosene for 2018 og 2019 indikerer en utflating i boligprisene. Tolv månedersveksten for kreditt til husholdninger i Norge har vært stabil på i overkant av 6 prosent hele året.

Leieprisene for kontoreiendom i Oslo er 3 prosent over den tidligere toppen som var i 2014. Markedet for kjøp og salg av eiendommer har de siste årene vært preget av svært høy aktivitet, som følge av at lave renter har gjort næringsseiendom til et attraktivt investeringsobjekt.

Sammenlignet med 2016 styrket de fleste shippingmarkedene seg gjennom året. Dette på grunn av avtagende flåtevekst og økt etterspørsel. Unntakene var tankmarkedet og markedet for flytende petroleumsgass (LPG) hvor høy flåtevekst trakk fraktratene nedover. Tankmarkedet er volatilt og utsatt for geopolitiske forhold. Tørrlastmarkedet fortsatte oppgangen som begynte i 2016, selv om inntjeningen fortsatt ligger under historiske gjennomsnittsnivåer. I markedet for containerskip fortsatte også oppgangen både innen linjefart og i chartermarkedet.

Oljeprisen økte over 20 prosent i løpet av 2017. Med en oljepris på sitt høyeste siden desember 2014 og en historisk høy etterspørsel, er utsiktene ved utgangen av 2017 positive for oljerelatert sektor. Innenfor oljeservice er det tegn til økt etterspørsel og bedre utsikter fremover, blant annet forventes økte investeringer på norsk sokkel fra 2019. Etter kraftige kostnadsreduksjoner vil flere nye prosjekter i Nordsjøen være lønnsomme med en oljepris på mellom

40 og 50 dollar per fat, noen også under dette nivået.

For offshore-næringen vil det ta tid før man får et merkbart løft i rater og inntjening da overkapasiteten av rigger og skip til dels er stor. Men det er store variasjoner mellom selskaper og markeder.

En rekke selskaper i offshore-sektoren ble restrukturert i 2017, særlig offshore service-fartøyer og noen riggselskaper. Dette har involvert mange ulike interesser med ulike posisjoner i selskapene, og selskapene har i de fleste tilfeller blitt tilført ny kapital. Restruktureringene har gitt utslag i en konsolidering i markedet der store selskaper slår seg sammen, og de små selskapene som ikke blir kjøpt opp i stor grad forsvinner.

Kvaliteten i DNBS kredittportefølje var i all hovedsak god og stabil gjennom året. Porteføljene av boliglån og utlån til norske små og mellomstore bedrifter (SMB) hadde god vekst, målt i forventet engasjement ved mislighold (EAD) henholdsvis 5,3 og 8 prosent gjennom året, og svært lave tap. Storkundeporteføljen har blitt rebalansert i løpet av de to siste årene ved at den sykliske porteføljen har blitt betydelig redusert. Det er fortsatt utfordringer i offshore-sektoren, men de fleste av DNBS kunder er sikret finansiering og likviditet for de kommende årene.

Netto kredittap for 2017 var 2,4 milliarder kroner, 5 milliarder lavere enn forrige år. Netto individuelle nedskrivninger var 3,7 milliarder kroner.

Figuren viser porteføljeutviklingen målt i EAD. Porteføljen inkluderer ikke banker eller obligasjoner som holdes til forfall. Samlet sett ble EAD for bankkonsernet redusert med 2,4 prosent i 2017. Storkunder og internasjonal portefølje ble redusert med 15 prosent. En av årsakene til dette var dekonsolideringen av aktivitetene i Baltikum, gjennom etableringen av Luminor Group AB. Samtidig har rebalanseringen av

storkundeporteføljen gitt en betydelig reduksjon av EAD innenfor området Ocean Industries gjennom året. Eksponeringen mot shipping, olje og gass og offshore ble redusert med 19 prosent i løpet av året.

Veksten i porteføljen av små og mellomstore bedrifter var innenfor leasing, factoring og finansiering av boligeiendom. Veksten i personkundeporteføljen var hovedsakelig boliglån, men også billån og -leasing. Valutakurseffektene var beskjedne. Det meste av DNBS kreditteksponering, målt i EAD, er gitt i norske kroner, 13 prosent er i dollar og 5 prosent i euro.

Utvikling i kredittporteføljen*, EAD

Milliarder kroner

VIKTIGE BEGREPER I MÅLING AV
KREDITTRISIKO

DNB beregner PD, EAD og LGD basert på interne modeller for alle kredittengasjement.

- **Sannsynlighet for mislighold (PD)** angir sannsynligheten for at en gitt kunde vil misligholde sitt kredittengasjement i løpet av de neste 12 månedene. PD beregnes basert på finansielle, og ikke-finansielle faktorer, og danner grunnlag for risikoklassifisering av kreditteksponeringene. Misligholdte engasjementer tildeles automatisk PD 100 prosent.
- **Forventet engasjement ved mislighold (EAD)** angir hvor stor del av bevilget engasjement som forventes å være trukket ved et eventuelt fremtidig mislighold, samtidig som det er en nedgangskonjunktur i markedet. EAD er summen av trukket beløp og ubenyttet ramme multiplisert med konverteringsfaktor (KF).
- **Tap gitt mislighold (LGD)** angir hvor mye konsernet forventer å tape dersom kunden misligholder sine forpliktelser, samtidig som det er en kraftig nedgangskonjunktur i markedet. Modellene tar hensyn til sikkerhetene knyttet til engasjementet, fremtidig kontantstrøm og andre relevante faktorer.
- **Normaliserte tap (EL)** angir gjennomsnittlig årlig forventet tap over en konjunktursyklus, $EL = PD \times LGD \times EAD$. EL skal i gode/normale tider ligge over de faktiske tap, ettersom det i beregningen er tatt høyde for både høyere sannsynligheter (PD-faktoren) og høyere tap (LGD-faktoren) i nedgangskonjunkturer.

I teksten henvises det til fire risikokategorier. Disse defineres som følger:

- Lav risiko: PD 0,01 – 0,75 prosent
- Moderat risiko: PD 0,75 – 3 prosent
- Høy risiko: PD over 3 prosent, men ikke misligholdt
- Misligholdt portefølje

I intern rapportering benyttes en todeling av misligholdt portefølje, misligholdt og tapsutsatt portefølje, der sistnevnte inneholder nedskrevne ikke-misligholdte engasjementer og restruktureringer. Begge risikokategoriene tildeles PD lik 100 prosent. Engasjementer med betalingslettelse blir i DNB definert som et kredittengasjement som er endret på vilkår som ikke ville blitt innvilget dersom kunden ikke hadde hatt økonomiske problemer.

MISLIGHOLDSDEFINISJON
DNBs definisjon av misligholdt portefølje er i henhold til IRB-regelverket (Kapitalkravsforskriftens §10-1): Et engasjement skal anses som misligholdt dersom et krav er forfalt med mer enn 90 dager, forfalt beløp er vesentlig, og misligholdet ikke skyldes forsinkelser eller tilfeldige forhold hos motparten. I DNB er «vesentlig forfalt beløp» definert som beløp større enn 2 000 kroner, for kredittkortengasjement er grensen 200 kroner.

- Et engasjement skal også anses som misligholdt dersom banken:
- Som følge av svekket kredittverdighet hos motparten foretar nedskrivning, og beløpet ikke er uvesentlig
 - Som følge av svekket kredittverdighet hos

- motparten avhender en fordring til underkurs, og underkursen ikke er uvesentlig
- Antar at det vil bli åpnet gjeldsforhandling, konkurs eller offentlig administrasjon hos motparten
- Avtaler endringer i vilkårene som følge av betalingsproblemer hos motparten, og det må antas at dette reduserer verdien av kontantstrømmen med et ikke uvesentlig beløp
- Av andre grunner antar at forpliktelsen ikke vil bli oppfylt (antesipert mislighold)

- Et engasjement skal regnes som et antesipert mislighold dersom det er sannsynlig at kunden ikke vil ha betjeningsevne for sine samlede gjeldsforpliktelser innenfor sin ordinære drift. Elementer som inngår i vurdering av gjeldsbetjeningsevne er:
- Tilstrekkelig kontantstrøm til å betjene total finansiell gjeld, herunder vurdering av refinansieringsrisiko
 - Sannsynlighet for tilførsel av ny kapital
 - Salg av eiendeler

For bedriftskunder gjelder også at når det foreligger en misligholdshendelse skal alle engasjement med den debitoren anses som misligholdt. Dersom det finnes bestemmende innflytelse eller økonomiske forbindelser mellom flere debitorer i et konsern, vil mislighold hos én debitor medføre at alle debitorene vil bli definert som misligholdte samtidig.

Misligholdshendelser for personkunder anses inntruffet når kundens engasjement er misligholdt i mer enn 90 dager eller når en individuell vurdering tilsier at engasjementet skal settes i mislighold før

- dette tidspunkt.
- Misligholdsdefinisjonen fra IRB-regelverket benyttes i beskrivelsene av porteføljenes kreditt risiko, i beregning av kapitalkrav og i informasjonen om IRB-porteføljene. I de tilfellene der det kommenteres på regnskapstall, benyttes den regnskapsmessige definisjonen for mislighold (IFRS).
- Den europeiske bankmyndigheten, EBA, publiserte i september 2016 nye anbefalinger for definisjonen av misligholdte engasjementer. DNB har startet forberedelsene for å kunne følge anbefalingen. Endringene er blant annet knyttet til definisjon av mislighold, nivå på vesentlighetsgrenser og krav om minimum karantenetid etter friskmelding. Dette vil medføre vesentlige endringer for DNB. Siste frist for oppfyllelse av anbefalingen er 1. januar 2021, men innstramminger og presiseringer av krav og tidligere implementering kan beslutes av lokal tilsynsmyndighet.

UTVIKLING I KREDITTRISIKO I UTVALGTE
BRANSJER

Bransjer som følges spesielt nøye, på grunn av porteføljens størrelse eller fordi næringene vurderes å være utfordrende og sykliske, er næringseiendom, oljerelaterte næringer og shipping. DNB regner eksponeringer innen olje og gass, oljeleverandørindustrien, rørtransport og offshore som oljerelaterte næringer. Under følger en beskrivelse av bankens boliglånsportefølje i Norge og eksponering mot de nevnte bransjene.

BOLIGLÅN

DNBs boliglånsportefølje er i all hovedsak finansiering av boliger i Norge. Boliglånsporteføljen, målt i EAD, utgjorde omtrent 44 prosent av DNBs kredittportefølje ved utgangen av 2017. Markedsandelen var om lag 25 prosent, og har vist svakt fallende tendens de siste årene. Boliglån er et viktig produkt for bankene fordi boliglånet ofte er bestemmende for kundenes valg av hovedbankforbindelse. Tilbud om eiendomsmegling, forsikring og finansiering bidrar til å skape en trygg og enkel ramme rundt kjøp og salg av bolig.

82 prosent av bankens boliglånsportefølje var lagt til DNB Boligkreditt AS ved utgangen av 2017, og danner grunnlag for utstedelse av obligasjoner med fortrinnsrett.

Porteføljekvaliteten i DNB er svært god, og 81 prosent var kategorisert som lav risiko ved utgangen av 2017. Mislighold i boliglånsporteføljen er fortsatt på et svært lavt nivå, og betydelig under normaliserte tap. Ved utgangen av 2017 var andel misligholdt og tapsutsatt portefølje 0,2 prosent, uendret fra året før.

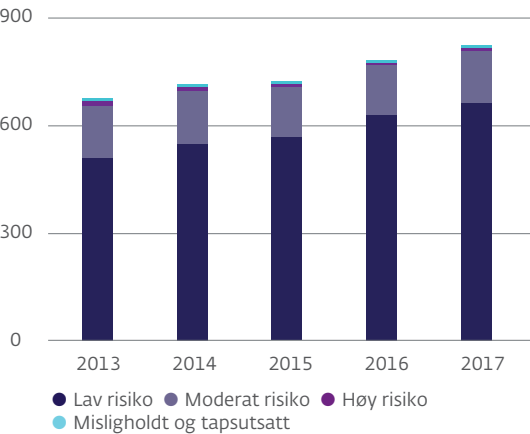
Boliglånsforskriften ble ytterligere innskjerpet med virkning fra 1. januar 2017, som et tiltak mot den sterke veksten i boligpriser og husholdningenes gjeld, særlig i Oslo. Forskriften krever at boliglånskunder

har 15 prosent egenkapital. Kunder som ønsker å kjøpe sekundærbolig i Oslo kommune, må stille med 40 prosent egenkapital. Låntager må kunne tåle en renteøkning på fem prosentpoeng, samtidig som lån ikke skal innvilges dersom kundens samlede gjeld overstiger fem ganger brutto årsinntekt. Lån uten avdragsplikt (herunder rammelån) skal på bevilgningstidspunktet ikke overstige 60 prosent av boligens verdi. Finansinstitusjoner kan innvilge lån som ikke oppfyller ett eller flere av vilkårene i forskriften, for inntil 10 prosent av verdien av innvilgede lån. For lån sikret med pant i boliger i Oslo er regelverket ytterligere strammet inn og grensen er satt til maksimalt 8 prosent avvik. DNB overvåker utlånspraksisen nøye, og sikrer at forskriften etterleves i alle deler av banken.

Belåningsgrad (LTV) uttrykker hvor stor andel av verdien på et sikkerhetsobjekt, for eksempel en eiendom, som er belånt. For boliglånsporteføljen beregnes belåningsgrad som lånets andel av eiendommens markedsverdi.

Utvikling i boliglånsporteføljen, EAD

Milliarder kroner

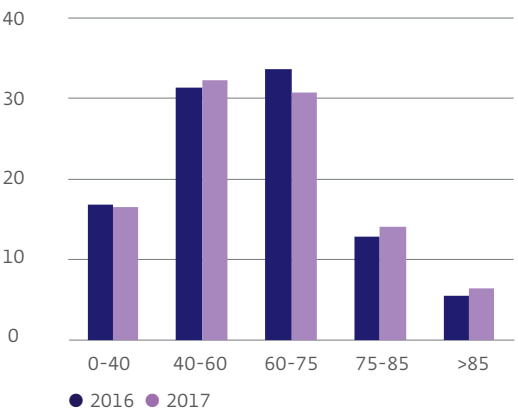

Kortsiktig mellomfinansiering og finansieringstilbud er ikke med i beregningen. Markedsverdien på alle boliger blir oppdatert med ny estimert verdi hvert kvartal. Vektet gjennomsnittlig belåningsgrad for DNBs norske boliglånsportefølje var 59,6 prosent ved utgangen av 2017, mot 59,2 prosent ett år tidligere.

Figuren under viser en objektorientert fordeling av boliglånsporteføljen. Det vil si at alle lån som er knyttet til samme eiendom blir inkludert i beregningen, og hele det bevilgede beløpet tildeles samme belåningsgrad. Den forskyvningen som sees i volumene i belåningsgradsintervallene mellom 2016 og 2017 skyldes at markedsverdiene på boliger i Norge ble noe redusert i 2017.

Belåningsgrad boliglånsporteføljen, fordelt etter eiendommenes belåningsgrad , bevilget beløp

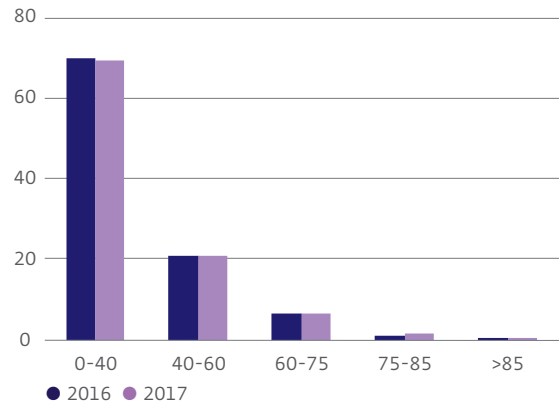
Prosent

En alternativ måte å fremstille belåningsgrad på er å dele opp lånebeløpet i belåningsgradsintervaller. Figuren under viser boliglån fordelt på belåningsgradsintervaller. For eksempel vil et lån med belåningsgrad på 65 prosent fordeles over de tre første intervallene. Den delen av lånet som ligger innenfor 40 prosent av boligens verdi plasseres i intervallet 0 til 40, 20 prosent av lånet plasseres i intervallet 40 til 60 og de siste 5 prosentene i intervallet 60 til 75. Ved utgangen av 2017 var 91 prosent av bevilget volum innenfor 60 prosent av boligens markedsverdi.

Belåningsgrad boliglånsporteføljen, fordelt i belåningsgradsintervaller, bevilget beløp

Prosent

NÆRINGSEIENDOM

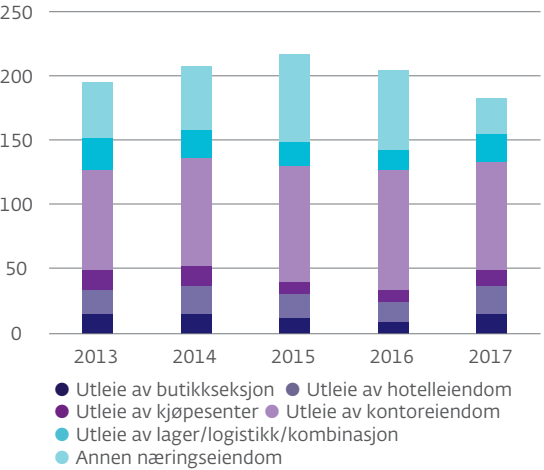
Utlån og kreditter med pant i næringseiendom utgjør 185 milliarder kroner, eller om lag 10 prosent, av DNBs samlede kredittportefølje, målt i EAD. Porteføljen består av eiendommer til kontorutleie, kjøpesenter/ varehandel, hotell og logistikk. Lån til boligeiendom som ved utgangen av 2017 utgjorde 91,3 milliarder kroner, er holdt utenfor. Gjennom 2017 ble 4,5 milliarder kroner i lån solgt til DNB Livsforsikring AS.

Obligasjonsmarkedet har blitt en stadig viktigere kilde til finansiering for eiendomsselskapene, og i løpet av 2017 ble et rekordstort volum utstedt i Norge. Det norske obligasjonsmarkedet utgjorde 33 milliarder kroner ved utgangen av året.

DNB finansierer prosjekter og eiendommer som har en stabil og forutsigbar kontantstrøm. Eiendommens likviditet, leiekontraktenes løpetid, leietager og restverdi står sentralt i vurderingen av hvilke prosjekter som skal finansieres. Byggeprosjekter finansieres

Utvikling i næringseiendomsporteføljen, EAD

Milliarder kroner

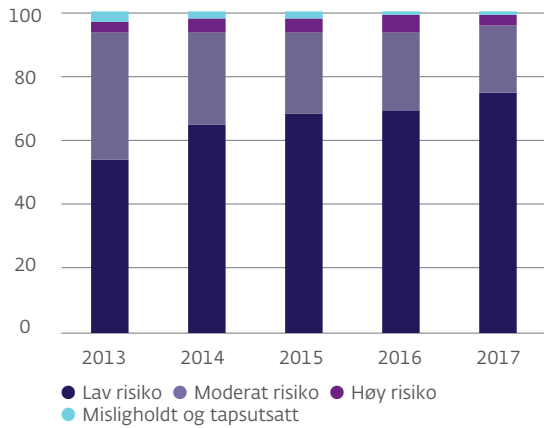
dersom det foreligger tilfredsstillende forhåndssalg eller forhåndsutleie.

EAD tilknyttet næringseiendom ble redusert i 2017 som følge av en gjennomgang og opprydding i interne segmentkoder. Oppryddingen medførte at deler av volumet som tidligere ble angitt som "annen næringseiendom" nå rapporteres som boligeiendom. Bortsett fra dette var porteføljen av lån og kreditter med pant i næringseiendom omtrent uendret i størrelse gjennom året.

Kredittkvaliteten ble noe styrket gjennom året, og ved utgangen av 2017 var 96 prosent av porteføljen klassifisert som enten lav eller moderat risiko. Volumet av misligholdt portefølje ble redusert og var ved utgangen av 2017 0,6 prosent, mot 1,5 prosent året før.

Utvikling i kredittkvalitet i næringseiendomsporteføljen

Prosent

OLJERELATERT PORTEFØLJE

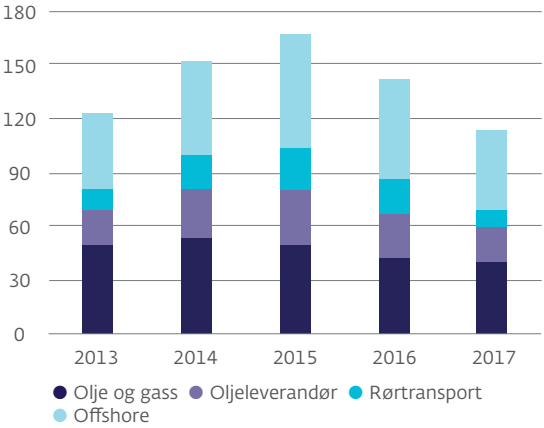
DNB har vært bankforbindelse for oljerelaterte næringer siden 1970-tallet. Porteføljen er veldiversifisert både med hensyn til segmenter og geografi. Målet er å ha en portefølje med lav risiko og eksponeringer mot finansielt sterke selskaper.

For leverandører innenfor oljeservice, og særlig offshore, har utviklingen de siste tre årene medført sterkt svekket kredittkvalitet og økte nedskrivninger. Ved utgangen av 2017 var det tegn til bedre utsikter fremover, blant annet forventes økte investeringer på norsk sokkel fra 2019.

I 2017 ble volumet i segmentet redusert med 20 prosent, og utgjorde ved utgangen av året 113 milliarder kroner. I løpet av de to siste årene har porteføljen blitt redusert med 33 prosent. Dette er i tråd med DNBs strategi om å redusere risikokonsentrasjoner i volatile næringer.

Utvikling i oljerelatert portefølje, EAD

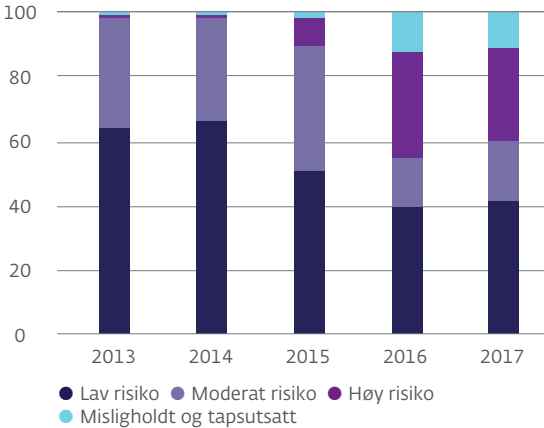
Milliarder kroner

Ved utgangen av 2017 utgjorde den oljerelaterte porteføljen 6 prosent av DNBs samlede kredittportefølje. Andel høy risiko i den oljerelaterte porteføljen har vært betydelig de to siste årene, men utviklingen stabiliserte seg i løpet av 2017 og det var tegn til bedret kredittkvalitet mot slutten av året. 60 prosent av denne porteføljen var ved utgangen av 2017 klassifisert som henholdsvis lav eller moderat risiko. Andel misligholdt og tapsutsatte engasjementer ble redusert med 2,1 prosentpoeng i løpet av 2017 til 11,4 prosent ved utgangen av året.

Utvikling i kredittkvalitet i oljerelatert portefølje, EAD

Prosent

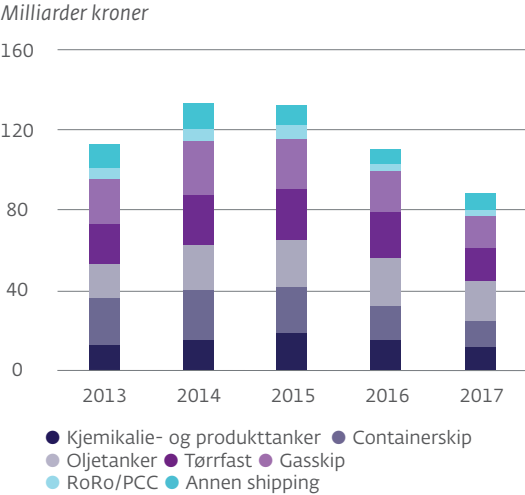
SHIPPING

DNB er en av verdens største banker innen skipsfinansiering, og er aktiv i næringen på global basis. Shipping er en meget syklisk bransje, og det settes derfor store krav til analyse og oppfølging.

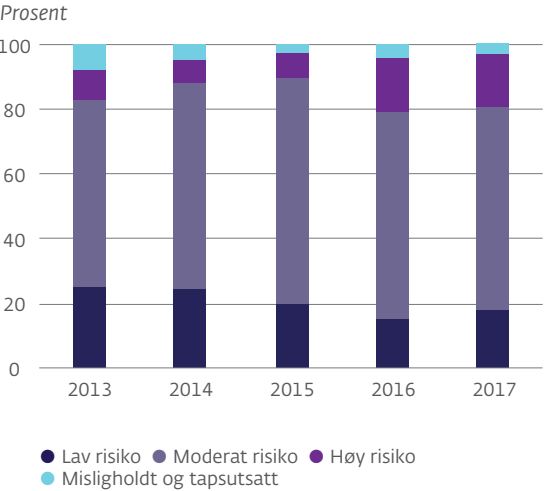
Nedbyggingen av porteføljen fortsatte i 2017. Ved utgangen av 2017 utgjorde shippingporteføljen 88 milliarder kroner, som tilsvarte 4,7 prosent av DNBs kredittportefølje. Reduksjonen i kredittvolum fra året før var på 20 prosent.

Enkelte delsegmenter innenfor shipping har vært gjennom en utfordrende periode, noe som har gitt utslag i økt andel høy risiko i porteføljen. Trenden snudde for flere segmenter i 2017, og det medførte noe bedring i kredittkvaliteten. Andel misligholdte og tapsutsatte engasjementer ble redusert med 1,1 prosentpoeng i løpet av 2017 og utgjorde ved utgangen av året 3,2 prosent av porteføljen. Dette skyldes i hovedsak friskmeldinger av engasjementer. Ved årsslutt lå 80 prosent av porteføljen i kategoriene lav og moderat risiko.

Utvikling i shippingporteføljen, EAD

Utvikling i kredittkvalitet i shippingporteføljen, EAD

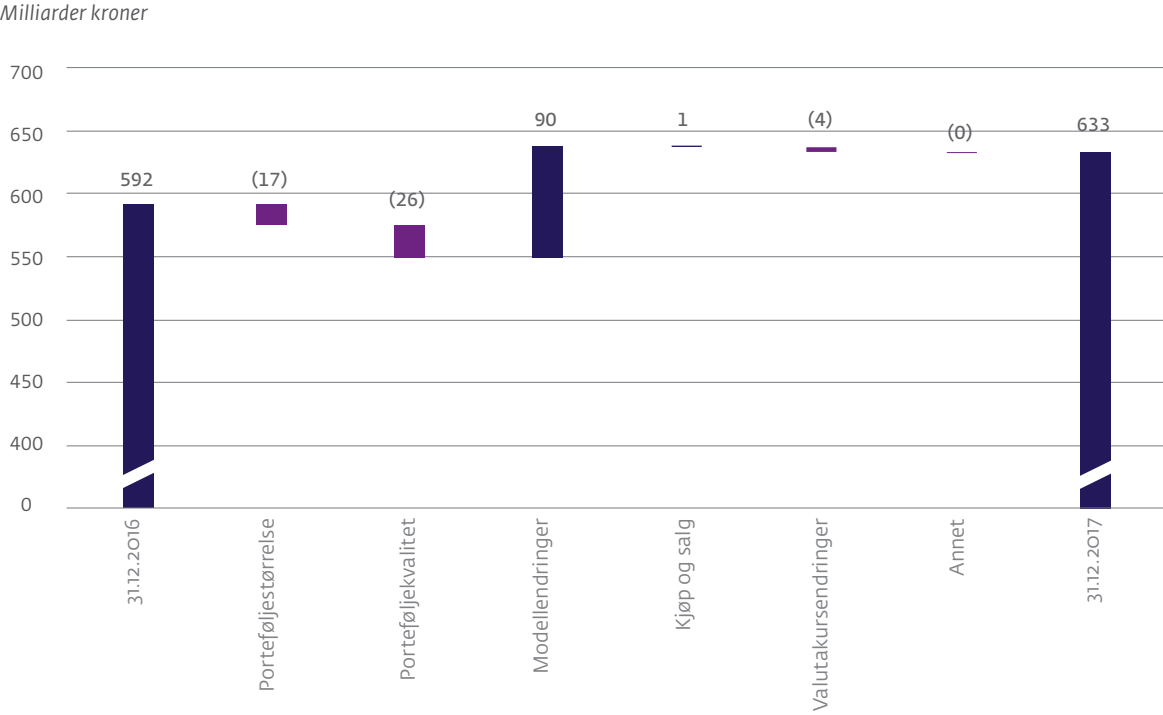
KAPITALKRAV FOR KREDITTRISIKO

Samlet kapitalkrav for kreditt risiko i DNB Bank-konsernet var 70,7 milliarder kroner ved utgangen av 2017, en økning på 5,0 milliarder fra foregående år. Økningen er fordelt på 2,1 milliarder kroner relatert til kreditt risiko rapportert etter standardmetode, og 2,9 milliarder kroner relatert til IRB-godkjent portefølje.

Figuren til høyre viser endringen i risikovektet volum for den IRB-rapporterte kredittporteføljen i DNB Bank-konsernet dekomponert på underliggende årsaker. Kredittvolumet ble redusert i løpet av 2017 og medførte en nedgang i risikovektet volum på 17 milliarder kroner. Rebalanseringen av storkundeporteføljen er årsaken til det reduserte volumet. I tillegg ble flere engasjement i storkundeporteføljen friskmeldt i løpet av året og dette reduserte RWA med ytterligere 26 milliarder kroner.

Økningen i RWA skyldes endringer i modeller, nærmere bestemt oppjustering av LGD-nivået for storkundeporteføljen. Det ble gjennomført en midlertidig oppjustering av kalibreringsnivåer for LGD-modellene i påvente av at en oppdatering av beregnede kalibreringsnivåer ferdigstilles. Isolert sett ga LGD-justeringen en økning i RWA på 90 milliarder kroner.

Utvikling i risikovektet volum for kreditt risiko, IRB-portefølje

Spesifikasjon av risikovektet volum og kapitalkrav for kredittrisiko, DNB Bank-konsernet

Millioner kroner	Eksponering	EAD	Gjennomsnittlig risikovekt, prosent	Risikovektet volum	Kapitalkrav 31.12.2017	Kapitalkrav 31.12.2016
IRB-metode						
Foretak	964 724	790 118	55,7	439 960	35 197	32 619
- herav SMB	204 074	176 740	44,3	78 341	6 267	6 194
Spesialiserte foretak (SL)	11 582	10 645	53,3	5 676	454	356
Massemarked, pant i fast eiendom	748 668	748 668	22,1	165 245	13 220	12 465
Massemarked, øvrige engasjementer	99 660	85 663	25,5	21 812	1 745	1 901
Verdipapirisering	9 613	9 613	81,4	7 827	626	937
Total kredittrisiko, IRB-metode	1 834 246	1 644 706	38,9	640 519	51 241	48 279
Standardmetode						
Stater og sentralbanker	107 116	76 481	0,1	74	6	7
Institusjoner	286 838	142 630	29,0	41 400	3 312	2 243
Foretak	174 572	141 048	87,0	122 703	9 816	8 799
Massemarked, pant i fast eiendom	58 925	56 340	49,0	27 588	2 207	1 805
Massemarked, øvrige engasjementer	117 871	47 773	77,0	36 765	2 941	2 939
Egenkapitalposisjoner	8 049	8 048	102,9	8 281	662	703
Verdipapirisering	0	0	0	0	0	41
Øvrige eiendeler	10 880	10 880	58,9	6 410	513	859
Total kredittrisiko, standardmetoden	764 251	483 198	50,3	243 221	19 458	17 395
Total kredittrisiko	2 598 497	2 127 905	41,5	883 739	70 699	65 674

OVERSIKT OVER KREDITTEKSPONERINGER

Følgende engasjementsbegrep benyttes

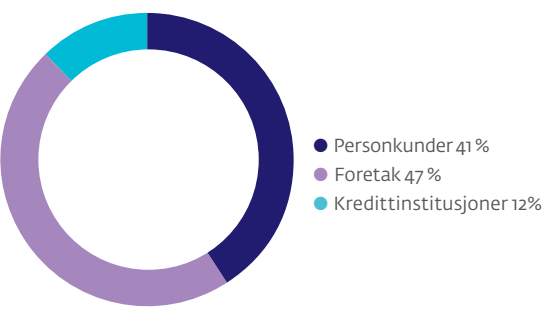
- Netto engasjement er nominelle beløp etter nedskrivninger og konstateringer. Banker og obligasjoner som holdes til forfall inkludert, men aktivitetene i Baltikum er ikke med i tallene for utgangen av 2017. Tallene skiller seg fra eksponeringen i tabeller som viser risikovektet volum og kapitalkrav der eksponeringsbeløpet er før nedskrivning og konstateringer.
- Brutto engasjement er engasjement før nedskrivninger, men etter konstateringer. Som i netto engasjement er banker og obligasjoner som holdes til forfall inkludert, mens aktivitetene i Baltikum er holdt utenfor.

NETTO ENGASJEMENT FORDELT PÅ KUNDESEGMENTER, BRANSJER OG LAND

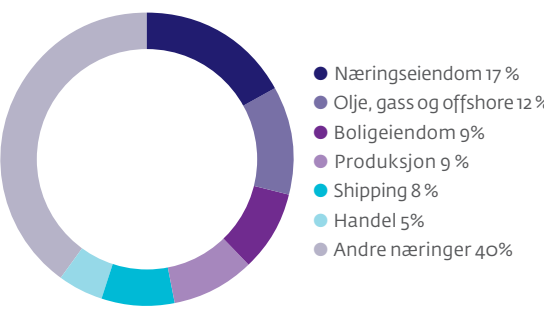
Netto engasjement for DNB Bank-konsernet var 2 200 milliarder kroner ved utgangen av 2017, ned 2,2 milliarder fra utgangen av 2016. Figurene viser netto engasjement, fordelt på henholdsvis kundesegmenter, bransjer og land. Kredittporteføljen i DNB Bank-konsernet er i hovedsak knyttet til Norge eller norske kunder. Den norskrelaterte porteføljen utgjorde 70 prosent ved utgangen av 2017. 41 prosent av totalt netto kredittengasjement var utlån eller kreditt til personkunder.

Porteføljen av lån til foretak er veldiversifisert med hensyn til bransjer. Næringsseiendom er den største

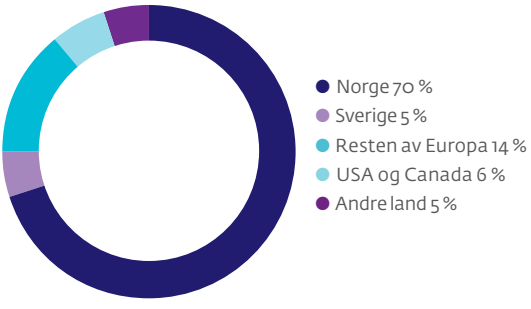
Netto engasjement fordelt på kundesegmenter, DNB Bank-konsernet, 31. desember 2017
Prosent

Netto engasjement, foretaksporteføljen fordelt på bransjer, DNB Bank-konsernet, 31. desember 2017
Prosent

Netto engasjement fordelt på land, DNB Bank-konsernet, 31. desember 2017
Prosent

bransjen og utgjorde 17 prosent av porteføljen ved utgangen av året. Utfyllende opplysninger finnes i vedlegg.

BRUTTO ENGASJEMENT MED BETALINGSLETTEELSE

Et engasjement med betalingslettelse er et kredittengasjement der låneavtalen er endret på vilkår som ikke ville blitt innvilget dersom kunden ikke hadde hatt økonomiske problemer. Dette inkluderer både misligholdte og friske engasjement. Hensikten med betalingslettelsen er å bistå kunden gjennom økonomisk krevende perioder, og en forutsetning er at man forventer at kunden vil kunne møte sine forpliktelser på et senere tidspunkt. Å gi betalingsletter er en del av DNBs strategi for å begrense tap.

Brutto engasjement med betalingslettelse, DNB Bank-konsernet

Millioner kroner	31.12.2017	31.12.2016
Engasjement med betalingslettelse som ikke er misligholdt	30 134	24 906
Engasjement med betalingslettelse som er misligholdt	14 176	15 648
Totalt engasjement med betalingsletteringer	44 310	40 554

De vanligste formene for betalingslettelse er:

- Løpetidsendring
- Refinansiering
- Gjeldsettergivelse, inkludert ettergivelse av forfalte renter
- Betalingsutsettelse av forfalte renter

Håndtering av engasjementene er innarbeidet i kredittprosessen. Det er utarbeidet operative retningslinjer for hvordan linjen skal identifisere, analysere, beslutte og systemmerke saker med betalingslettelse.

Siden 2014 har banken rapportert engasjementer med betalingslettelse til Finanstilsynet. DNB Bank-konsernets samlede eksponering med innvilgede betalingsletter var 44,3 milliarder kroner ved utgangen av 2017.

Engasjement med betalingsletter økte med 3,8 milliarder kroner i 2017. Engasjementene i mislighold ble redusert med 1,5 milliarder kroner i løpet av året. Restrukturering og friskmelding av engasjement i offshore-porteføljen bidro sterkt til nedgangen. Engasjement med betalingsletter som ikke er i mislighold økte med 5,2 milliarder kroner i løpet av 2017. Dette skyldtes i hovedsak friskmeldinger av restrukturerte engasjement.

NEDSKRIVNINGER OG MISLIGHOLD

Mislighold er her basert på regnskapsdefinisjonen (IFRS). Engasjementer som er restrukturerte for å unngå mislighold er i henhold til denne definisjonen friske. For mer detaljert definisjon av mislighold, se tekstboks i begynnelsen av kapittelet.

Et kredittengasjement skal vurderes for nedskrivning straks det har inntruffet en tapshendelse som gir objektive bevis for redusert fremtidig kontantstrøm til betjening av utlånet. En tapshendelse kan være:

- Vesentlige finansielle problemer
- Betalingsmislighold eller andre vesentlige kontraktsbrudd
- Innvilget utsettelse av betaling eller ny kreditt til betaling av termin
- Avtalte endringer i rentesatsen eller i andre avtalevilkår som følge av finansielle problemer eller at det anses som sannsynlig at debitor vil inngå gjeldsforhandling
- Annen finansiell restrukturering eller at debtors bo blir underlagt konkursbehandling

Nedskrivningene beregnes som forskjellen mellom regnskapsført verdi av utlånet i balansen og nåverdi av estimerte fremtidige kontantstrømmer, neddiskontert med lånets opprinnelige internrente, som er bankens finansieringskostnad pluss opprinnelig margin og amortisert gebyr.

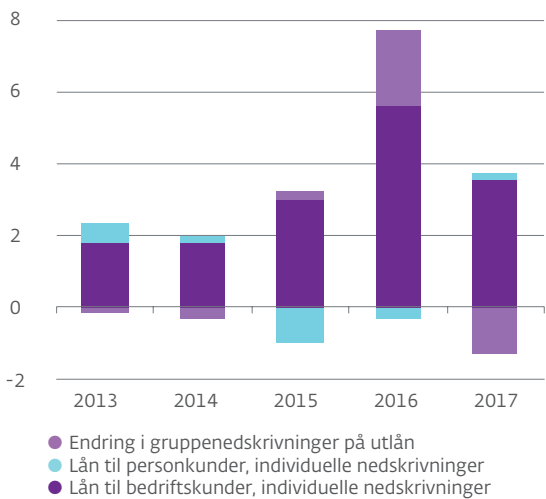
Netto individuelle nedskrivninger og gruppenedskrivninger

Netto nedskrivninger på utlån og garantier for DNB Bank-konsernet var 2,4 milliarder kroner for 2017. Netto individuelle nedskrivninger var 3,7 milliarder kroner, 1,6 milliarder lavere enn året før. De individuelle nedskrivningene var i all hovedsak innenfor storkundeporteføljen og knyttet til enkeltkunder i flere bransjer. Innenfor den oljerelaterte porteføljen var de individuelle nedskrivningene på 1,8 milliarder kroner.

Utlån som ikke er individuelt nedskrevet, blir vurdert for verdifall samlet i grupper, såkalt gruppenedskrivning. Utlånene er gruppert utfra like risiko- og verdiegenskaper, basert på bransjer og risikoklasser. DNB benytter en modell som beregner nedskrivningsbehov per bransje basert på endring i porteføljens kvalitet og makroøkonomisk utvikling. Gruppenedskrivningene er, på samme måte som individuelle nedskrivninger, basert på neddiskonterte kontantstrømmer. Grunnlaget for neddiskonteringen er erfaringstall fra individuelle nedskrivninger. Som objektive bevis for gruppenedskrivninger i DNB benyttes konjunkturutviklingen i utvalgte bransjer. Denne er beregnet ut fra indekser for leiepriser, oljepriser, laksepriser, produksjonsgap, shipping-indekser og boligprisutvikling. Gruppenedskrivninger reduserer engasjementenes balanseførte verdi. For utlån resultatføres periodens endringer i gruppenedskrivninger under «Nedskrivninger på utlån og garantier».

Utvikling i netto nedskrivninger, DNB Bank-konsernet

Milliarder kroner

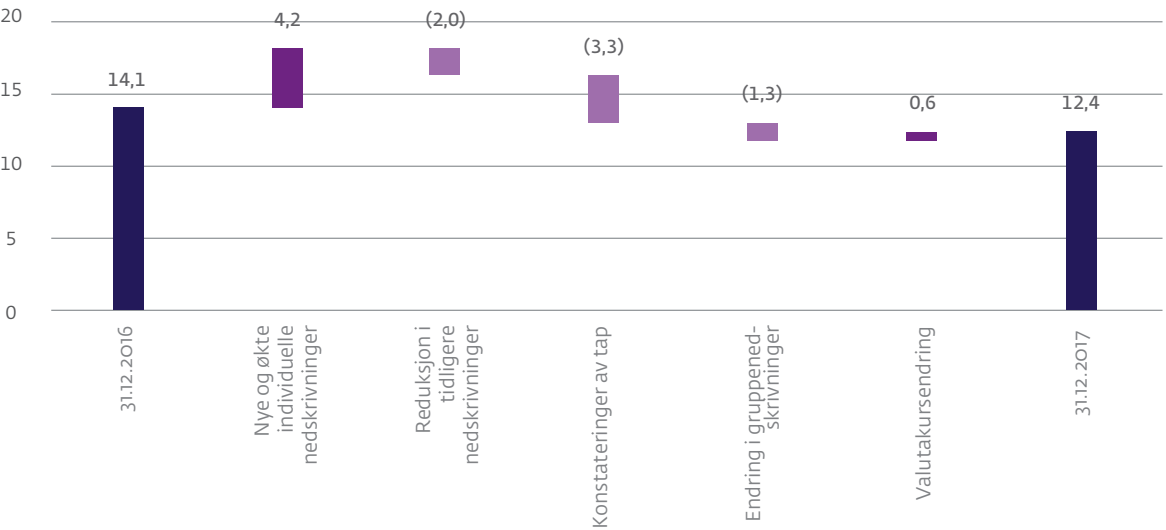
Gruppenedskrivningene ble redusert med 1,3 milliarder kroner i 2017. Reduksjonen var en følge av positiv utvikling i kredittporteføljene, overgang til individuelle nedskrivninger og en mer gunstig konjunktursituasjon for shipping og offshore. Fra 1. januar 2018 gjelder IFRS 9, som definerer nye regler for beregning av nedskrivninger. DNB er godt posisjonert for de nye regulatoriske kravene. Effekten av å implementere IFRS 9 er beregnet til 2 milliarder kroner før skatt og ventes å redusere DNBs rene kjernekapitaldekning med om lag 28 basispunkter. DNB planlegger ikke å benytte seg av overgangsreglene som er gitt av Finanstilsynet knyttet til kapitalkrav.

Akkumulerte balanseførte nedskrivninger i DNB Bank-konsernet

Figuren under viser utviklingen i akkumulerte balanseførte nedskrivninger, inkludert gruppenedskrivninger, fra utgangen av 2016 til utgangen av 2017. Akkumulerte nedskrivninger ble redusert med 1,7 milliarder kroner og utgjorde 12,4 milliarder ved utgangen av året. Nedskrivninger knyttet til aktivitetene i Baltikum er ikke med i tallene ved utgangen av 2017 og det forklarer en del av nedgangen. Nye og økte nedskrivninger i 2017 utgjorde til sammen 4,2 milliarder kroner, 1,7 milliarder lavere enn i 2016. Økningen var delvis relatert til offshore-porteføljen, men i hovedsak knyttet til noen store enkeltengasjement. Reduksjon i nedskrivninger fra tidligere år og konstateringer av tap utgjorde totalt 5,3 milliarder kroner. Det ble gjort en tilbakeføring på 1,3 milliarder kroner for gruppenedskrivningene.

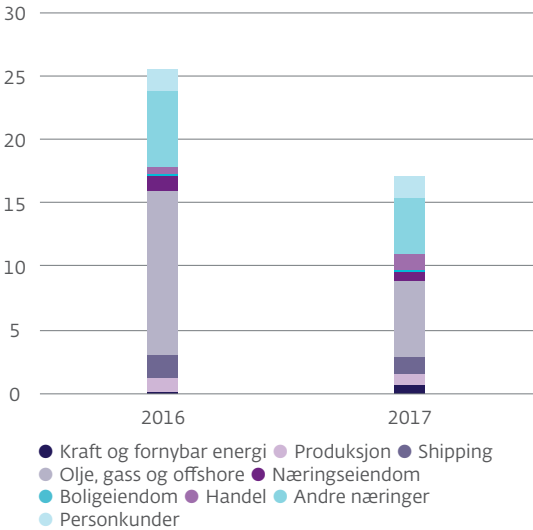
Utvikling i akkumulerte nedskrivninger, DNB Bank-konsernet

Milliarder kroner

Netto misligholdte og tapsutsatte engasjement
Netto misligholdte og tapsutsatte engasjementer i DNB Bank-konsernet ble redusert med 8,4 milliarder kroner i 2017 og utgjorde 17,3 milliarder ved utgangen av året. Det tilsvarer 1 prosent av utlånsporteføljen. Dekonsolideringen av aktivitetene i Baltikum har bidratt til reduksjonen med 2,2 milliarder kroner.

Netto misligholdte og tapsutsatte engasjement, DNB Bank-konsernet
Milliarder kroner

Figuren under viser netto misligholdte og tapsutsatte engasjement fordelt etter kundeogrupper og bransjer. Utfyllende opplysninger finnes i vedlegg til rapporten.

Brutto uordnede utlån og overtrekk
Tabellen under viser forfalte beløp på utlån og overtrekk på kreditter/innskudd fordelt på antall dager etter forfall. Uordnede utlån og overtrekk på kreditter/innskuddskontoer blir løpende overvåket. Engasjementer hvor det identifiseres en sannsynlig svekkelse i kundens betalingsevne blir vurdert for nedskrivning. I de fleste tilfeller der det blir gjort en vurdering om at nedskrivning ikke er nødvendig er hovedårsaken at verdi på pantsatt eiendel er høyere enn saldo. Det har vært en reduksjon i uordnede lån og overtrekk på kreditter over 90 dager siste år. Reduksjonen gjenspeiler at den utfordrende perioden enkelte næringer har vært gjennom synes å være over.

Brutto engasjement, uordnede eksponeringer fordelt på antall dager, 31. desember 2017

Millioner kroner	Mindre enn 30 dager	30 til 60 dager	60 til 90 dager	90 til 180 dager	180 dager til 1 år	Mer enn 1 år
Lån	11 186	2 005	516	2 216	5 097	5 001
Obligasjoner	0	0	0	0	0	0
Total eksponering	11 186	2 005	516	2 216	5 097	5 001

HISTORISK UTVIKLING AV NEDSKRIVNINGER

Figuren viser årlige netto nedskrivninger som andel av utlån i perioden 1957 - 2017. Fra 1992 vises i tillegg andel netto nedskrivninger splittet på personkundeporteføljen og bedriftskundeporteføljen unntatt offentlig sektor og kredittinstitusjoner. Perioden fra 1987 til 1993 omtales som den norske bankkrisen og skiller seg sterkt ut fra resten av historikken. Andre år som skiller seg ut er 2009, da finanskrisen medførte økte tap, blant annet knyttet til virksomheten i Baltikum, og 2016 da DNB måtte ta betydelige nedskrivninger på den oljerelaterte porteføljen.

Årlig netto nedskrivninger, 1957 - 2017
Prosent

INTERNE MÅLEMETODER (IRB)

DNB har benyttet interne kredittrisikomodeller siden 1995. Den første formelle IRB-tillatelsen ble gitt i begynnelsen av 2007. I dag er de fleste modellene godkjent av Finanstilsynet, og beregningene fra IRB-systemet er fullt integrert i bankens interne styringsverktøy. DNB benytter kun avansert IRB (AIRB) for foretaksporteføljen. Grunnleggende IRB (FIRB) er ikke i bruk. For massemarked skilles det ikke mellom avansert og grunnleggende IRB-metode.

For foretaksporteføljen anvendes IRB-metoden for de fleste foretak med engasjement i DNB Bank-konsernet. Standardrapportering benyttes for blant annet borettslag og nyetablerte foretak. Eksposeringer i Baltikum og Polen rapporteres også etter standardmetoden. Massemarked, fast eiendom rapporteres etter IRB-metoden, og gjelder det vesentlige av DNBs boliglånsportefølje. Unntak er Private Banking og eksposeringer i Baltikum og Polen, som rapporteres etter standardmetoden. Porteføljen massemarked, øvrige eiendeler rapporteres også etter IRB-metoden, og består i hovedsak av kredittkort. Verdipapirisering rapporteres etter IRB-metoden, og gjelder investering i verdipapirisering som holdes til forfall. Denne porteføljen ble omgjort til handelsportefølje 1. januar 2018.

Hensikten med IRB-systemet er å sikre god risiko-styring, og oppfyllelse av kapitalkravene. Det må være kvalitet og transparens i hele verdikjeden. Styret tar stilling til kapitalbehovet på grunnlag av risikomålingen sammenholdt med rammebetingelser og strategiske mål. Alle ledd i verdikjeden skal valideres, det vil si etterprøves, med hensyn til myndighetenes krav og interne kvalitetskrav. Valideringen skal verifisere kvaliteten i IRB-systemet og avdekke behov for forbedringer.

Det er etablert en standard for beslutningsprosessen

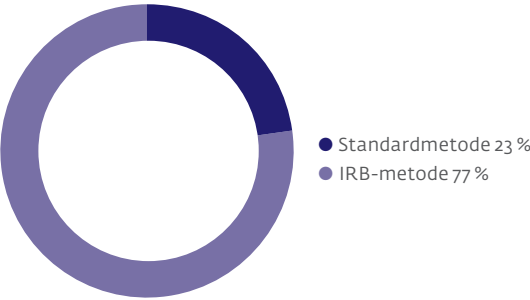
Rapporteringsmetoder for kredittporteføljer i DNB

Aktivaklasse	Hovedrapporteringsmetoder
Foretak og spesialiserte foretak (SL)	AIRB
Massemarked, pant i fast eiendom	IRB
Massemarked, øvrige engasjementer	IRB
Verdipapirisering	AIRB
Stater og sentralbanker	Standardmetode
Institusjoner	Standardmetode
Egenkapitalposisjoner og øvrige eiendeler	Standardmetode

rundt modeller for klassifisering og kvantifisering av kredittrisiko, som legger føringer for alt arbeid med klassifiseringsmodeller i DNB. Forslag til endringer eller nye modeller legges fram for Konsernkredittutvalget (KKU) til uttalelse, og endringene godkjennes deretter av Chief Risk Officer (CRO). Det er en forutsetning at berørte parter har vært involvert, og har kunnet gi innspill, underveis. Den uavhengige enheten med ansvar for validering av IRB-modellene gjør også en vurdering før godkjenning. Konsernrevisjonen har ingen rolle i utviklingen av IRB-modeller, men

EAD fordelt på rapporteringsmetoder for kredittrisiko, 31. desember 2017

Prosent

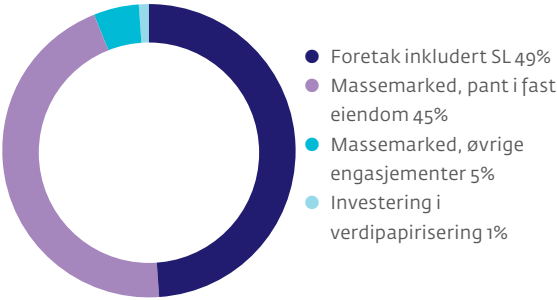
utarbeider en årlig IRB-compliance-rapport. I forbindelse med søknader om nye IRB-modeller gjør Konsernrevisjonen som regel en uavhengig vurdering.

Finanstilsynet har i rundskriv 3/2015 beskrevet hvilke modellendringer som vil være søknadspliktige, varslingspliktige eller til informasjon i etterkant.

Tabellen over viser en oversikt over hvilke rapporteringsmetoder som benyttes for de ulike kredittporteføljene i DNB, fordelt på aktivaklasser.

Aktivaklasser i IRB-porteføljen, EAD, 31. desember 2017

Prosent

Figuren under til venstre viser hvor stor andel av DNBs portefølje som ble rapportert etter de ulike metodene per 31. desember 2017. Figuren under til høyre viser IRB-porteføljen fordelt på aktivaklasser. Målt i EAD ble 77 prosent av porteføljen rapportert med IRB-modeller ved utgangen av 2017, mot 79 prosent ved utgangen av 2016.

DE VIKTIGSTE ANVENDELSESOMRÅDENE FOR IRB-MODELLENE ER:

- Kapitalkravsberegning
- Beslutningsstøtte i kredittprosessen
- Grensesetting i risikoappetitt og kredittstrategier
- Risikomåling og løpende rapportering
- Prising av risiko og lønnsomhetsmåling i porteføljer

RISIKOKLASSIFISERING

DNB deler den friske kredittporteføljen i ti risikoklasser basert på engasjementenes PD. Risikoklassifiseringen skal reflektere den langsiktige risikoen ved kunden og engasjementet. Engasjementer som er misligholdte og tapsutsatte får tildelt PD på 100 prosent.

RISIKOKLASSIFISERINGSMODELLER

DNBs modeller for risikoklassifisering av enkeltkunder er tilpasset bransjer og segmenter, og oppdateres dersom etterkontroller viser at forklaringskraften har falt.

Modellandskapet reflekterer at det kan være forskjellige variabler som best forklarer risikoen i de ulike porteføljene. Så langt det er mulig er DNBs IRB-modeller utviklet på historiske data med statistiske metoder. Dette er tilfellet for modellene som benyttes i massemarkedet, og mot små og mellomstore bedrifter. Normalt vil tilgangen på data bli mindre jo lenger tilbake i tid man går. Det skilles derfor mellom datagrunnlaget for modellutvikling og modellkalibrering. For kalibrering analyseres lengre historikk som inkluderer en alvorlig nedgangskonjunktur.

I storkundeporteføljen er det færre kunder og få mislighold. Disse modellene er derfor utviklet som ekspertmodeller, der tilpasningen av modellene er basert på ekspertvurderinger i større grad enn observerte mislighold. I tillegg benyttes også data fra Global Credit Data (GCD) der DNB har vært medlem siden 2008. GDC er en non-profit organisasjon med 53 medlemsbanker som driver med innsamling av vesentlig informasjon rundt mislighold fra medlemsbankene, og har verdens største databaser over kredittap for bedrifter. Dataene kan benyttes av medlemsbankene til å forbedre egne interne kredittrisikomodeller, og å sammenligne observert misligholdsfrekvens, LGD eller EAD mellom banker.

Nivået i PD-modellene skal reflektere forventet gjennomsnittlig misligholdsfrekvens over en full konjunktursyklus. Nivået i EAD- og LGD-modellene skal tilsvarende reflektere engasjement ved mislighold og tap gitt mislighold i en økonomisk nedgangskonjunktur. DNB er pålagt å inkludere bankkrisen i Norge i perioden 1988–1993 som en del av modellkalibreringen.

DNB har PD-modeller som gir en mellomting mellom stabile og forventningsrette estimater. For risikorapportering, og intern styring, er det fordelaktig at PD-modellene fanger opp endringer i risiko. På den annen side er det ikke ønskelig å ha store svingninger i kapitalkravet fra måned til måned. Det er lagt til et usikkerhetspåslag i PD-estimatet, slik at modellene med større sannsynlighet ikke skal undervurdere risikoen over tid.

For storkundeporteføljen har Finanstilsynet stilt krav til at PD i praksis skal gi et tilnærmet stabilt kapitalkrav, uavhengig av konjunktursituasjonen.

For simuleringsmodellene er det i tillegg satt gulv for LGD som gjør modellene mer konservative. For boliglånsporteføljen setter Finanstilsynet krav til PD-nivået gjennom å definere nivået i nedgangsperioder, i tillegg til vektingen av gode og dårlige tider. Ingen avtale kan ha en PD på under 0,2 prosent. I tillegg har Finanstilsynet satt krav som gjelder nivået på LGD. Kravene medfører at risikovektene for boliglånsporteføljen blir vesentlig høyere enn de ville vært basert på internt beregnet PD og LGD.

Risikomodellene anvendes også i interne prosesser, og DNB ønsker at modellenes evne til å fange opp endringer i risikobildet beholdes. DNB har derfor fått aksept fra Finanstilsynet til å anvende to sett med risikoparametere for storkundeporteføljen og boliglånsporteføljen. De interne risikomodellene er mer risikosensitive, og skal kunne gi både høyere og lavere nivåer enn det som legges til grunn i kapitalkravsberegningen.

Modeller benyttet i IRB-rapporteringen ved utgangen av 2017

Det ble ikke implementert nye modeller i 2017. Flere modeller er utviklet, men avventer godkjenning fra Finanstilsynet. Det gjelder PD-modeller for gjenstandsfinansiering og småbedriftssegmentet, og EAD-modell for alle bedriftskunder.

I løpet av 2017 ble det gjort en midlertidig oppjustering av kalibreringsnivåer for LGD-modellene for storkunder. Parallelt med dette ble arbeidet med å oppdatere kalibreringsnivå i PD- og LGD-modellene for storkunder påbegynt.

Tabellene på neste side viser en oversikt over de viktigste modellene godkjent for IRB-rapportering som benyttes i DNB, og en kort beskrivelse av disse. I de tilfellene der modellene er justert som følge av krav fra Finanstilsynet kommenteres dette. En fullstendig oversikt over alle IRB-modeller som benyttes vises i vedlegg.

DNBs risikoklassifisering for kredittengasjement				
Risikoklasse	Fra PD	Til PD	Moody's	Standard & Poor's
1	0,01	0,10	Aaa - A3	AAA - A÷
2	0,10	0,25	Baa1 - Baa2	BBB+ - BBB
3	0,25	0,50	Baa3	BBB÷
4	0,50	0,75	Ba1	BB+
5	0,75	1,25	Ba2	BB
6	1,25	2,00		
7	2,00	3,00	Ba3	BB÷
8	3,00	5,00	B1	B+
9	5,00	8,00	B2	B
10	8,00	Tapsutsatt og mislighold *	B3, Caa/C	B÷, CCC/C
* Øverste grense for PD i risikoklasse 10 er 40 prosent.				

Modeller godkjent for IRB-rapportering

PD-modeller

Aktivaklasse	RWA, milliarder kroner	Antall modeller	Modellbeskrivelse og metode	Antall år med tapsdata	Grenser satt av Finanstilsynet
Foretak, storkunder scorekort	273	3	Scorekortmodeller utviklet basert på ekspertvurderinger kombinert med en statistisk tilnærming. Ekspertvurderinger er et nødvendig tillegg fordi banken har for få observerte mislighold i porteføljen til å utelukkende baseres på statistikk. Modellene inkluderer både kvantitative og kvalitative risikodrivere, og banken har egne scorekort for shipping og oppkjøpsfinansiering. Den norske bankkrisen på 90-tallet er hensyntatt i det langsiktige kalibreringsnivået, mens den nylige shippingkrisen setter den ekstreme nedgangskonjunkturen for dette scorekortet. Modellene er inndelt etter næringssegment.	>10 år	Nivå satt med formel gitt av Finanstilsynet
Foretak, storkunder simulering	42	3	Simuleringsmodeller brukes for foretak av type SPV (Single Purpose Vehicle) der inntektene, generert av enhetens aktiva, er hovedkilden til å betjene bankens gjeld. Mulige fremtidsscenarier blir tilfeldig generert basert på et sett av risikodrivere. Den simulerte PD'en justeres deretter for faktorer av mer kvalitativ art med en scorekortbasert tilnærming. Den norske bankkrisen på 90-tallet er hensyntatt i det langsiktige kalibreringsnivået. Modellene er inndelt etter næringssegment.	6-10 år	Nivå satt med formel gitt av Finanstilsynet
Foretak, SMB	83	5	Statistiske scorekortmodeller segmentert på bransje og størrelse, for å ivareta at variabler og kritiske verdier kan variere mellom ulike segmenter. Inkluderer regnskapsinformasjon og enkelte adferdsindikatorer. Den norske bankkrisen på 90-tallet er hensyntatt i det langsiktige kalibreringsnivået.	>10 år	
Massemarked pant i fast eiendom	165	2	Statistiske regresjonsmodeller basert på informasjon om kundens økonomi, demografi og betalingshistorikk. Kalibreringsnivå er fastsatt av Finanstilsynet som har satt egne minimumskrav for AIRB-parameterne til norske boliglånsporteføljer. Modellene er inndelt etter ny eller eksisterende kunde.	>10 år	Gulv satt med formel gitt av Finanstilsynet

LGD-modeller

Aktivaklasse	RWA, milliarder kroner	Antall modeller	Modellbeskrivelse og metode	Antall år med tapsdata	Grenser satt av Finanstilsynet
Foretak, storkunder generell	309	3	Scorekortmodeller utviklet basert på ekspertvurderinger kombinert med en statistisk tilnærming. Ekspertvurderinger er et nødvendig tillegg fordi banken har for få observerte mislighold i porteføljen til å utelukkende basere modelleringen på statistikk. Input inkluderer blant annet senioritet, covenants og sikkerheter. Modellene er kalibrert til den norske bankkrisen på 90-tallet som er downturnperioden fastsatt fra Finanstilsynet. Modellene er inndelt etter næringssegment.	6-10 år	
Foretak, storkunder SPV	51	3	Simuleringsmodeller brukes for foretak av type SPV (Single Purpose Vehicle). Mulige fremtidsscenarier blir tilfeldig generert basert på et sett risikodrivere. Modellene identifiserer under hvilke scenarier kontantstrømmen ikke er tilstrekkelig for å dekke enhetens gjeldsforpliktelser. LGD beregnes deretter på bakgrunn av disse scenariene. Downturn-kalibreringsnivået er satt i lys av den norske bankkrisen på 90-tallet. Modellene er inndelt etter næringssegment.	6-10 år	Gulv satt av Finanstilsynet
Foretak, SMB	85	3	Statistiske scorekortmodeller som inkluderer sikkerhetsdekning som en viktig forklaringsvariabel. Modellenes downturn kalibreringsnivå er satt i lys av den norske bankkrisen på 90-tallet. Modellene er inndelt etter næringssegment.	6-10 år	
Massemarked pant i fast eiendom	165	1	Klassifiseringsmodell basert på demografisk informasjon og sikkerhetsverdi. Kalibreringsnivå er fastsatt av Finanstilsynet som har satt egne minimumskrav for IRB-parameterne til norske boliglånsporteføljer.	> 10 år	Gulv satt med formel gitt av Finanstilsynet

EAD-modeller

Aktivaklasse	RWA, milliarder kroner	Antall modeller	Modellbeskrivelse og metode	Antall år med tapsdata	Grenser satt av Finanstilsynet
Foretak	446	2	Modeller som kombinerer ekspertvurderinger og statistisk tilnærming for å fastsette konverteringsfaktorer. Ekspertvurderinger er valgt der banken ikke har tilstrekkelig med misligholdte observasjoner til å beregne konverteringsfaktorene. Modellene er inndelt etter størrelse.	6-10 år	
Massemarked pant i fast eiendom	165	1	Konverteringsfaktorer blir estimert gjennom statistiske metoder.	6-10 år	

VALIDERING

Validering er en sentral del i kvalitetssikringen av DNBs IRB-system. I henhold til Kapitalkravsforskriften og DNBs Standard for validering, skal styret i DNB Bank ASA minst én gang i året forelegges resultater fra valideringsarbeidet. Valideringsresultatene skal gi grunnlag for å vurdere om klassifiseringen og kvantifiseringen av konsernets kredittrisiko er forsvarlig.

I den kvantitative valideringen gjennomføres det tester av modellenes rangeringsevne, og modellenes evne til å fastsette riktig nivå på risikoparameterne (kalibrering) for alle porteføljer der det foreligger tilstrekkelig statistisk grunnlag. Rangeringsevne tester PD-modellenes evne til å skille mellom kunder som kommer til å misligholde, og kunder som ikke kommer til å misligholde. Dersom det ikke foreligger nok data for testing valideres modellene i stedet, i større grad, på bakgrunn av bruk og spredning i inputparametere. Det er en forutsetning for en modells rangeringsevne at det er tilstrekkelig variasjon i kundenes eksponering mot de ulike risikoparameterne i modellen. Dersom kundene, gjennom bruk av modellen, i økende grad kategoriseres mer likt enn hva som ble lagt til grunn da modellen ble utviklet, vil den enkelte risikoparameter få redusert verdi, og modellen vil mest sannsynlig få svekket sin evne til å rangere. Dette kan indikere et behov for å endre modellen, og finne nye risikoparametere som i større grad evner å skille mellom gode og dårlige kunder.

I vurderingen av LGD-modellene har DNB implementert metoder for å teste modellenes evne til å forutsi hvilke engasjementer konsernet vil tape mye på, og hvilke det ikke forventes særlige tap på.

Ved validering av kalibreringsnivå gjennomføres det tester for å vurdere hvorvidt risikoparameterne er fastsatt på riktig nivå. Kriteriet for å vurdere dette er om predikerte verdier stemmer godt overens med observerte verdier, eller om avvikene er forventede,

eller akseptable, basert på hvilken konjunkturfase man har vært i. Predikert misligholdsfrekvens skal uttrykke det man, i gjennomsnitt, antar å observere gjennom en full konjunktursyklus. Testene er derfor basert på det maksimale antall perioder tilgjengelig for den enkelte modell, eller portefølje. Nivået for LGD skal reflektere tapsgrad i en nedgangskonjunktur, som kan spre seg over flere år. Over en normalperiode på flere år bør derfor gjennomsnittlig observert tapsgrad ligge lavere enn predikert LGD. Tilsvarende gjelder for predikert EAD.

I den kvalitative valideringen etterprøves både IRB-systemets design, og IRB-prosessen. I valideringen av IRB-systemets design gjennomgås forutsetningene modellene bygger på, datakvalitet, stabilitet og dokumentasjon. Videre skal det etterprøves om IRB-systemet brukes i tråd med interne og

myndighetspålagte krav. Etterprøving av hvordan risikomodellene blir anvendt i beslutningsprosesser, og i intern og ekstern rapportering er derfor en viktig del av den kvalitative valideringen.

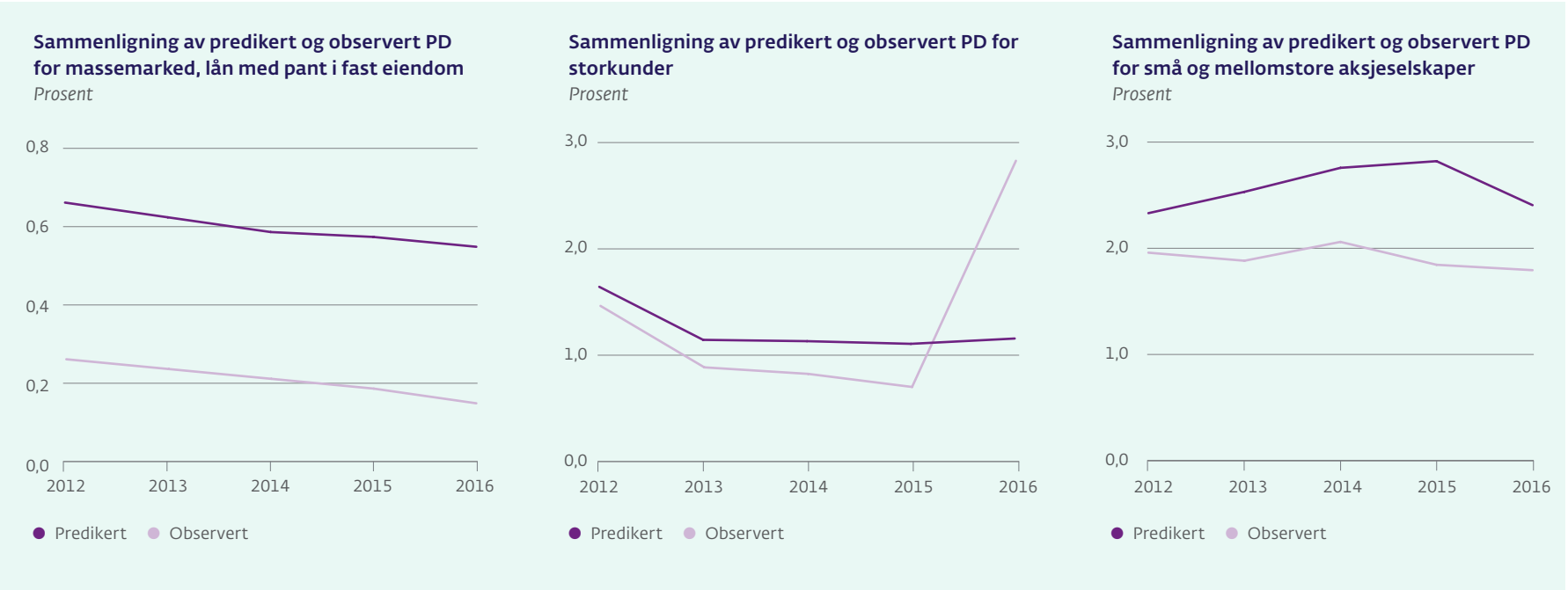
Sammenligning av risikoparametere med faktisk utfall
Valideringsresultatene for 2017 er under utarbeidelse og skal styrebehandles i juli 2018. Når disse er godkjent legges resultatene ut i vedlegget til denne rapporten. Kommentarene og figurene i teksten bygger på rapporten for 2016. Valideringsrapporten viste god prediksjonsevne i de aller fleste modellene.

Observert misligholdsfrekvens har i hele perioden vært lavere enn predikert for massemarked, lån med pant i fast eiendom. Også for foretak og øvrig massemarked var de

predikerte verdiene høyere enn de observerte i perioden.

Den observerte misligholdsfrekvensen for storkunder er volatil, noe som skyldes at porteføljen har få mislighold. I løpet av siste år har antall mislighold mer enn doblet seg sammenlignet med foregående år. En stor del av misligholdene er relatert til shipping-, samt olje- og gassrelaterte næringer, som har vært inne i en svært krevende periode. Figurene angir antallsvektet predikert misligholdsfrekvens (PD) ved inngangen til året sammenlignet med observerte misligholdfrekvenser i løpet av året.

Det benyttes ulike konverteringsfaktorer for ulike typer produkter som inngår i beregningen av predikert EAD. For forpliktende tilbud benyttes en akseptrate ut

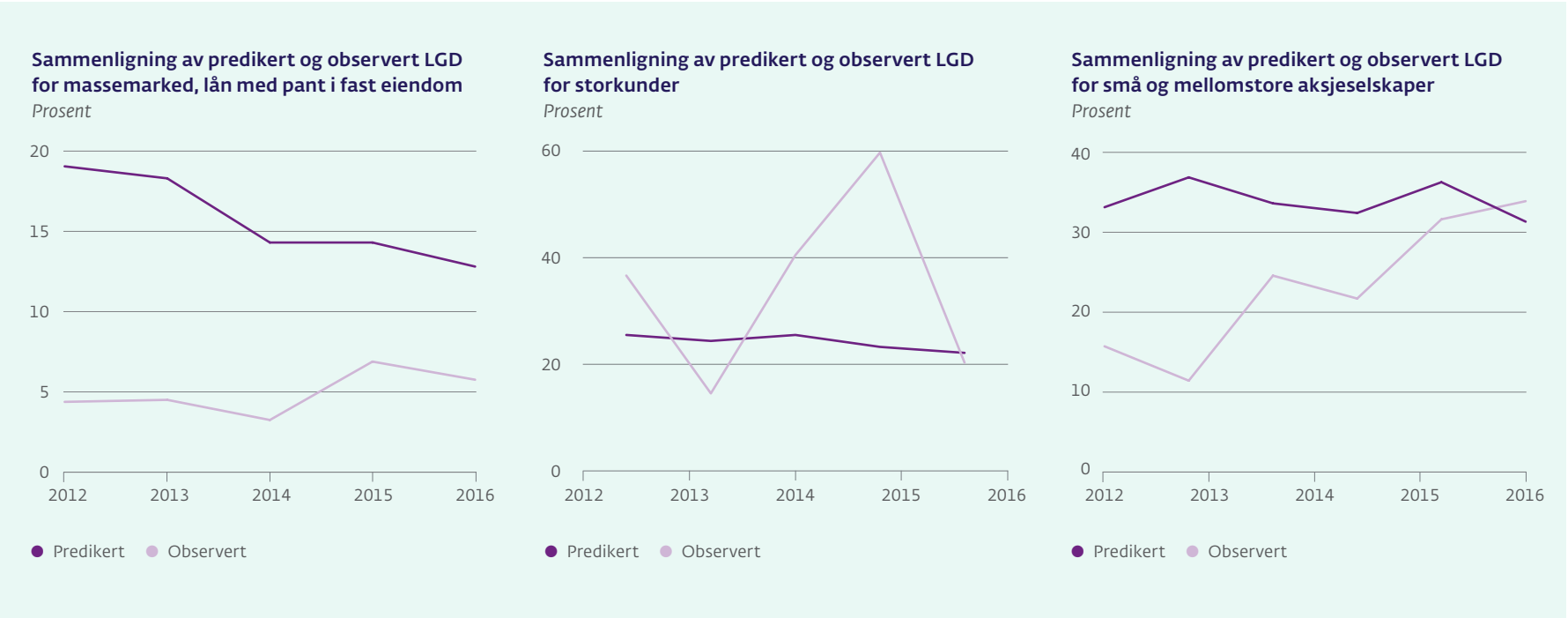

fra tidligere registrert andel av kunder som aksepterer bankens tilbud. Vurderingen av konverteringsfaktorene for EAD er basert på forholdstallet mellom observert misligholdt saldo og tilhørende predikert EAD 12 måneder forut for mislighold. For storkunder foreligger det ikke et tilstrekkelig stort grunnlag til å gjøre en statistisk robust vurdering av predikert EAD.

Tabellen for LGD i vedlegget angir predikerte volumvektede tapsgrader ved inngangen til året, sammenlignet med observerte volumvektede tapsgrader for mislighold som oppstod i løpet av året, i perioden 2012 til 2016. De predikerte verdiene er basert på misligholdt portefølje, hvilket, normalt sett, gir et noe høyere gjennomsnitt enn for hele porteføljen. Unntaket er for storkunder, der de predikerte verdiene er et gjennomsnitt av hele den friske porteføljen ved inngangen til året.

Figurene viser resultatene av valideringen for noen av LGD-modellene.

Den observerte tapsgraden ligger vesentlig lavere enn den predikerte for alle modellene i personsegmentet. For foretak er det høy observert tapsgrad siste to år da en stor andel kunder fremdeles er i mislighold med høye avsetninger. Tapsgraden er dermed foreløpig et usikkert estimat, og vil endre seg helt frem til misligholdene blir avsluttet. For storkunder er estimatene for tapsgrad særlig usikre for de tre siste årene. Her er beregnet tapsgrad kun kjent for 16 prosent av misligholdt saldo. De predikerte tapsgradene er påvist å være for lave i forhold til sitt kalibreringsnivå for enkelte av delporteføljene, og nye nivåer for både PD og LGD er foreslått og avventer godkjenning hos Finanstilsynet.

SAMLET EKSPONERING I IRB-PORTEFØLJENE

1 635 milliarder kroner, som tilsvarer 77 prosent av EAD for DNBs kredittportefølje, ble rapportert etter IRB-metoden ved utgangen av 2017. De to største IRB-porteføljene er lån til foretak uten små og mellomstore bedrifter (SMB) og boliglån (massemarked, pant i fast eiendom).

DNB benytter andre risikonøkkeltall i den interne risikomålingen av storkundeporteføljen og boliglånsporteføljen enn de som er godkjent for å beregne kapitalkravet etter avansert IRB-metode. De godkjente modellene er pålagt mekanismer som gjør at kapitalkravet blir mer stabilt over tid. I den interne styringen er det ønskelig med mer risikosensitive modeller. De interne risikomålingene kan derfor være både høyere og lavere enn det som legges til grunn i kapitalkravet. I tabellene på de neste sidene vises både nøkkeltall fra kapitalkravsberegningen og fra intern oppfølging av risiko. Det har ikke kommet nye eller endrede krav til modellene i den eksterne kapitalberegningen i 2017.

IRB-PORTEFØLJENE FORDELT PÅ PD-INTERVALLER
Tabellene viser de ulike risikonøkkeltallene for IRB-porteføljene fordelt på PD-intervaller i henhold til EBAs retningslinjer for pilar 3-rapportering.

Omtrent 11 prosent av IRB-porteføljen massemarked, pant i fast eiendom ligger i det laveste PD-intervallet for internrapportering. For beregningen av kapitalkrav tillater ikke Finanstilsynet at avtaler har en PD lavere enn 0,2 prosent. For PD benyttet i internrapporteringen har 70 prosent av porteføljen en PD under 0,5 prosent, mens tilsvarende andel i kapitalkravsberegningen er 43 prosent. Forskjellen for LGD er tilsvarende. Finanstilsynet har satt et gulv på LGD på 20 prosent, mens intern LGD viser tapsgraden slik den er beregnet med interne modeller. Beregnet LGD for boliglånene er i underkant av 10 prosent.

I foretaksporteføljen uten små og mellomstore bedrifter (storkundeporteføljen) er volumet i det laveste PD-intervallet 6 prosent høyere i den interne risikomålingen sammenlignet med PD som brukes i kapitalkravsberegningen. 52 prosent av volumet i internrapporteringen har en PD under 0,5 prosent, mens tilsvarende er 44 prosent for kapitalkravsberegningen.

PD for samlet portefølje var lavere for internrapporteringen enn for kapitalkravsberegningen ved utgangen av året. Intern PD var høyere i shipping og offshore. Se nøkkeltall per bransje i tabell på neste side.

Tilsvarende tabeller for andre IRB-porteføljer, SMB-porteføljen, spesialiserte foretak og øvrig massemarked ligger i vedleggene til denne rapporten. Der finnes også tilsvarende tabeller for utgangen av 2016.

IRB massemarked, pant i fast eiendom

Kapitalkrav, 31. desember 2017					Internrapportering, 31. desember 2017			
	EAD, milliarder kroner	PD, %	LGD, %	Risiko- vekt, %	EAD, milliarder kroner	PD, %	LGD, %	Risiko- vekt, %
PD 0,00 til 0,15	0,0				80,8	0,11	9	2,4
PD 0,15 til 0,25	80,8	0,20	18	7,8	228,3	0,18	10	3,7
PD 0,25 til 0,50	241,9	0,31	20	11,6	215,8	0,37	10	6,5
PD 0,50 til 0,75	195,0	0,63	20	19,5	75,9	0,62	10	9,8
PD 0,75 til 2,50	178,0	1,37	21	33,2	131,5	1,19	10	14,9
PD 2,50 til 10,00	49,6	3,41	21	57,6	14,4	3,42	11	30,1
PD 10,00 til 100,00	2,0	16,52	22	116,5	0,7	19,49	12	60,6
Frisk portefølje	747,4	0,88	20	21,7	747,4	0,53	10	7,5
PD 100,00 (Mislighold)	1,3	100,00	25	217,2	1,3	100,00	14	86,6
Total	748,7	1,06	20	22,1	748,7	0,70	10	7,7

IRB foretak, uten små og mellomstore bedrifter

Kapitalkrav, 31. desember 2017					Internrapportering, 31. desember 2017			
	EAD, milliarder kroner	PD, %	LGD, %	Risiko- vekt, %	EAD, milliarder kroner	PD, %	LGD, %	Risiko- vekt, %
PD 0,00 til 0,15	74,6	0,08	32	20,4	110,5	0,08	27	17,5
PD 0,15 til 0,25	64,6	0,20	28	29,2	76,7	0,19	24	23,8
PD 0,25 til 0,50	128,5	0,37	26	35,6	131,3	0,36	22	30,5
PD 0,50 til 0,75	85,5	0,62	24	43,4	65,8	0,60	21	37,7
PD 0,75 til 2,50	145,8	1,29	26	62,1	128,4	1,48	23	56,4
PD 2,50 to 10,00	80,8	4,43	29	98,1	69,4	4,48	26	87,3
PD 10,00 to 100,00	10,8	13,10	30	147,4	8,4	12,54	29	138,6
Frisk portefølje	590,6	1,37	27	51,2	590,6	0,53	24	41,9
PD 100,00 (Mislighold)	22,7	100,0	28	255,7	22,7	100,0	27	193,6
Total	613,4	5,02	27	58,8	613,4	4,92	24	47,6

IRB-PORTEFØLJENE FORDELT PÅ BRANSJER

Samlet IRB-portefølje			Kapitalkrav, 31. desember 2017			Internrapportering, 31. desember 2017		
Millioner kroner	EAD	EAD mislighold, %	Frisk portefølje			Frisk portefølje		
			Vektet PD, %	Vektet LGD, %	Risikovekt, %	Vektet PD, %	Vektet LGD, %	Risikovekt, %
Næringseiendom	167 692	0,7	1,01	22	38,4	0,81	21	32,3
Shipping	87 069	3,1	1,84	32	78,6	2,31	27	69,6
Olje, gass og offshore	112 092	11,1	2,58	30	71,0	2,59	26	59,9
Kraft og fornybar energi	40 335	5,1	0,50	29	31,6	0,35	26	25,1
Healthcare	32 808	0,0	0,86	24	38,7	0,57	21	29,8
Statlig og offentlig forvaltning	18 190	2,0	1,18	24	46,4	0,81	22	36,3
Fiske, fiskeoppdrett og jordbruk	35 121	0,5	1,19	24	37,9	0,97	22	33,4
Handel	40 473	6,8	1,33	29	48,1	1,06	27	40,8
Produksjon	72 629	2,6	1,09	27	43,8	0,80	25	35,3
Teknologi, media og telekommunikasjon	35 202	0,5	1,40	32	54,3	0,84	29	41,3
Hotell, cruise og turisme	16 057	0,3	0,80	19	30,6	0,66	17	25,2
Tjenesteyting	35 032	2,0	1,46	27	48,9	1,13	25	41,1
Boligeiendom	51 729	0,9	1,14	21	34,4	1,02	20	37,7
Anlegg	17 095	5,5	1,55	27	44,7	1,45	26	40,7
Transport, vei og jernbane	13 971	1,8	1,03	25	44,1	0,92	23	38,6
Bank, forsikring og investeringsforvaltning	17 506	0,6	1,45	27	54,0	1,03	25	43,0
Andre	7 717	1,1	1,72	29	54,7	1,28	27	45,0
Boliglån	748 669	0,2	0,87	20	21,7	0,52	10	7,5
Andre privatekundeeksponeringer	85 663	1,6	1,33	33	24,0	1,33	33	24,0
Totalt	1 635 039	1,8	1,14	24	35,1	0,91	18	24,8

IRB-rapportert foretaksportefølje, inkludert SMB, PD fordelt på bransje og land

	Norge	Sverige	Resten av Europa	Nord Amerika	Andre land	Totalt 2017	Totalt 2016
Næringsseiendom	1,01	0,53	1,60	0,22		1,01	1,09
Shipping	2,33	2,03	1,64	1,31	1,51	1,84	1,35
Olje, gass og offshore	2,70	1,22	1,95	2,85	2,56	2,58	2,20
Kraft og fornybarenergi	0,19	0,41	0,71	0,60	1,30	0,50	0,63
Healthcare	3,80	0,77	0,61	0,71	0,28	0,86	0,90
Statlig og offentlig forvaltning	1,17	1,32	0,78			1,18	0,86
Fiske, fiskeoppdrett og jordbruk	0,95	0,37	0,59	3,53	1,54	1,19	1,06
Handel	1,53	0,64	1,00	0,13	11,20	1,33	1,45
Produksjon	1,53	0,69	0,66	0,78	0,44	1,09	1,01
Teknologi, media og telekommunikasjon	2,18	1,83	0,89	0,08	0,31	1,40	1,29
Hotell, cruise og turisme	1,30	0,30	1,02	0,55	1,01	0,80	0,77
Tjenesteyting	1,63	0,97	1,46	0,80	1,61	1,46	2,07
Boligeiendom	1,15	0,39				1,14	1,07
Anlegg	1,66	0,55	0,68			1,55	1,42
Transport vei/jernbane	1,05	0,34	1,14	0,48	0,99	1,03	1,08
Bank, forsikring og investeringsforvaltning	2,52	0,99	1,04	0,62		1,45	1,59
Andre	2,62	0,34	0,42	3,26	0,76	1,72	4,09
Total bedriftsportefølje	1,41	0,88	1,24	1,67	1,53	1,38	1,35

Tabellen viser vektet PD for frisk IRB-portefølje for bedrifter fordelt på bransjer og land. PD er den som benyttes i kapitalkravsberegningen. Den geografiske inndelingen er gjort på bakgrunn av kundens adresse.

Den norske porteføljen har gjennomgående høyere vektet PD fordi den inkluderer en stor portefølje av små- og mellomstore bedrifter. Det er også større innslag av oppkjøpsfinansiering i den norske porteføljen, og en vesentlig del av shipping- og offshore-porteføljen er tilhørende i Norge.

I motsatt ende ligger den svenske porteføljen som består av kun storkunder, og har liten eksponering mot sykliske bransjer. Tabell som viser EAD fordelt på land finnes i vedlegg.

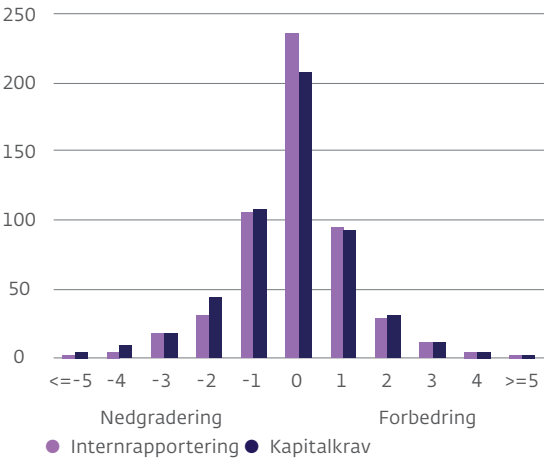
ÅRLIG MIGRASJON I IRB-PORTEFØLJENE

Alle kunder med kreditteksponering skal risikoklassifiseres minst én gang i året. Figurene viser hvordan volumene, målt i EAD, i IRB-porteføljene for foretak og boliglån har migrert mellom risikoklasser det siste året. Positive tall betyr migrasjon til bedre risikoklasser. Migrasjonen måles for kunder som har hatt eksponering hele året og tar ikke hensyn til nye kunder som kommer inn i porteføljen i løpet av året.

I figurene som viser massemarked, pant i fast eiendom og foretak uten SMB, vises migrasjon både slik den fremkommer i den interne rapporteringen og i kapitalkravsberegningen. PD som benyttes i beregningen av kapitalkrav for foretak uten SMB justeres for siste års observerte mislighold. Misligholdsraten i 2016 var relativt høy, og dette forklarer den negative migrasjonen det siste året. I den interne risikomålingen var migrasjonen svakt positiv, noe som reflekterer at konjunkturbunnen for de oljerelaterte næringene var passert.

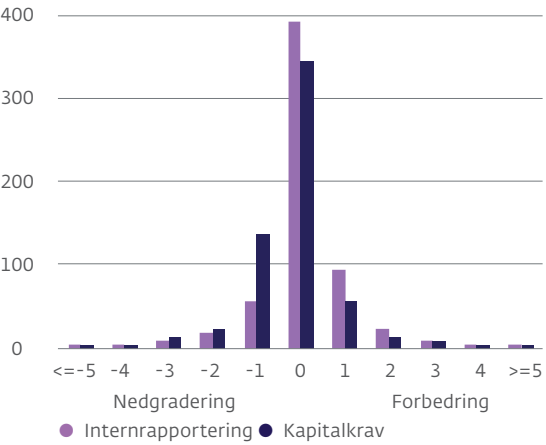
Årlig migrasjon, IRB massemarked, pant i fast eiendom, 2017

Milliarder kroner

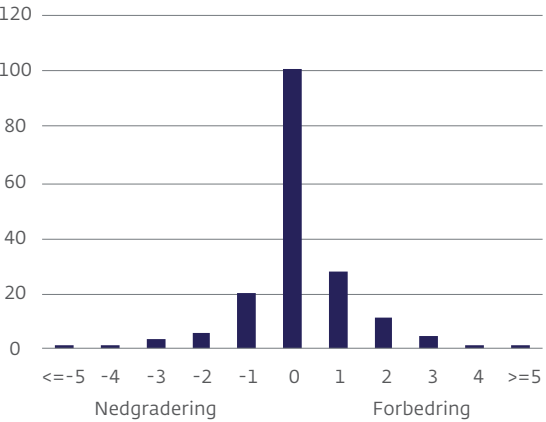
Årlig migrasjon, IRB foretak uten SMB, 2017

Milliarder kroner

Årlig migrasjon, IRB foretak SMB, 2017

Milliarder kroner

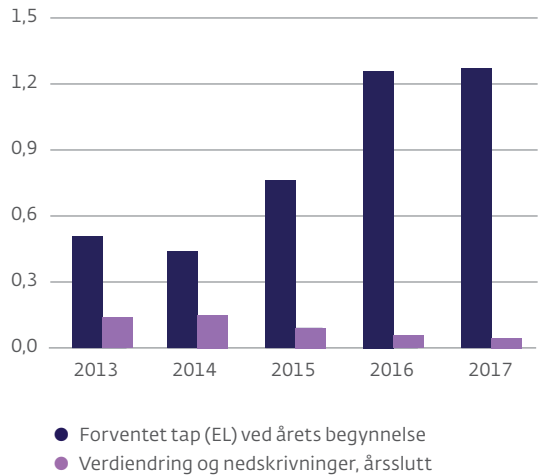

SAMMENLIGNING AV FORVENTEDE TAP OG
FAKTISKE VERDIENDRINGER

Figurene under viser forventede tap (EL) ved begynnelsen av året sammenlignet med nye nedskrivninger gjennom året for de største IRB-godkjente porteføljene i DNB Bank-konsernet. EL er beregnet med nøkkeltall som inngår i kapitalkravsberegningen.

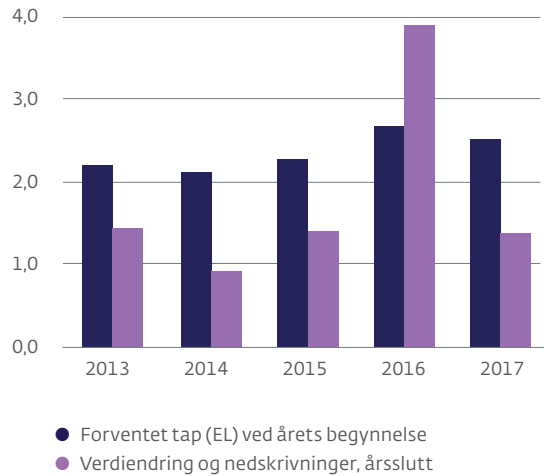
EL for boliglånsporteføljen har økt de siste årene, men med mindre enn den underliggende volumveksten i porteføljen. Samtidig har den faktiske verdiendringen blitt redusert. Økningen i EL i 2015 og 2016 skyldtes pålegg fra Finanstilsynet om å øke nivåene på PD og LGD i beregningen. I 2014 kom krav om at gjennomsnittlig LGD skal være minst 20 prosent på porteføljenivå. I 2015 kom blant annet et minimumskrav til PD på 0,2 prosent. De faktiske verdiendringene ligger på et betydelig lavere nivå enn EL.

Sammenligning av forventede og faktiske
verdiendringer, massemarked pant i fast eiendom
Milliarder kroner

I foretaksporteføljen hvor både storkunder og små og mellomstore kunder er inkludert, ble både EL og faktisk verdiendring redusert i 2017. Nedskrevet volum på nye kunder som fikk nedskrivninger i løpet av året ble betydelig redusert sammenlignet med året før, og er dermed på samme nivå som ble observert før 2016. Bedringen i EL skyldes stort sett en positiv migrasjon i enkelte bransjer og en gunstigere konjunktursituasjon for shipping-, offshore- og energibransjen.

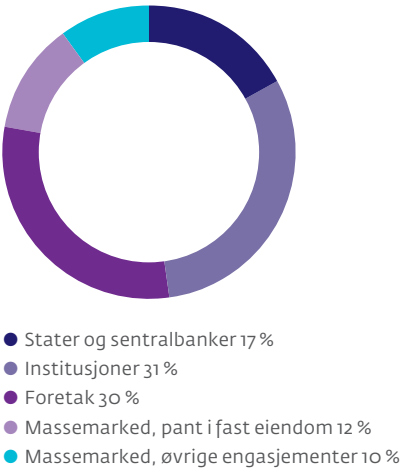
Sammenligning av forventede og faktiske
verdiendringer, foretak, inklusive SMB
Milliarder kroner

PORTEFØLJER RAPPORTERT ETTER
STANDARDMETODEN

DNB rapporterer de porteføljene som ikke er IRB-godkjent etter standardmetoden, men fordelt på IRB-kategorier. I tillegg blir engasjementer som kunne ha blitt rapportert etter IRB, men hvor datagrunnlaget ikke er tilstrekkelig, rapportert etter standardmetoden. Finanstilsynet har innvilget unntak fra IRB-metoden for stater, sentralbanker og egenkapitalposisjoner. Øvrige porteføljer som rapporteres etter standardmetoden anses som midlertidige unntak. Det gjelder for eksempel foretaks- og massemarkedsporteføljer i DNBs datterselskap i Polen. DNBs investering i verdipapirisering rapporteres etter IRB-metoden, mens Eksportfinans' portefølje og aktivitetene i Baltikum (Luminor Group AB) rapporteres etter standardmetoden.

Aktivaklasser i standardporteføljen, EAD,
31. desember 2017
Prosent

23 prosent av DNB Bank-konsernets kredittportefølje, målt i EAD, rapporteres etter standardmetoden.

Beregnet risikovektet volum og kapitalkrav for de porteføljene som rapporteres etter standardmetoden, vises i avsnittet om kapitalkrav.

I fastsettelse av risikovekter under standardmetoden benyttes kredittrating for utenlandsk statsrisiko, offentlig forvaltning i utlandet og for utenlandske banker og kredittinstitusjoner. Det vil si engasjementskategoriene stater og institusjoner. Landets rating legges til grunn, og fastsettes som hovedprinsipp som den mellomste av ratingene fra Moody's, Standard & Poor's og Fitch.

STYRING OG MÅLING AV KREDITTRISIKO

Risikoappetitrammeverket definerer ytre grenser for kredittvirksomheten. Det er fastsatt rammer for årlig vekst, risikokonsentrasjoner og normaliserte tap (EL). Rammen for vekst, målt i EAD, er satt for hvert forretningsområde. For å begrense konsentrasjonsrisikoen er det satt rammer for risikoeksponering mot enkeltkunder og mot bransjer. Rammen for normaliserte tap skal fange opp alle typer av kreditt risiko og måles ved bruk av konsernets interne kredittmodeller.

Risikoappetitt er operasjonalisert gjennom kredittstrategier for hvert kundesegment. I tillegg fastsettes risikoindikatorer, som inngår i oppfølgingen av ledere på alle nivåer. For mer om risikoappetitt, se kapittel om styring og kontroll av risiko i DNB.

BESLUTNINGSPROSESS OG FULLMAKTER

Risikostyring konsern er ansvarlig for å kontrollere og overvåke kvaliteten i kredittporteføljene og effektiviteten i kredittprosessen. Kredittstyring konsern, som er en del av Risikostyring konsern, er ansvarlig for å utforme rammeverket for kredittprosess og kredittstyring for alle forretningsområder. Gjennom Credit Risk Review (CRR) vurderer Kredittstyring konsern etterlevelsen av Standard for kredittvirksomheten, kredittstrategier og kredittregelverk. Erfaringene fra CRR benyttes blant annet til opplæring. CRR gjennomføres fortløpende i Personmarked Norge, Bedriftsmarked Norge og ved utekontorene. For Personmarked og Bedriftsmarked foretas en gjennomgang av samtlige regioner og seksjoner hvert år. CRR gjennomføres én gang per år for New York-kontoret og én gang hvert annet år for de andre kontorene.

Det er i løpet av 2017 implementert et tiltak for å sikre korrekt og konsistent bruk av de IRB-modellene, der man benytter subjektiv input Model Input Review

(MIR). MIR er et samarbeid mellom Risikostyring konsern og forretningsområdene, der minst én kredittsjef, analytikere fra Risikostyring konsern og aktuelt forretningsområde er representert. Det avholdes kvartalsvise gjennomganger hvor minimum fem kredittsaker blir gjennomgått. Resultatene av gjennomgangen brukes til opplæring for å sikre kontinuerlig forbedring.

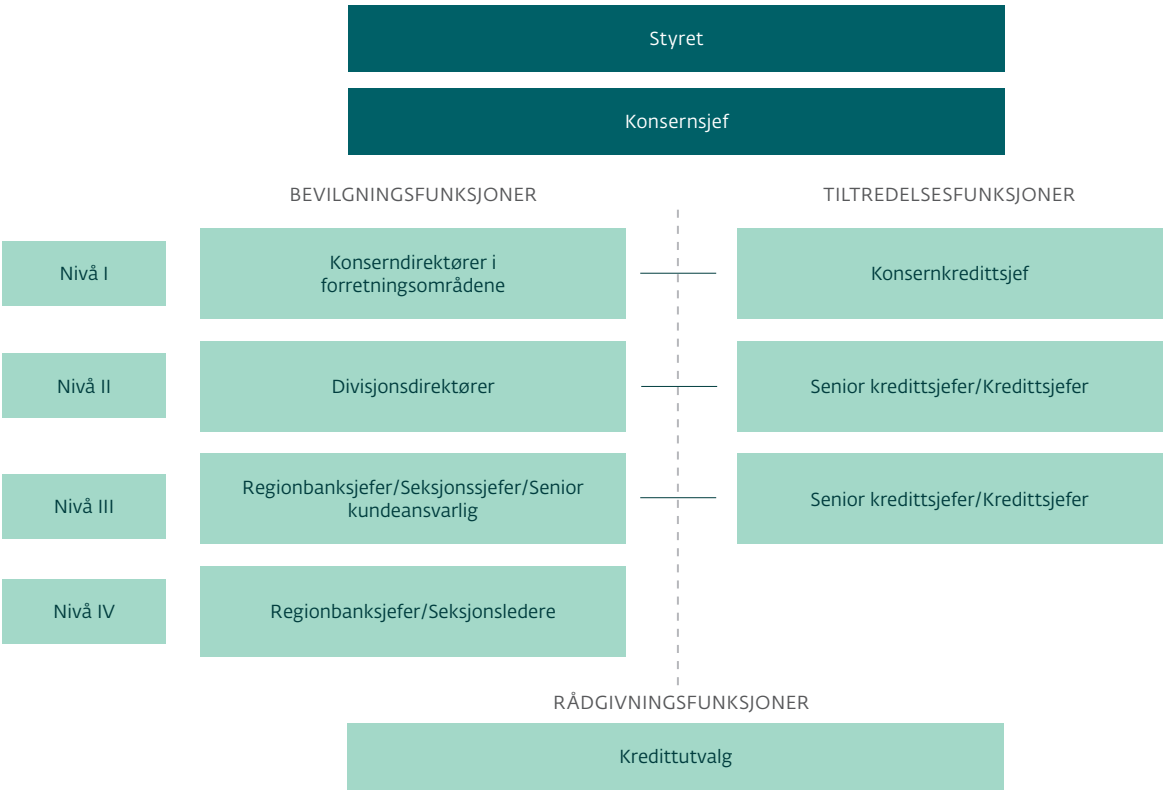
Hvert forretningsområde er ansvarlig for å styre egen kredittaktivitet og portefølje innenfor de fastsatte risikoappetittrammene og kredittstrategier. For å sikre effektivitet og høy kvalitet i beslutningene er det etablert ulike nivåer for kredittfullmakter. Nivåene er fastsatt etter størrelse, kompetanse, kompleksitet og risiko.

«To par øyne»-prinsippet skal legges til grunn ved kredittgivning. Det vil si at en person beslutter basert på en annen persons innstilling. For kreditter over bestemte nivåer kreves i tillegg tiltredelse fra kredittsjef fra Kredittstyring konsern. For de minste kredittene i bedriftsmarkedssegmentet kan imidlertid automatisert risikoklassifisering erstatte det «ene par øyne».

Innenfor personmarkedet, der det er et stort antall kunder, skal de fleste sakene besluttet ved hjelp av automatiserte måle- og beslutningsstøttesystemer. Det ble i 2017 implementert en digital kredittprosess med automatisk innhenting av inntekts-, gjelds- og formuesopplysninger, samt oppdaterte opplysninger om sikkerhetens verdi for refinansiering av eksisterende lån og finansieringsbevis. Søknader fra kunder med lav risiko, god gjeldsbetjeningsevne og moderat belåningsgrad blir innvilget automatisk.

Alle beslutnings- og tiltredelsesfullmakter er personlige. Unntaket er styret som beslutter som kollegium. Styret beslutter saker av spesiell karakter som for eksempel kan påvirke omdømmet, og kreditter som utgjør

Oversikt over kredittbeslutninger i DNB

Konsernsjef har delegert fullmakter til forretningsområdene og til Risikostyring konsern, som utøves i et beslutningssystem der forretningsområdet bevilger og Risikostyring konsern ved Kredittstyring konsern tiltrer beslutninger inntil styrenivå.

mer enn ti prosent av bankens egenkapital. Dersom beslutningstaker er i tvil om kreditten er innenfor egen fullmakt, er uvanlig i sin art eller reiser etiske eller omdømmemessige spørsmål, skal problemstillingen løftes til høyere kredittbeslutningsorgan.

Kredittutvalgene er rådgivende funksjoner for bevilger fra forretningsområdet og tiltreder fra uavhengig risikoorganisasjon. Saker med felles interesse for flere forretningsområder behandles i KKU som ledes av Konsernkreditsjef.

RAPPORTERING AV KREDITTRISIKO
Økonomisk kapital for kreditt risiko beregnes for alle avtaler og er grunnlaget for vurdering av avtalens lønnsomhet. Beregningen er basert på risikoparameterne fra de interne kredittmodellene, og tar i tillegg hensyn til bransjekonsentrasjon, geografisk konsentrasjon, spesielt volatile segmenter og store enkeltengasjementer.

Eksponering mot rammene definert i risikoappetitrammeverket, blir rapportert til konsernledelsen hver måned. Dersom det er overskridelser blir det rapportert til styret med tilhørende tiltak. Konsernets risikorapport til styret utarbeides kvartalsvis, og gir en utfyllende omtale av status på risikoappetitt og utviklingen i risikobildet for øvrig. I tillegg analyseres og rapporteres utviklingen i kreditt risiko månedlig til forretningsområder og Kredittstyring konsern. Rapporteringen gjøres etter flere dimensjoner, eksempelvis bransje, kundesegment og geografi. Denne rapporteringen utføres av en enhet i Risikostyring konsern som er uavhengig av forretningsområdene. I den interne oppfølgingen av kreditt risiko måles og rapporteres alle porteføljer ved bruk av interne modeller, uavhengig av om porteføljen har interne modeller som er godkjent for bruk i beregning av kapitalkrav.

KREDITTREGELVERKET
Kreditt skal normalt ikke ytes dersom det ikke er sannsynlig at gjelden kan betjenes. Det gjelder selv om sikkerheten er tilfredsstillende. For å fastsette gjeldsbetjeningsevnen vurderes de framtidige kontantstrømmene. Hovedkilder for kontantstrømmer er inntekter fra forretningsvirksomheten for bedrifter og lønnsinntekter for privatkunder. I tillegg vurderes det i hvilken grad bankens eksponering vil kunne dekkes inn ved realisasjon av sikkerheter, i tilfelle mislighold eller ved svekkelse av framtidige kontantstrømmer.

Alle bedriftskunder med kredittengasjement skal risikoklassifiseres ved hver bevilgning av vesentlig størrelse og minimum én gang i året, med mindre annet er bestemt. Risikoklassifiseringen skal reflektere den langsiktige risikoen ved kunden og engasjementet.

Watchlist
DNB har en liste over engasjementer som trenger ekstra aktsomhet i oppfølgingen. Formålet er å identifisere kunder som krever en særskilt oppfølging for å kunne:

- Påvirke kunden til å foreta nødvendige forbedringstiltak alternativt å avvikle kundeforholdet mens kunden ennå har økonomisk styringsfart.
- Gjøre nødvendige tiltak for å unngå eller redusere tap.

Dersom det foreligger et vesentlig brudd på finansielle klausuler eller en tapshendelse settes engasjementet på watchlist. Eksempler på tapshendelser kan være finansielle problemer, innvilgelse av avdragsfrihet eller vesentlige kontraktsbrudd.

I tillegg skal følgende engasjementer vurderes for watchlist:
→ Engasjementer som klassifiseres som høyrisiko,
→ Engasjementer der det på grunn av likviditetsproblemer må gis avdragsutsettelse

eller andre betalingslettelser (engasjement med betalingslettelse)
→ Engasjementer som vurderes å ha fått en svekket situasjon, for eksempel som følge av vesentlig svikt i regnskap i forhold til budsjett, bortfall av viktige forretningsområder, vesentlig endrede rammebetingelser, bortfall av nøkkelpersonell eller lignende.

Når en kunde settes på watchlist skal kunden risikoklassifiseres på nytt, sikkerhetene gjennomgås og det skal utarbeides en handlingsplan for kundeforholdet. Dersom en tapshendelse har inntruffet skal det gjøres en vurdering av hvorvidt en nedskrivning er nødvendig. Se avsnitt om nedskrivninger og mislighold senere i kapittelet.

Ansvar for risikoklassifiseringssystemet er organisatorisk uavhengig av den operative virksomheten og ivaretas av Risikostyring konsern ved Risikokvantifisering. Klassifiseringsmodellene er utviklet for å dekke en portefølje av engasjementer. Dersom en modell vurderes å gi vesentlig feil klasse for et enkelt engasjement, kan den modellgenererte klassen overstyres manuelt. Alle overstyringer skal være tilfredsstillende begrunnet og foretas kun unntaksvis, og etter en grundig vurdering av en enhet uavhengig av den forretningsmessige enheten. Det gjøres ingen overstyring av risikoklasse på engasjementer med privatpersoner. Se ellers beskrivelse av klassifiseringssystemet i avsnittet om kredittmodeller og risikoklassifisering.

SIKKERHETER OG ANDRE RISIKOREDUSERENDE TILTAK
I tillegg til vurdering av gjeldsbetjeningsevne benytter konsernet sikkerheter for å redusere kreditt risikoen. Sikkerheter kan blant annet være i form av fysiske sikkerheter, som for eksempel bolig, næringseiendom og fartøy eller garantier, kontantdepot, avtaler om motregning eller kredittforsikring. Fysiske sikkerheter skal som hovedregel være forsikret. Det benyttes også

negativ pantsettelse der kunden er forpliktet til å holde sine aktiva heftelsesfrie vis-à-vis alle långivere.

Hovedkategorier av garantister er privatpersoner, foretak, stat/kommuner, garantiinstitutter og banker. Verdien av en kausjon er avhengig av kausjonistens gjeldsbetjeningsevne og formuesforhold, og vurderes individuelt. I de tilfeller banken mottar kausjon fra et selskap vil verdien av denne svinge med utviklingen i selskapets resultater og soliditet. Kausjon avgitt av et aksjeselskap er underlagt de begrensninger som Aksjeloven setter vedrørende aksjeselskapers adgang til å stille sikkerhet.

Hovedprinsippet for verddivurdering av sikkerheter er at realisasjonsverdi, slik den forventes å være hvis banken på et framtidig tidspunkt har behov for at sikkerheten realiseres, skal legges til grunn. Verddivurdering av sikkerheter skal foretas ved ny bevilgning eller minimum én gang per år, og anses som en del av kredittbeslutningen. Ved vurdering av pant i fast eiendom legges det til grunn omsetningsverdi, ekstern takst eller interne verdiestimer.

I tillegg til en vurdering av gjeldsbetjeningsevne, framtidig realisasjonsverdi av sikkerheter, mottatte garantier og motregningsadgang er finansielle klausuler tatt inn i de fleste kredittavtaler for bedrifter. Disse klausulene er et supplement for å redusere risiko og sikre god oppfølging og styring av engasjementene. Eksempel på finansielle klausuler er krav om minimum netto kontantstrøm og egenkapitalgrad.

STRESSTESTING
DNBs kredittporteføljer stresstestes både på overordnet nivå, og for spesifikke porteføljer. Stresstestene brukes for å analysere sårbarheten for tap, i form av inntektstap og mislighold, enten i et forretningsområde eller for en spesifikk portefølje. Stresstester benyttes også for å identifisere kritiske drivere for utviklingen i kreditt risiko og kapitaldekning. Stresstesting av den samlede

kredittporteføljen i DNB gjøres minst én gang i året i forbindelse med kapitaliseringsvurderingen (ICAAP). I tillegg utføres eksternt pålagte stresstester.

Stresstesting er en andrelinjefunksjon, og ansvaret er organisert i enheter som er uavhengig av forretningsområdene. Det overordnede ansvaret er tillagt CRO. Stresstester av spesifikke porteføljer utføres normalt i førstelinjen, men med CRO som premissgiver. Den sentrale fagenheten for stresstesting skal kvalitetssikre og godkjenne forutsetningene og metodikken som benyttes i stresstestene. Resultatet av stresstestene oppsummeres i en rapport som legges fram for KKV til uttalelse, og godkjennes av CRO.

I forbindelse med porteføljestresstester som utføres i førstelinjen skal den forretningsmessige ledelsen vurdere behovet for tiltak for å begrense risikoen, og tiltak som kan iverksettes dersom problemer skulle oppstå. CRO gjør en uavhengig vurdering, og har ansvaret for å anbefale tiltak basert på stresstestens konklusjoner.

Det benyttes ulike metoder for å beregne kredittap i forbindelse med stresstesting. Ved behov for å vise detaljerte resultater, som for eksempel ved stresstesting av spesifikke porteføljer, benyttes de interne kredittmodellene for forventet misligholdsfrekvens (PD) og tap gitt mislighold (LGD). Med utgangspunkt i et makroøkonomisk scenario, som for eksempel det som er beskrevet i kapittelet om kapitalstyring og ICAAP, blir PD og LGD for hver enkelt motpart beregnet på nytt med stressede verdier som input til modellene. De nye verdiene for PD og LGD benyttes videre til å utarbeide nye estimater på forventet tap (EL).

For stresstesting av datterselskaper, forretningsområder og spesifikke porteføljer benyttes spesielt utviklede scenarier. Scenarioene kan bestå av færre makroøkonomiske variabler, eller direkte endringer i de ulike risikoparameterne i modellen, avhengig av behovet til de ulike porteføljene eller forretningsområdene.

Internasjonal obligasjonsportefølje som holdes til forfall, fordelt på rating

Millioner kroner	EAD 31.12.2017	RWA 31.12.2017	EAD 31.12.2016	RWA 31.12.2016
AAA	1 403	104	2 834	210
AA	3 559	301	2 762	234
A+	788	83	293	31
A	876	111	464	59
A-	570	121	330	70
BBB+	1 116	413	2 026	751
BBB	0	0	326	207
BBB-	582	616	90	95
BB+	187	496	1 545	1 442
BB	0	0	243	1 095
BB-	191	1 311	0	0
Lavere enn BB-	342	4 270	2 484	7 524
Totalt	9 613	7 827	12 760	11 718

INVESTERING I VERDIPAPIRISERING

DNB har en portefølje på i underkant av 1 milliard euro som holdes til forfall. Denne består i hovedsak av Residential Mortgage-Backed Securities (RMBS). Porteføljen er under avvikling og det foretas ingen nye investeringer. Per 1. januar 2018 ble porteføljen omklassifisert til tilgjengelig for salg.

Ved utgangen av 2017 hadde 15 prosent av verdipapirene AAA-rating, og 37 prosent hadde AA-rating. Porteføljen inneholder ingen syntetiske verdipapirer, plasseringer i amerikanske subprime-obligasjoner eller Collateralised Debt Obligations (CDO).

I kapitalkravsberegningen blir obligasjonsporteføljen som holdes til forfall rapportert som investering i verdipapirisering etter IRB-metoden. Det har ikke skjedd vesentlige endringer i porteføljen i 2017.

DNB Bank ASA har en eierandel i Eksportfinans på 40 prosent. Eksportfinans' likviditetsportefølje rapporteres etter standardmetoden. DNBs andel av likviditetsporteføljen i Eksportfinans målt i risikovektet volum (RWA) var tilnærmet null ved utgangen av 2017 mot 518 millioner i 2016.

Den internasjonale obligasjonsporteføljen er en del av likviditetsporteføljen i DNB og omtales også i kapittel om likviditetsrisiko.

6

Motpartsrisiko

DNB inngår derivathandler på bakgrunn av kundeetterspørsel, og for å sikre posisjoner som oppstår i forbindelse med kundehandler. I tillegg benyttes derivater til sikring av posisjoner i handelsporteføljen, til å ta posisjoner i rente-, valuta-, råvare-, og aksjemarkedet, og for å sikre valuta- og renterisiko som oppstår i forbindelse med inn- og utlån.

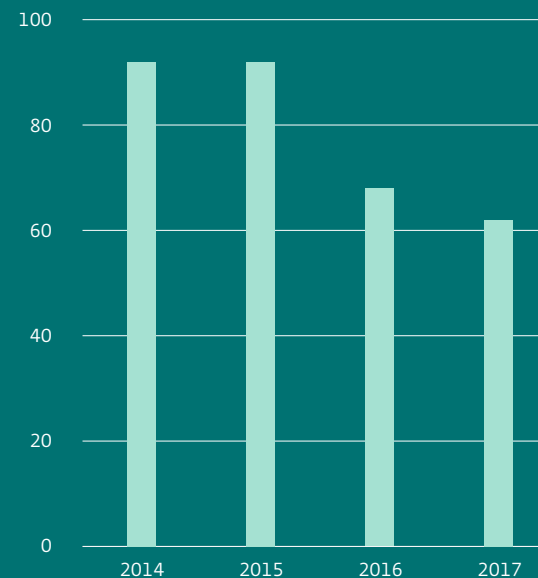
52. UTVIKLING I MOTPARTSRISIKO I 2017
 52. KAPITALKRAV FOR MOTPARTSRISIKO
 52. RISIKOREDUSERENDE TILTAK
 53. STYRING OG MÅLING AV MOTPARTSRISIKO
 53. STRESSTESTING

Definisjon

Motpartsrisiko er en form for kredittrisiko som oppstår ved handel i finansielle instrumenter, for eksempel derivater. Motpartsrisiko er et uttrykk for risiko knyttet til motpartens evne til å oppfylle de avtalte forpliktelser i en transaksjon.

Motpartsrisiko, EAD, DNB Bank-konsernet

Milliarder kroner

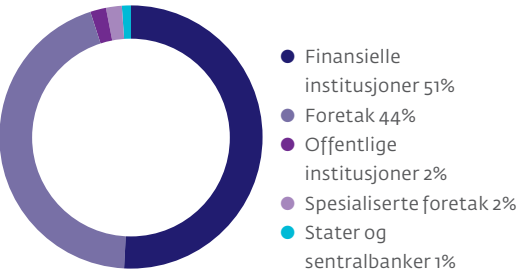
UTVIKLING I MOTPARTSRISIKO I 2017

Motpartsrisiko i DNB Bank-konsernet, ble redusert med 8 prosent i 2017, og var 62,9 milliarder kroner , målt i EAD, ved utgangen av året, se figur på forrige side. Nedgangen skyldtes en kombinasjon av forfall og avslutning av engasjementer, i tillegg til bruk av risikoreduserende avtaler. Målingen av motpartsrisiko er følsom overfor endringer i renter og valutakurser, og disse risikofaktorene bidro også til reduksjonen i EAD. Det ble ikke kjøpt eller solgt kredittderivater i 2017. Det var heller ingen utestående kredittderivater ved utgangen av 2017.

Figuren til høyre viser motpartsrisikoen fordelt på ulike sektorer ved utgangen av 2017.

Figuren under viser hvordan DNB har redusert risiko i derivathandelen ved å benytte motregningsavtaler og sikkerheter. Motpartsrisiko som oppstår i datterselskap og tilknyttede selskap er ikke inkludert i tallene. Slik eksponering er begrenset, og i hovedsak knyttet til Eksportfinans. Motregningsavtaler og avtaler om sikkerhetsstillelse mot de største motpartene medfører at motpartsrisiko samlet sett representerer en moderat risiko i DNB.

Motpartsrisiko fordelt på sektor, EAD
DNB Bank ASA, 31. desember 2017
Prosent

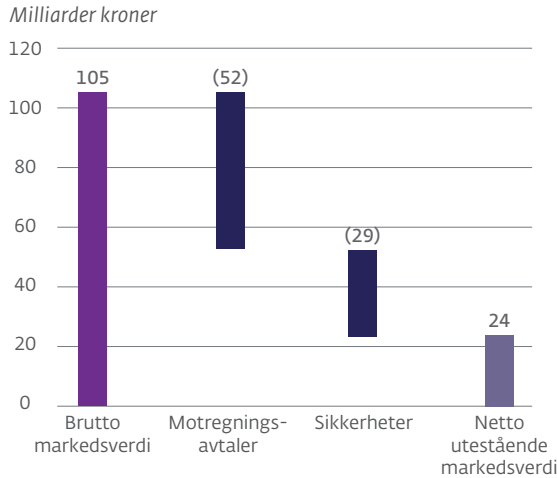

KAPITALKRAV FOR MOTPARTSRISIKO

I beregningen av kapitalkrav for motpartsrisiko, fastsettes risikoeksponeringen etter markedsverdimetoden (Current Exposure Method, CEM). EAD er summen av Mark to market (MTM) og beregnet framtidig risiko. Både IRB- og standardmetoden benyttes for å fastsette risikovekter for motpartsrisiko i DNB Bank. Risikovektet volum beregnes ved å multiplisere EAD med tilhørende risikovekt på de ulike motpartene.

Risikovektet volum for motpartsrisiko i DNB Bank ASA var 35 milliarder kroner ved årsslutt. Dette er omtrent 2 milliarder lavere enn ved utgangen av 2016. Kapitalkravet var 2,8 milliarder kroner ved utgangen av 2017, mot 3,0 milliarder ett år tidligere.

Effekten av risikoreduserende avtaler for motpartsrisiko (derivater), DNB Bank ASA, 31. desember 2017

I desember 2017 søkte DNB Finanstilsynet om å få anvende IMM (Internal Model Method) for beregning av kapitalkrav for motpartsrisiko. IMM er den metoden for beregning av kapitalkrav som best reflekterer risikosensitivitet, og som gir full effekt av alle risikoreduserende avtaler. Interne modeller benyttes i oppfølging og rapportering av risikonivået internt. Beregningsgrunnlaget for motpartsrisiko utgjør en relativ liten del av DNBs totale risikovektede volum (omtrent 3,4 prosent), og en overgang til IMM vil ikke endre dette vesentlig. Kapitalkrav for CVA omtales i kapittelet om markedsrisiko.

RISIKOREDUSERENDE TILTAK

Derivatkontrakter handles oftest OTC (over-the-counter), som innebærer at enkeltkontrakter er individuelt bestemt mellom partene. Markedsrisikoen på derivatene blir håndtert, overvåket og kontrollert som en integrert del av disse porteføljenes markedsrisiko. En mindre andel av bankens motpartsrisiko stammer fra gjenkjøpsavtaler.

For å minimere motpartsrisikoen mot enkeltmotparter er det inngått motregningsavtaler og bilaterale sikkerhetsavtaler. Slike avtaler gjør det mulig å motregne alle positive og negative markedsverdier knyttet til kontrakter inngått mot en enkelt motpart.

En type risikoreduserende tiltak er etablering av CSA-avtaler (Credit Support Annex). Slike avtaler er etablert med de største bankmotpartene, og andre finansielle motparter, samt et stadig økende antall ikke-finansielle motparter. En CSA-avtale innebærer at markedsverdien av alle derivater inngått mellom DNB og motparten avregnes daglig, eller i noen få tilfeller ukentlig, og motpartsrisikoen vil derfor i stor grad bli eliminert. I all hovedsak er avregningen av disse transaksjonene i kontanter, men også statsobligasjoner og obligasjoner med fortrinnsrett blir benyttet. Normalt er slike avtaler ikke avhengige

av kredittkvaliteten til motparten, men for et fåtall av avtalene er det slik at maksimalt eksponeringsnivå før sikkerhet kreves inn (terskelverdi) vil bli senket dersom motparten blir nedgradert.

En avtale med en såkalt «ratingtrigger» fungerer slik at dersom motpartens kredittrating faller, vil terskelverdien reduseres i henhold til CSA-avtalen. Dette resulterer i at motparten til DNB vil måtte stille mer sikkerhet når kredittrating faller. DNB har også inngått CSA-avtaler med ratingtrigger knyttet til DNBs kredittrating. Slike klausuler medfører at dersom DNBs kredittrating faller vil DNB måtte stille ytterligere sikkerhet. DNB har utført analyser knyttet til denne likviditetsrisikoen, og effekten av en eventuell nedgradering er moderat.

Ulike renteprodukter, som renteswapper og Forward Rate Agreements (FRAs) i ulike valutaer, motregnes via såkalte clearingsentraler, som for eksempel LCH Clearnet. På denne måten flyttes motpartsrisikoen, for DNB, fra en enkeltmotpart til clearingsentralen.

Aksjeterminer, verdipapirlån og valutatrading for privatkunder følges opp, og mer-/mindreverdier avregnes daglig. Inngåelse av CSA-avtaler medfører reduksjon av motpartsrisiko, og dermed også kapitalkravet. Motpartsrisikoen i DNB Markets vil kunne svinge fra måned til måned.

OPPGJØRSRISIKO

Oppgjørsrisiko er knyttet til oppgjør av transaksjoner, der banken har innfridd sin forpliktelse om å levere avtalte verdier, uten å vite om motparten har innfridd sin forpliktelse om å levere avtalte verdier til banken. Et eksempel er en valutaveksling der banken sender fra seg avtalt beløp i en valuta før banken har mottatt avtalt beløp i vekslingsvaluta. DNB har etablert flere ulike tiltak for å redusere og kontrollere oppgjørsrisiko. Et viktig tiltak er dekningskontroll på konto, som innebærer at banken ikke utfører

betaling til motparten, før det er konstatert dekning for forpliktelsen på motpartens konto. Videre er det i forbindelse med verdipapiroppgjør knyttet forbehold til verdipapirkonto, som medfører at motpart ikke får levert kjøpte verdipapirer før betaling er mottatt av banken. Det er også en standard i verdipapirmarkedet at alt gjøres opp DVP (Delivery Versus Payment). I bankmarkedet er det markedsstandard at de største valutaene gjøres opp via CLS (Continuous Link Settlement). CLS sikrer betaling-mot-betaling, som innebærer at bankens betaling ikke utføres før motpartens betaling er tilgjengelig. Det er også etablert oppgjørsrisikorammer, som medfører at det settes begrensing på hvor store oppgjørsbeløp som kan forfalle på samme dag, mot en enkelt motpart.

STYRING OG MÅLING AV MOTPARTSRISIKO

Motpartsrisiko blir definert som en underkategori av kredittrisiko. Motpartsrisikoeksponeringen er imidlertid i betydelig grad avhengig av markedsrisikofaktorer som valutakurser og renter, og blir derfor også behandlet i sammenheng med markedsrisiko. Styling av motpartsrisiko i DNB utdypes og konkretiseres både i Konsernstandard for markedsrisiko og Konsernstandard for kredittrisiko. Standarden for markedsrisiko, med underliggende instruks, fastsetter definisjoner, beregningsmetoder og rapportering av motpartsrisiko, mens kredittprosess, rammer og kredittstyring for motpartsrisiko behandles i kredittregelverket.

Financial Markets Risk Committee (FMRC), som ledes av Chief Market Risk Officer, er ansvarlig for å godkjenne, og følge opp prinsipper og prosedyrer for markeds- og motpartsrisiko. Motpartsrisiko inngår i risikoappetitt for kredittrisiko, og delegering av rammer følger fullmaktsnivåene nedfelt i kredittretningslinjene.

I overvåkning og måling av motpartsrisiko i

DNB benyttes interne simuleringsmodeller for å beregne risikoeksponeringen. For å kalibrere simuleringsmodellene benyttes en kombinasjon av tidsserier og markedets forventning til fremtidig utvikling i risikofaktorer. Det pågår en kontinuerlig overvåkning og utvikling av simuleringsmodellene, hvor DNB til enhver tid sikrer at modellene passer til bruksområdet. Blant annet gjennomføres det ukentlige automatiserte backtester hvor modellenes prediksjonsevne testes.

Modellene som benyttes for å beregne motpartsrisikoeksponeringer valideres årlig av konsernets valideringsmiljø i Risikostyring konsern.

Valideringsmiljøet er organisatorisk uavhengig av de miljøene der modellutviklingen utføres. Modellene og anvendelsen av dem er også gjenstand for årlig gjennomgang av internrevisjonen.

STRESSTESTING

Det er etablert et særskilt stresstetstingsprogram for motpartsrisiko. Stresstestprogrammet er utformet for å avdekke uønskede fremtidige utfall av den samlede motpartsrisikoeksponeringen, både isolert og sett i sammenheng med bankens samlede kredittrisikoeksponering. Sentralt i stresstestene er utforming av ulike scenarier, samt avdekking av spesifikk og generell korrelasjonsrisiko mellom kreditt- og markedsrisikofaktorer, såkalt Wrong Way Risk (WWR). Stresstesting gjennomføres månedlig. Stresstest av motpartsrisiko inngår også i stresstesten av europeiske banker koordinert av European Banking Authority (EBA) i 2018.

7

Markedsrisiko

Norske renter er den viktigste underliggende driveren for markedsrisiko i DNB-konsernet, særlig gjennom forpliktelsene i livsforsikringsvirksomheten. Andre vesentlige drivere for markedsrisiko er utenlandske renter og kronekurs, i tillegg til basisswaprisiko som oppstår som følge av at konsernet finansierer en betydelig del av kronebaserte utlån i utenlandsk valuta. Handelsaktivitetene i DNB er i hovedsak kunderelaterte og omfatter «market making» og tilrettelegging av selskapsfinansiering. Markedsrisiko som oppstår i forbindelse med bankaktivitetene stammer enten fra konsernets finansieringsaktiviteter, fra egenkapital- og eiendomsinvesteringer eller som resultat av ulike rentebindingstider for konsernets gjeld og eiendeler.

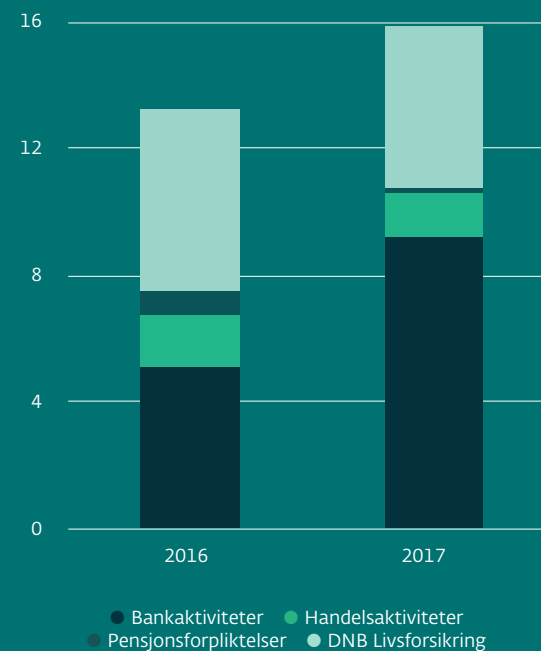
55. UTVIKLING I MARKEDSRISIKO I 2017
55. MARKEDSRISIKOEKSPONERINGER
57. STYRING OG MÅLING AV MARKEDSRISIKO

Definisjon

Markedsrisiko er risiko for tap som oppstår som følge av åpne posisjoner i valuta-, rente-, råvare- og egenkapitalmarkedene. Risikoen er knyttet til resultatvariasjoner som følge av endringer i markedspriser eller kurser. Markedsrisiko oppstår på flere steder i DNB-konsernet og inkluderer både risiko som oppstår gjennom ordinære handelsaktiviteter og risiko som oppstår som en del av bankaktiviteter og øvrig forretningsvirksomhet.

Markedsrisiko som andel av økonomisk kapital, DNB-konsernet

Prosent

Kapitalkrav for markedsrisiko, DNB Bank-konsernet

Milliarder kroner

1,6 (1,7)

Økonomisk kapital for markedsrisiko, DNB-konsernet

Milliarder kroner

10,6 (9,1)

UTVIKLING I MARKEDSRISIKO I 2017

Veksten i norsk økonomi tok seg opp i 2017, og oljeprisen steg mot slutten av året. Hovedindeksen på Oslo Børs steg med omtrent 18 prosent i løpet av året. Det var også oppgang i Eurosonen og i USA, og tegn til at en gradvis pengepolitisk normalisering vil komme. Rentenivået i Norge er imidlertid fortsatt historisk lavt. Norges Bank ser for seg at styringsrenten vil begynne å øke gradvis fra høsten 2018.

I 2017 ble DNBS datterselskaper i Baltikum skilt ut og danner sammen med Nordeas baltiske datterselskaper det nye selskapet Luminor Group AB. DNBS eierandel er 44 prosent. I tillegg ble Vipps skilt ut som eget selskap, hvor DNB eier i underkant av 52. DNBS eierskap i disse selskapene forvaltes av enheten Investeringer, M&A i Konsernfinans.

Målt som økonomisk kapital var samlet markedsrisiko i DNB-konsernet ved utgangen av 2017 10,6 milliarder kroner, mot 9,1 milliarder i 2016. Økningen skyldtes først og fremst at investeringen i Luminor Group AB behandles som markedsrisiko i beregningen av økonomisk kapital, mens DNBS tidligere aktiviteter i Baltikum var fordelt på de underliggende risikotypene, hovedsakelig kredittrisiko.

Markedsrisiko utgjorde 15,9 prosent av total økonomisk kapital ved utgangen av 2017, noe som var godt innenfor rammen på 20 prosent. Rammen omfatter all markedsrisiko i DNB-konsernet, hvorav livsforsikringsvirksomheten utgjør en stor del. DNB Livsforsikring er omtalt i eget kapittel. Risikoen knyttet til handelsaktiviteter utgjorde kun 9 prosent av konsernets samlede markedsrisiko ved utgangen av 2017.

I 2017 ble handelsporteføljene i DNB gjennomgått i lys av endringene i regnskapsregelverket, IFRS9, som trådte i kraft 1. januar 2018. Noen av handelsporteføljene ble flyttet til bankaktivitetene, som igjen medførte endringer i risikorammene for renterisiko. Styret har gitt Chief Executive Officer (CEO) fullmakt til å delegere risikorammer for bankaktiviteter til DNB Markets, dersom det er hensiktsmessig for å gjøre overgangen til IFRS9 enklere.

KAPITALKRAV FOR MARKEDSRISIKO

DNB rapporterer markedsrisiko etter standardmetoden for regulatorisk kapital. For handelsaktivitetene benyttes markedsverdivurdering som regnskapsprinsipp, og porteføljene verdivurderes daglig. Handelsaktivitetene er pålagt kapitalkrav for markedsrisiko. Kapitalkravet for markedsrisiko var omtrent uendret fra 2016 til 2017.

Credit Value Adjustment (CVA) er en justering av markedsverdien til OTC-derivater («over the counter») for å ta hensyn til motpartsrisiko. Hvis kredittverdigheten til en motpart svekkes vil markedsverdien av derivatkontrakter med motparten reduseres. Nivået på CVA-risiko avtok gjennom 2017, og var om lag 5 prosent lavere enn ved utgangen av 2016. DNB beregner CVA etter standardmetoden.

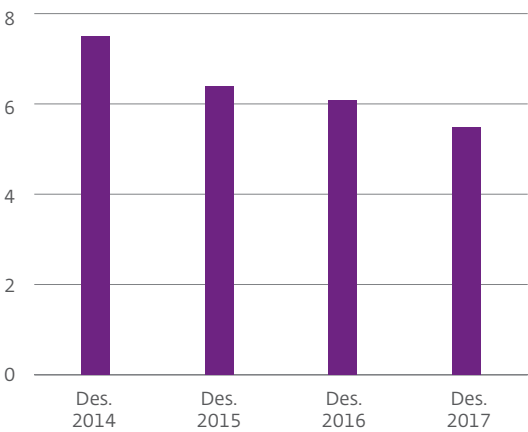
Kapitalkrav for markedsrisiko, DNB Bank-konsernet

Millioner kroner	31.12.2017	31.12.2016
Posisjonsrisiko for gjeldsinstrumenter	1 120	1 169
Posisjonsrisiko for egenkapitalinstrumenter	21	25
Valutarisiko	0	0
Råvarerisiko	2	6
Risiko for svekket kredittverdighet hos motpart (CVA)	469	493
Sum markedsrisiko	1 612	1 692

Utvikling i RWA for CVA-risiko i DNB Bank ASA vises i figuren.

Utvikling i RWA for CVA-risiko, DNB Bank ASA

Milliarder kroner

MARKEDSRISIKOEKSPONERINGER

RENTER

Renterisiko oppstår i tradisjonelle bankaktiviteter når det er ulike rentebindingstider for eiendeler og gjeld. Bankkonsernets verdipapirbeholdning genererer også renterisiko. Renteeksposeringen i handelsaktivitetene er i stor grad en funksjon av kundeaktivitet. Renteeksposeringen i handelsaktivitetene varierte gjennom 2017, men var omtrent uendret fra desember 2016 til desember 2017. Renteeksposeringen i bankaktivitetene ble redusert gjennom 2017.

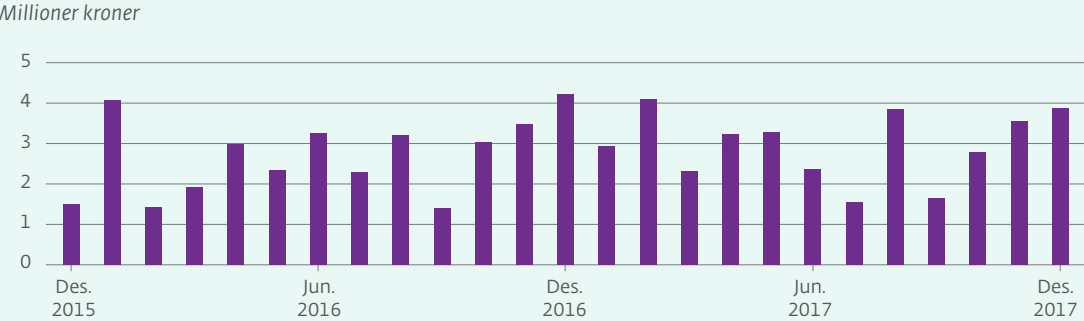
Renterisiko uttrykkes ved basispunktverdi (bpv). Dette representerer hvor mye nåverdien til posisjonene endres dersom underliggende rente endres med ett basispunkt. Basispunktverdi er derfor et mål på sensitiviteten i porteføljene med hensyn til endringer i rentenivå.

DNBS overordnede ramme for renterisiko ved utgangen av 2017 var 13,8 millioner kroner per basispunkt endring i rentenivå, fordelt på 4,2 millioner i handelsaktivitetene og 9,6 millioner for annen eksponering. Det er fastsatt rammer per valuta, og for intervaller på rentekurven. Renterisiko i bankaktivitetene måles og rapporteres daglig. Det var ingen brudd på rammene i 2017.

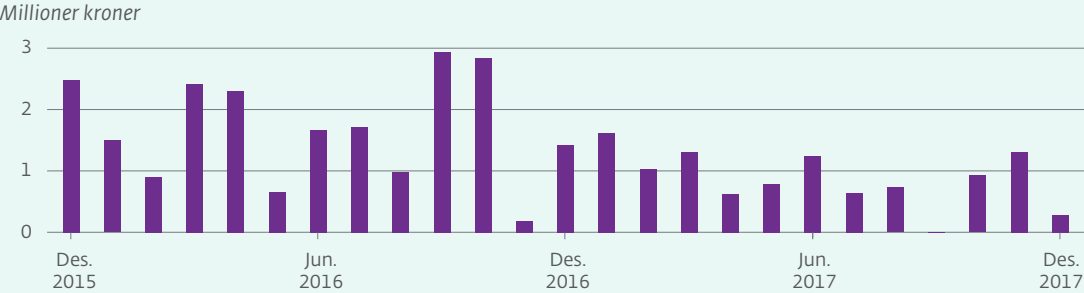
Andre risikomål for renterisiko er endring i netto renteinntekter (delta net interest income, NII) og verdiendring av rentesensitive aktiva og passiva som følge av renteendringer (delta economic value, EV). De ulike risikomålene rapporteres jevnlig til ledelsen i Konserntreasury, balansestyringsutvalget (ALCO), konsernledelsen og styret.

Figuren nederst på neste side viser forfallsstruktur for renteeksposering i bankaktivitetene, målt ved basispunktverdi. Eksponeringen betegnes som positiv dersom banken taper ved rentefall. Ved utgangen av 2017 var netto renteeksposering posisjonert for fallende renter.

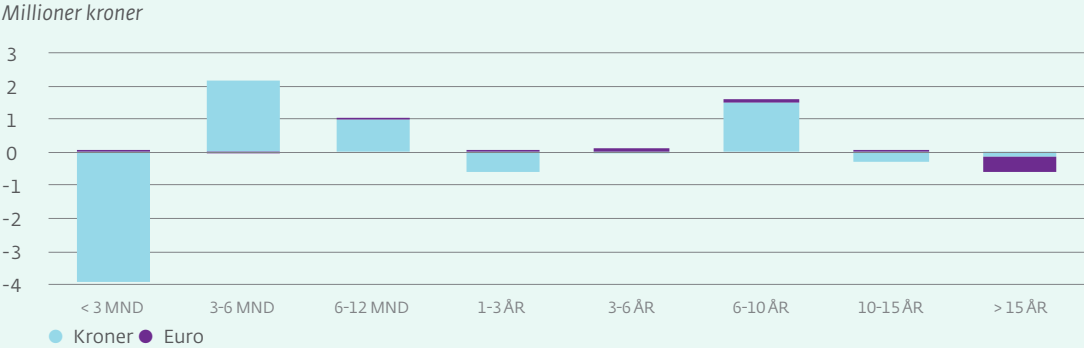
Renteeksponering i handelsaktivitetene, basispunktverdi

Renteeksponering i bankaktivitetene, basispunktverdi

Forfallsstruktur for renteposisjoner i bankaktivitetene, basispunktverdi, 31. desember 2017

Effekt av rentesjokk på renteinstrumenter i bankaktivitetene, 31. desember 2017

Millioner kroner	+ 200 bp	+ 150 bp	+ 100 bp	+ 50 bp	- 50 bp	- 100 bp	- 150 bp	- 200 bp
Eksponering i norske kroner	(55)	(42)	(28)	(14)	14	28	42	55
Eksponering i euro	(25)	(19)	(13)	(6)	6	13	19	25
Total	(81)	(60)	(40)	(20)	20	40	60	81

Tabellen over viser resultateffekter for bankaktivitetene ved ulike renteendringer. For eksempel vil en renteøkning på 100 basispunkter medføre et tap på 28 millioner kroner for eksponeringer i norske kroner og en tilsvarende rentereduksjon vil gi en gevinst på 28 millioner. Renterisikoen i bankaktivitetene er tilnærmet lineær, slik at endring i renten multiplisert med rentesensitiviteten gir et godt bilde av renterisikoen.

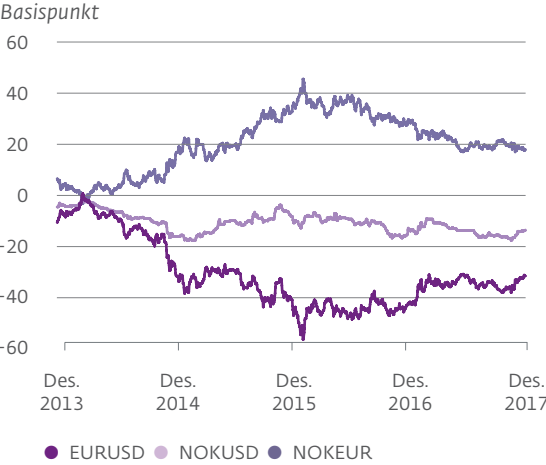
BASISSWAPSPREAD-RISIKO

En basisswap er en kombinert rente- og valutabytteavtale der partene utveksler hovedstoler, og i tillegg avtaler å betale og motta renter. En betydelig del av DNBs eiendeler i norske kroner er finansiert med utenlandsk valuta, der valutaen blir byttet om til norske kroner gjennom en basisswap med samme eller kortere løpetid. Basisswapper som inngås gjennom bankaktivitetene, holdes normalt til forfall og verddivurderes daglig. Dette medfører regnskapsmessig volatilitet i swappens verdi over løpetiden. Basisswapper benyttes av Konserntreasury og DNB Boligkreditt til å sikre finansiering tatt opp i utenlandsk valuta, spesielt euro. Det er ikke rammer for basisswapper når de brukes som sikringsinstrument.

Basisswapspread-risiko måles i basispunktverdi på samme måte som renterisiko. For DNB er lange valutainnlån særlig konsentrert om euro. Euro byttes da til norske kroner, og dette skjer via dollar. Kvantitative lettelsener i Eurosonen har gjort finansiering i euro relativt rimelig de siste årene, og pågangen har

vært stor. Dette har resultert i at pågangen for å bytte euro til lokal valuta har vært stor, og prisen steg fra 2014 til 2016, se figuren under. Signaler om å avslutte de kvantitative lettelsene har medført fallende pris fra slutten av 2016.

Femårs basisswapspread

EGENKAPITALINVESTETERINGER

I forvaltningssammenheng deles egenkapitalinvesteringene inn i kredittportefølje, eiendomsinvesteringer, direkte investeringer og investeringer i Private Equity-fond. Banken har en investeringsportefølje i uoterte selskaper som er forankret i kundemiljøet. DNB har besluttet å investere i bedrifter, eller partnerskap, med betydelig innovasjonsevne og verdiutviklingspotensiale. Som aksjonær utøver DNB Bank ASA aktivt eierskap via selskapenes styrrer. Bankens finansielle investeringer har moderat risiko.

Formålet med kredittporteføljen er å sikre, eller gjenvinne, verdien av kredittengasjementet gjennom eierskap og realisasjon på et senere tidspunkt. Basert på forretningsmessige og langsiktige vurderinger kan banken realisere aksjepant eller konvertere misligholdt gjeld til egenkapital og eierskap.

Eiendomseksponeringene er enten strategiske eiendomsinvesteringer eller overtatte eiendommer som følge av kundemislighold. Eiendomseksponeringene måles som markedsverdien på underliggende

Egenkapital- og eiendomsinvesteringer i bankporteføljen, DNB-konsernet, 31. desember 2017

Millioner kroner	Bokført verdi	Markeds-verdi
Direkteinvesteringer	134	134
PE-fond inkludert investeringslån	193	241
Kredittporteføljen	468	383
Strategiske finansinvesteringer	47	134
Sum egenkapitalinvesteringer	842	893
Eiendomsportefølje		
Konserninvesteringer	636	836
Eiendomsportefølje Polen	247	247
Sum egenkapital- og eiendomsinvesteringer	1 725	1 976

eiendommer, uavhengig av finansieringsstruktur. Markedsverdien av eiendomsporteføljen var 1,1 milliarder kroner ved utgangen av 2017.

I måling av eksponering mot markedsrisikorammene benyttes markedsverdien av investeringene, inkludert eventuelle fremtidige investeringsforpliktelser i Private Equity-fond. Garantier for emisjoner og annenhåndsplasseringer i egenkapitalmarkedet medregnes fullt ut i rammeutnyttelsen. Aksjer i datterselskaper og tilknyttede selskaper inngår ikke, ettersom disse konsolideres helt eller delvis i regnskapet. Aksjer verdsettes til virkelig verdi i regnskapet i henhold til IFRS.

ANDRE EKSPONERINGER

All valutarisiko i konsernet avdekkes mot DNB Markets, slik at denne enheten er den eneste som er direkte eksponert for valutarisiko. Eksponeringen er liten, og i hovedsak knyttet til forretningsmessig drift, og til en viss grad for å understøtte kundeforhold.

Råvarerisiko i DNB er utelukkende knyttet til handelsvirksomheten for å understøtte kundeforhold. Rammen og eksponeringen for råvarerisiko er lav og utgjør ikke en vesentlig markedsrisiko for konsernet.

Eiendelsrisiko (andre fysiske eiendeler) er eksponering i direkte eierskap i fysiske eiendeler som ikke er standardiserte. Eksempler på slike eiendeler er industrielt utstyr, anleggsmaskiner, fabrikker, gruver, skip og infrastruktur. Rammen for denne risikotypen omfatter eksponering mot restverdi på biler knyttet til leasingvirksomheten i DNB Finans.

Basiskurverisiko er renterisiko som oppstår i forbindelse med at renteinstrumenter i samme valuta ikke verdsettes med samme rentekurve. Dette fanges ikke opp i ordinære rentesensitivitetsrammer som er knyttet opp til den ordinære swapkurven, og må derfor følges opp med egne rammer.

Kredittspreadrisiko er i hovedsak en konsekvens av bankens styring av likviditetsrisiko gjennom forvaltning av obligasjoner i likviditetsporteføljen. Kredittspread er påslaget over referanserenten i en obligasjonskupong. Kredittspreadrisiko er risikoen for endringer i markedsvurderinger av kredittspreaden. Kredittspreadsensitiviteten for likviditetsporteføljen var 18,9 millioner kroner per basispunktverdi ved utgangen av 2017.

STYRING OG MÅLING AV MARKEDSRISIKO

Konsernpolicy for risikostyring dekker alle typer risiko. Konsernpolicyen blir utdypet og konkretisert for markeds- og motpartsrisiko i Konsernstandard for markedsrisiko. Standarden fastsetter definisjoner, prinsipper for delegering av rammer og krav til styring av markeds- og motpartsrisiko.

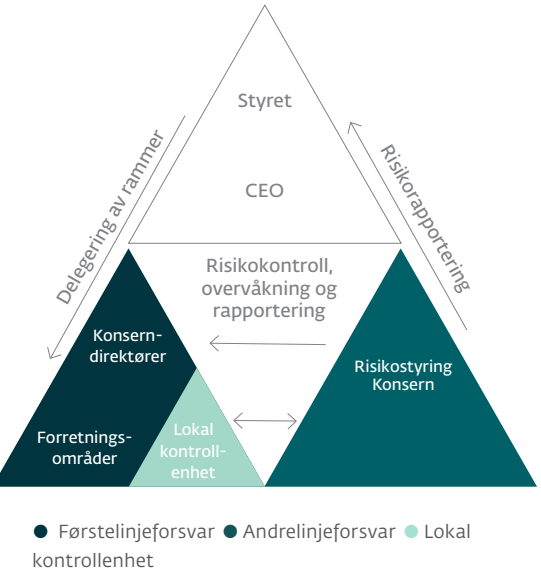
Oppfølgingen av markedsrisiko i DNB følger prinsippet om tre forsvarslinjer. DNB har en virksomhetsnær organisering av kontrollansvaret. Førstelinjeforsvaret er i divisjonene der risikoen tas, for eksempel i Konserntreasury og i enhetene som driver med handel i valuta, råvarer, renter og aksjer i DNB Markets. Oppfølging og kontroll av disse enhetene utføres av lokale kontrollenheter. Det er etablert et skille mellom enhetene som tar risiko og de som følger opp og kontrollerer. Chief Risk Officer (CRO) og Risikostyring konsern har ansvaret for andrelinjeforsvaret. Andrelinjeforsvaret støtter, følger opp og utfordrer førstelinjeforsvaret i risikostyringen og kan delegere andrelinjeoppgaver til lokale kontrollenheter.

Det er implementert lokale retningslinjer for forretningsområder med vesentlig markedsrisikoeksponering. De lokale retningslinjene operasjonaliserer konsernstandarder i det enkelte forretningsområdet, blant annet gjennom å beskrive hvilke kontrolloppgaver som er delegert til lokale kontrollenheter. Lokale kontrollenheter rapporterer

direkte til Risikostyring konsern i tillegg til rapportering til egen linjeledelse.

Tredjelinjeforsvaret er internrevisjonens oppfølging og evaluering av kontrollfunksjonene i første- og andrelinjen.

Styring og kontroll av markedsrisiko i DNB-konsernet

ROLLER OG ANSVAR

Styret i DNB ASA fastsetter risikoappetittrammene som begrenser den samlede markedsrisikoen i DNB-konsernet. Risikoappetittrammene dekker både bank- og forsikringsvirksomheten. Det er fastsatt rammer både for maksimal andel av konsernets samlede økonomiske kapital, og for regulatorisk kapitalkrav for markedsrisiko. Se kapittel om styring og kontroll av risiko i DNB for omtale av risikoappetittrammeverket.

CRO og Risikostyring konsern har ansvaret for andrelinjeforsvaret, og setter premissene for styringen av markedsrisiko. Chief Market Risk Officer (CMRO) er eier av Konsernstandard for markedsrisiko, som årlig oppdateres og godkjennes av styret i DNB ASA. Standarden bygger på Konsernpolicy for Risikostyring, og inneholder prinsipper som skal sikre at markedsrisikoen styres og overvåkes på en konsistent og helhetlig måte.

Financial Markets Risk Committee (FMRC) ledes av CMRO. Komiteens arbeid omfatter å anbefale risikorammer for bank- og handelsaktivitetene og å godkjenne metoder og kontrollprosedyrer for markedsrisiko.

RAMMER FOR MARKEDSRISIKO

Risikoappetittrammene for markedsrisiko operasjonaliseres i form av rammer for hver risikotype. Rammer for vesentlige markedsrisikoeksponeringer fastsettes av styret i DNB ASA. Rammene fastsettes årlig, og faller bort ved manglende fornyelse. Rammene delegeres fra styret til konsernets CEO, og videre til risikotakende enheter med ansvar for investerings- eller handelsbeslutninger. Brudd på rammer skal umiddelbart rapporteres både til den som har delegert rammen og til Risikostyring konsern.

Administrative rammer fastsettes for eksponeringer som er definert som mindre vesentlige. Slike rammer brukes når det er behov for operasjonelt

Markedsrisikorammer for 2018, DNB-konsernet

Millioner kroner		Ramme handelsaktiviteter	Ramme ikke-handelsaktiviteter	Total ramme	Beskrivelse
Styrefastsatte rammer	Renterisiko*	4,2	9,6	13,8	Sensitivitetsramme
	Valutarisiko	3 000		3 000	Markedsverdiramme
	Egenkapitalrisiko	2 200	2 535	4 735	Markedsverdiramme
	Råvarerisiko	300		300	Markedsverdiramme
	Basisswaprisiko*	15/(-30)		15/(-30)	Sensitivitetsramme
Administrative rammer	Næringseiendom		4 185	4 185	Markedsverdiramme
	Andre fysiske eiendeler**	0	14 650	14 650	Markedsverdiramme
	Basiskurverisiko*	44	0	44	Sensitivitetsramme
	Kredittspreadrisiko*	31	25	56	Sensitivitetsramme

* Per basispunktverdi
** Inkluderer investeringene i Luminor Group AB, Vipps og DNB Finans

handlingsrom, eller hvor styrefastsatte kredittrammer begrenser eksponeringen. Rammene fastsettes av konserndirektør i Konsernfinans eller DNB Markets, og CRO skal informeres ved endring i rammene. Tabellen viser en oversikt over de vesentligste styrefastsatte eller administrative rammene som var gjeldende ved utgangen til 2017. I tillegg fastsettes det noen mindre rammer for opsjoner. Motpartsrisiko inngår i risikoappetitt for kredittrisiko, og rammeklarering følger fullmaktsnivåene nedfelt i kredittretningslinjene. Se mer i kapitlene om kredittrisiko og motpartsrisiko.

For å ta høyde for de strategiske investeringene i Vipps og Luminor Group AB ble den administrative risikorammen økt i 2017. Svekkelsen av kroner mot euro i 2017 førte til at rammen ble utnyttet fullt ut.

MÅLING OG RAPPORTERING AV MARKEDSRISIKO
DNB benytter flere risikomål i styring og oppfølging av markedsrisiko. Økonomisk kapital benyttes for å måle den totale markedsrisikoen og i de interne risiko- og kapitaliseringsvurderingene. Value at Risk (VaR) benyttes for å sammenligne risiko på tvers av

aktivaklasser, og for oppfølging av risikonivå for hver enkelt risikotype. VaR beregnes for rente-, aksje- og valutarisiko, og benyttes både for bankaktiviteter og handelsaktiviteter. Det settes ikke rammer for VaR. Sensitivitetsmål i markedsrisikomålingen er et uttrykk for hvor mye banken risikerer å tape ved en gitt endring i underliggende risikotype. Sensitivitetsmål benyttes for rapportering og oppfølging av eksponering mot rammer, for eksempel intervaller på rentekurven. Sensitivitetsmålene er viktige for den kvalitative risikovurderingen, og benyttes også som grunnlag for kvantitativ risikomodellering. Stresstesting benyttes til å avdekke eksponeringer og tap som kan oppstå under ekstreme, men samtidig troverdige, markedsforhold.

Markedsrisikoeksponering rapporteres kvartalsvis til styrene i DNB ASA og DNB Bank ASA. I tillegg rapporteres eksponering månedlig til konsernledelsen, og til balansestyringsutvalget (ALCO). CRO følger opp rammene som styret har fastsatt.

8

Operasjonell risiko

De operasjonelle tapene har i 2017 vært på et stabilt, lavt nivå og godt innenfor rammen i risikoappetitt. Arbeidet med å styrke informasjonssikkerheten i DNB har økt i intensitet for å møte et stadig økende trusselbilde knyttet til digitale angrep og risiko for at konfidensiell informasjon kan komme på avveie.

60. UTVIKLING I OPERASJONELL RISIKO I 2017
60. KAPITALKRAV FOR OPERASJONELL RISIKO
60. STYRING OG MÅLING AV OPERASJONELL RISIKO

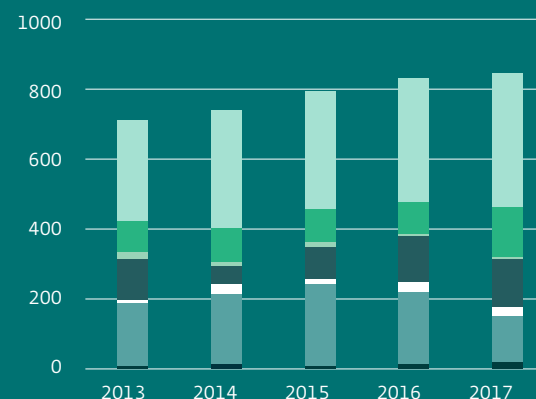
Definisjon

Operasjonell risiko er risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil, eller eksterne hendelser.

Operasjonell risiko inkluderer compliance-risiko, juridisk risiko og IT-risiko, inkludert informasjonssikkerhet. Det inkluderer ikke strategisk risiko eller omdømmerisiko, som må vurderes særskilt. Operasjonell risiko omfatter hele virksomheten og en operasjonell hendelse kan påvirke ulike deler av virksomheten på forskjellig måte.

Operasjonelle hendelser

Antall

- Prosess-og rutinefeil
- Driftsavbrudd og systemfeil
- Fysisk skadeverk
- Produkt og forretningspraksis
- Ansatte og arbeidsmiljø
- Eksterne misligheter
- Interne misligheter

Kapitalkrav

Millioner kroner

7 106 (6 670)

Operasjonelle tap

Millioner kroner

156 (111)

Operasjonelle hendelser

Antall

846 (830)

UTVIKLING I OPERASJONELL RISIKO I 2017

I 2017 ble det registrert 846 operasjonelle hendelser, og et netto tap på 156 millioner kroner, se figur på forrige side, og tabell til høyre. Systemfeil, feil i interne prosesser, og økonomisk kriminalitet står for de største tapene. De samme kategoriene er også størst målt i antall hendelser.

Operasjonell risiko får stadig større oppmerksomhet i konsernet. Som ledd i arbeidet med å styre operasjonell risiko har DNB anskaffet et integrert risikostyringsverktøy for «governance, risk and compliance». Første modul i dette verktøyet var en ny taps- og hendelsesdatabase, som ble implementert i 2017. I forbindelse med innføring av den nye databasen har DNB fjernet den nedre beløpsgrensen for tap, for registrering av hendelser. Begrunnelsen er å øke oppmerksomheten blant ansatte på at selv små hendelser kan ha betydning i en større sammenheng. I den nye databasen skal ansatte få enkel tilgang til å registrere hendelser selv.

DNB har hatt fokus på informasjonssikkerhet i 2017 og nye tiltak ble iverksatt. Se avsnitt om styring og kontroll av informasjonssikkerhet senere i kapittelet for ytterligere informasjon.

DNB har et ansvar for å bidra til at banknæringen leverer etiske produkter og tjenester, og må ta bevisste valg knyttet til hva som skal tilbys, hvordan dette leveres og til hvem. I november 2017 lanserte DNB nye etiske prinsipper (Code of Conduct). Hensikten er å beskrive hva som er DNBs etiske standard. DNB skal kjennetegnes av høy etisk standard, og skal i tillegg ivareta:

- Myndighetenes krav og forventninger
- Kundenes og ansattes behov
- Samfunnets interesser
- DNBs forretningsmessige mål
- Eiernes forventninger

Alle ansatte, og andre som representerer DNB, skal følge etikkreglene. Ledere skal sørge for at reglene er kjent, etterleves og sikre at disse er innarbeidet i produkter, tjenester, prosesser og rutiner. DNB har en Group Ethics Officer som skal utarbeide, kommunisere og forbedre rammeverket. Group Ethics Officer skal også støtte, veilede og være en faglig rådgiver.

Systemfeil og ustabilitet i IT-systemer har hatt stort fokus også i 2017 og en rekke tiltak for å stabilisere driften ble iverksatt, blant annet ble DNBs stormaskinmiljø flyttet til et nytt og moderne datasenter. Gjennom året har det vært en positiv utvikling i driften.

Operasjonelle tap

Millioner kroner	31.12.2017	31.12.2016
Interne misligheter	0	4
Eksterne misligheter	14	23
Ansatte og arbeidsmiljø	1	1
Produkt og forretningspraksis	17	10
Fysisk skadeverk	0	0
Driftsavbrudd og systemfeil	26	37
Prosess- og rutinefeil	99	37
Sum operasjonelle tap	156	111

KAPITALKRAV FOR OPERASJONELL RISIKO

DNB-konsernet rapporterer operasjonell risiko hovedsakelig etter sjablongmetoden, og for noen mindre enheter etter basismetoden. Kapitalkrav for operasjonell risiko økte med 400 millioner kroner i 2017. Økningen kommer av økte inntekter i beregningsgrunnlaget for operasjonell risiko.

Kapitalkrav for operasjonell risiko

Millioner kroner	Sats	31.12.2017	31.12.2016
Foretaksfinansiering	18 %	187	148
Egenhandel og formidling	18 %	939	834
Megling for massemarkeds kunder	12 %	49	59
Banktjenester for bedriftskunder	15 %	3 383	3 248
Banktjenester for massemarkeds kunder	12 %	1 907	1 804
Betaling og oppgjørstjenester	18 %	170	194
Tilknyttede tjenester	15 %	150	103
Kapitalforvaltning	12 %	49	52
Sum sjablongmetode		6 833	6 420
Sum basismetode	15 %	272	228
Sum kapitalkrav		7 106	6 670

STYRING OG MÅLING AV OPERASJONELL RISIKO

DNB skal ha lav operasjonell risiko, og skal preges av en risikokultur der all operasjonell risiko identifiseres. I tillegg skal DNB ha lave årlige tap, og alle tap og hendelser registreres. Styring av operasjonell risiko innebærer å håndtere risikoer for å sikre en effektiv og vellykket virksomhetsutøvelse. En sunn risikokultur innebærer å identifisere og vurdere risiko, etablere, implementere og evaluere tiltak, samt å sikre relevant og effektiv rapportering til aktuelle interessenter.

Konsernpolicyen for risikostyring danner grunnlaget for Standard for operasjonell risiko. Standarden baserer seg også på myndighetskrav og forventninger beskrevet i Finanstilsynets Modul for operasjonell risikostyring, og Baselkomiteens dokument Principles for the Sound Management of Operational Risk. Standarden setter fokus på ansvar for operasjonell risikostyring, og sikrer at DNBs operasjonelle risikostyring utvikles etter anerkjente beste praksis-løsninger.

I 2017 ble det opprettet en ny standard for produkter og tjenester. Den omfatter alle produkter og tjenester som DNB tilbyr, og definerer hva produktet er og hva det betyr for kunden, hvem som er målgruppen og hvem i DNB som har ansvaret for produktet. Standarden beskriver hvilke vurderinger som kreves knyttet til godkjenning og oppfølging. Standarden omfatter etablering av nye produkter og tjenester, endringer av eksisterende produkter og tjenester, samt oppfølging eller sanering av eksisterende produkter og tjenester. Standarden tydeliggjør, og formaliserer, ansvaret og eierskapet gjennom hele verdikjeden. Standarden stiller krav til at alle produkter eller tjenester skal følge en konsernmal. Konsernmalen skal dokumentere beslutningsgrunnlaget til et produkt eller en tjeneste, og eies av konserndirektøren som har ansvaret for kundesegmentet som produktet eller tjenesten tilbys til. Det skal også inneholde risikovurderinger, og alle vurderinger og beslutninger skal dokumenteres og være etterprøvbare. Innen utgangen av 2018 skal alle nye og eksisterende produkter og tjenester være i henhold til standarden. Etiske

vurderinger vil også bli innarbeidet i denne standarden. I risikoappetitrammeverket finnes flere dimensjoner for operasjonell risiko, knyttet til operasjonelle hendelser og tap, kritiske IT-hendelser og datakvalitet i registrering av kundeinformasjon.

Lover og forskrifter setter de ytre rammene for DNBs operasjonelle risikostyring. Figuren viser hvordan Konsernpolicy for risikostyring og Standard for operasjonell risiko setter premissene for styring og måling av operasjonell risiko. Den operasjonelle risikostyringen skal bygge en intern risikokultur som sikrer lave operasjonelle tap. Identifisering og vurdering av risiko skal, sammen med registrering og oppfølging av operasjonelle hendelser, gi et samlet bilde av den operasjonelle risikoen. Tiltak må følges opp i prosesser, systemer og holdninger.

Styret har hovedansvar for operasjonell risikostyring i DNB. Det innebærer ansvaret for å etablere en sunn risikokultur, og tydelig delegere ansvaret for løpende

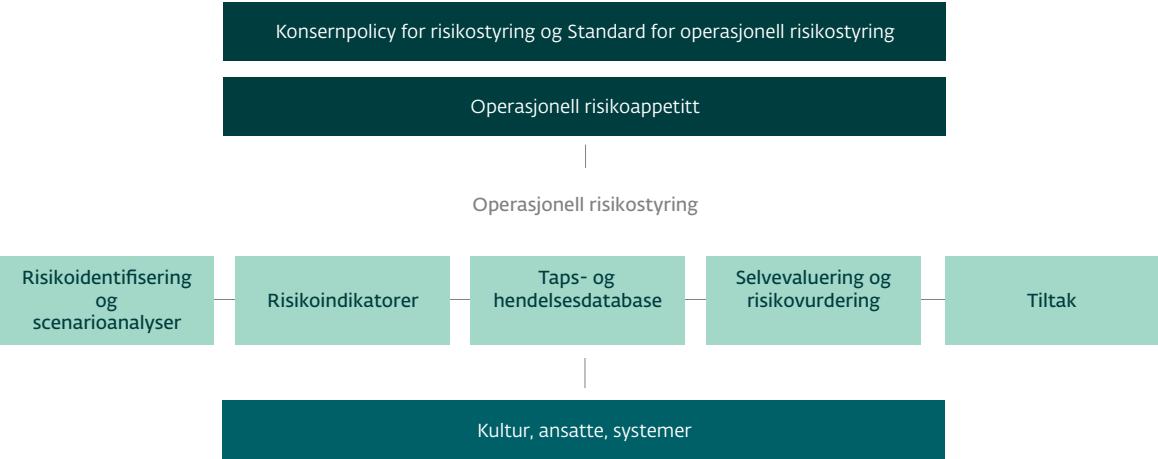
kontroll av operasjonell risiko. Alle ledere i DNB er ansvarlig for å kjenne til og styre operasjonell risiko. Dette gjøres gjennom kvalitetssikring og risikovurderinger av drift, vesentlige endringer og kritiske prosesser. For å begrense konsekvensene av alvorlige hendelser, som for eksempel driftsstans, er det utarbeidet beredskaps- og kontinuitetsplaner. Planene oppdateres løpende, og det utføres regelmessige øvelser.

For å ivareta ambisjonene er det blant annet en Local Operational Risk Officer, LORO, i alle forretnings- og støtteområder. LORO styres fra og rapporterer til Risikostyring konsern og Compliance. LORO har ansvar for registrering og oppfølging av hendelser knyttet til operasjonell risiko, herunder at førstelinjen etablerer risikoreduserende tiltak. LORO deltar i utarbeidelsen av den årlige statusrapporteringen om styring og kontroll av operasjonell risiko. Risikomiljøene ved utekontorene rapporterer direkte til Risikostyring konsern, og deltar også i kontorenes ledergrupper.

For flere detaljer om risikostyringsfunksjonen se kapittel om styring og kontroll av risiko i DNB.

Et viktig element i konsernets internkontroll og styring av operasjonell risiko er den årlige statusrapporteringen. Alle områdene i konsernet gjennomfører en omfattende selvevaluering, som består av spørsmål som vedrører områdets styring og kontroll samt måling av operasjonell risiko. Lederne skal identifisere risikoområder i sin enhet, og beslutte tiltak for å redusere risikoen som er identifisert. Basert på alle områdenes risikovurderinger utarbeides konsernets overordnede risikovurdering, der det også besluttet tiltak for å redusere risikoen. Utviklingen i operasjonell risiko rapporteres månedlig til konsernledelsen, og kvartalsvis til styret, som en del av konsernets risikorapportering.

Konsernets forsikringsprogram er en del av operasjonell risikostyring, og skal bidra til å begrense de økonomiske konsekvensene av uønskede hendelser som kan skje, til tross for etablerte sikkerhetsrutiner og andre forebyggende risikotiltak. Forsikringsavtalene omfatter i utgangspunktet DNB ASA med alle datterselskap. Forsikringer knyttet til brann og andre katastrofer, kriminelle anslag, underslag, digitale angrep, profesjonsansvar og styreansvar dekker konsernets virksomhet i hele verden. Tap som oppstår i forbindelse med kreditt og markedsoperasjoner er normalt ikke dekket, med mindre de er forårsaket av operasjonelle feil eller mangler.

CYBER RISK

PHISHING

En betegnelse på digital snoking eller «fisking» etter sensitiv informasjon, som for eksempel passord eller kredittkortnummer.

CEO-FRAUD

Svindel utført ved hjelp av e-post eller SMS fra personer som utgir seg for å være i ledelsen i bedriften, som for eksempel ber om betaling eller overføring av penger.

HACKTIVIST

En person som tilegner seg uautorisert tilgang til datafiler eller nettverk for å fremme sosiale eller politiske interesser.

LØSEPENGEVIRUS

Programvare som låser eller krypterer hele eller deler av innholdet på datamaskinen. Målet er å få brukeren til å betale løsepenger til angriperen for å få tilgang igjen.

TJENESTENEKTANGREP

Angrep hvor man hindrer at noen, eller noe, får tilgang til informasjon eller ressurser de i utgangspunktet skal ha tilgang til.

TROJANER

En variant av datavirus. En uønsket programvare som utgir seg for noe annet, gjerne et produkt som folk vil ha.

Både samfunnet og bankene er i endring der digitalisering står sentralt. Parallelt med dette bygger kriminelle aktører stadig bedre digitale kapasiteter. Dette er en utvikling som vil fortsette, og som krever at sikkerhetskompetanse og -teknologi er i løpende utvikling. I løpet av 2017 er det rapportert om alvorlige angrep mot både statlige og private organisasjoner. Dette er en utvikling som også er kjent i DNB. Digitale angrep som spionasje, løsepengevirus, tjenestenektangrep og digitale bedragerier (eFraud) har høy oppmerksomhet i konsernet.

NETTANGREP

Dataskadeverk utføres av alt fra amatører til aktører som benytter svært avanserte metoder. Eksempler på dette er hacktivist, som ønsker å ytre meninger eller få oppmerksomhet, og organiserte kriminelle, som bedriver økonomisk utpressing. Det er de siste årene observert en kraftig økning i bruk av løsepengevirus og tjenestenektangrep. Det forventes at kriminelle vil utvikle stadig mer avanserte metoder og verktøy for slike angrep, og at angrepene vil øke i omfang og kompleksitet.

DIGITALE BEDRAGERIER (EFRAUD) OG DIGITALE BANKRAN

I takt med at stadig flere banktjenester digitaliseres, gjennomføres det også stadig flere bedragerier mot bankenes kunder via digitale kanaler. Det dreier seg ofte om CEO-fraud, trojanere og phishing-angrep. I 2016 ble sentralbanken i Bangladesh utsatt for et digitalt bankran og frarøvet 81 millioner dollar. Svak informasjonssikkerhet hos sentralbanken bidro til at ranet lot seg gjennomføre. Ved siden av utbyttets størrelse, skiller dette angrepet seg fra de vanligste

bedrageriene mot finansnæringen ved at det var bankens egne systemer som var målet, ikke bankens kunder og kundekontoer. Det potensielle utbyttet ved digitale bankran vil kunne stimulere flere aktører til å forsøke å gjennomføre tilsvarende angrep.

SPIONASJE OG TAP AV INFORMASJON

Politiets sikkerhetstjeneste (PST), Etterretningstjenesten og Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) har de siste årene pekt på omfattende etterretningsaktivitet mot norske mål fra statlige aktører. Flere statlige etterretnings- og sikkerhetstjenester har som formål å fremme eget lands konkurranseevne, blant annet innenfor forskning og næringsliv. Det er imidlertid først og fremst kriminelle grupper som forsøker å få tak i informasjon på ulovlige måter.

STYRING OG KONTROLL AV INFORMASJONSSIKKERHET

Konsernsikkerhet er DNBs sentrale fagmiljø innenfor informasjonssikkerhet, og har ansvar for å utvikle og støtte sikkerhetsarbeidet i hele konsernet. Konsernsikkerhet ledes av Chief Information Security Officer (CISO), som funksjonelt rapporterer til konserndirektør for People & Operations.

DNB lanserte i 2016 en tre-årsplan for å styrke konsernets informasjonssikkerhet og forsvar mot cyber-angrep, og har gjennom de siste årene gjort betydelige investeringer og forbedringer på området. Viktige elementer i forsvaret er å ha flere nivå med robuste sikkerhetstiltak, samt å kontinuerlig forsterke og oppgradere IT-løsningene, styrke sikkerhetskompetansen blant ansatte og videreutvikle

samarbeid både nasjonalt og internasjonalt.

De sentrale elementene i arbeidet består av styring og kontroll av informasjonssikkerhet og forebyggende tiltak, som skal hindre at sikkerhetshendelser inntreffer og/eller begrense skaden av dem. I tillegg er det viktig med tidlig deteksjon, slik at banken raskt oppdager sikkerhetshendelser og følgende respons som sikrer effektiv håndtering av hendelsene.

Noen av de konkrete tiltakene som ble gjennomført i 2017 er forsterket beskyttelse av alle PCer, forbedret bruker- og tilgangsstyring, opplæring i informasjonssikkerhet for alle ansatte i konsernet, egen opplæring for ledere og forsterket forsvar mot digitale bedragerier rettet mot kunder. Konsernledelsen og styret gjennomgikk opplæring i informasjonssikkerhet, og det ble gjennomført flere sikkerhetsøvelser.

Samarbeid med andre aktører i finansnæringen er også viktig, og derfor tok DNB i 2012 initiativ til etableringen av FinansCERT – en organisasjon som bidrar til håndtering av sikkerhetshendelser på tvers av bransjen. I 2017 har DNB bidratt til at FinansCERT er blitt en nordisk forening (Nordic Financial CERT) som ved utgangen av året har tatt inn noen finske og de fleste danske bankene som medlemmer. Videre har DNB et godt samarbeid med politiet og anmeldte flere forhold i 2017.

9

Compliance-risiko

Endringstakten innenfor eksterne regelverk er rask, og kompleksiteten øker. Sammen med innovasjonstakten i finansbransjen stiller dette høye krav til bankenes evne til å implementere ny lovgivning, og sørge for etterlevelse av denne. Bankene må ha en strukturert tilnærming som sikrer riktig prioritering og effektiv styring og håndtering. Tydelige roller, høy kompetanse og sterk etterlevelseskultur er sentrale elementer i DNBs compliance-arbeid.

64. UTVIKLING I COMPLIANCE-RISIKO 2017
64. STYRING OG MÅLING AV
COMPLIANCE-RISIKO

Definisjon

Compliance-risiko er risikoen for regulatoriske sanksjoner, økonomisk tap eller tap av omdømme som følge av uredelig opptreden, brudd på god forretningsskikk eller manglende etterlevelse av gjeldende regelverk.

DNB har hatt spesielt høy oppmerksomhet på anti-hvitvasking, personvern, internasjonal skatterapportering og korrupsjon. I 2017 ble det igangsatt opplæring for alle ansatte på viktige compliance-områder.

UTVIKLING I COMPLIANCE-RISIKO 2017

ANTI-HVITVASKING

Arbeidet med å få på plass et internt rammeverk for anti-hvitvasking ble ferdigstilt i 2017. Dette skal sikre en enhetlig håndtering i alle deler av konsernet, og gi praktisk hjelp ved utarbeidelse av rutiner og prosesser. Det ble lagt ned et betydelig arbeid for å styrke kvaliteten i kundeinformasjonen i løpet av 2017. Over to millioner kunder ble kvalitetssikret, og har oppdatert informasjon. Samtidig ble konsernets system for elektronisk overvåkning av transaksjoner styrket. Kunder som ikke oppgir lovpålagt informasjon får begrenset tilgang til bankens tjenester.

Arbeidet med å forebygge hvitvasking og terrorfinansiering er en del av DNBs samfunnsansvar. I tillegg til å styrke egen etterlevelse bidrar DNB med opplæring for samarbeidsbanker i Norge. I november arrangerte DNB en konferanse med mål om å dele hvitvaskingskompetanse med andre banker. DNB ønsker å være med på å løfte anti-hvitvaskingsarbeidet innenfor den norske finansnæringen.

PERSONVERN

Personvern har svært høy oppmerksomhet i konsernet. Kunder i DNB skal være trygge på at konsernet oppbevarer og behandler personopplysninger på en korrekt og forsvarlig måte i tråd med lover og regler. En ny personvernforordning, GDPR, blir innført i mai 2018 og det er allokert betydelige ressurser for å sikre at konsernet møter disse kravene. Styret i DNB har besluttet konkrete tiltak, som blant annet omfatter tilpasning av rammeverk, kvalitetssikring av hvordan personopplysninger behandles, og opplæringsprogram for alle ansatte.

SKATTEUNNDRAGELSE

Banker skal bidra til å forhindre internasjonal skatteunndragelse og er pålagt å innhente informasjon om kundenes skattemessige tilhørighet ⁽¹⁾. Bankene

skal rapportere opplysninger om finansielle konti til lokale skattemyndigheter der kundene har skattemessig tilhørighet. Alle land DNB har forretningsvirksomhet i har signert avtalene og implementert kravene i sin lokale lovgivning.

ANTIKORRUPSJON

Korrupsjon er en alvorlig trussel og undergraver lovlig forretningsvirksomhet og rettferdig konkurranse. Utover norsk lov må DNB, på grunn av sin internasjonale virksomhet, også overholde kravene som følger av internasjonale lover ⁽²⁾. DNB har nulltoleranse for korrupsjon. Dette blir synliggjort gjennom klare retningslinjer og forventninger til alle ansatte. Arbeidet inkluderer utvikling av et internt rammeverk, oppdatering av risikoanalyser og videreutvikling av DNBs antikorrupsjonsprogram.

STYRING OG MÅLING AV COMPLIANCE-RISIKO

Styret har gjennom Konsernpolicy for compliance fastsatt at DNB skal ha lav compliance-risiko og utøve virksomheten i samsvar med integritet, redelighet og god forretningsskikk. Dette betyr at det skal være god styring og kontroll av compliance-risiko og få compliance-brudd.

Styring av compliance-risiko fastsettes gjennom flere nivåer av styrende dokumenter. Den overordnede compliance-policyen er utdypet i flere standarder. Det finnes standarder for blant annet hvitvasking, antikorrupsjon, personvern, interessekonflikter og konkurranserett. Standardene er utdypet gjennom faglige rammeverk. Rammeverkene legger til rette for operasjonalisering av regelverk og skal gi støtte ved utarbeidelse av praktiske rutiner, prosesser, og ved løsning av konkrete problemstillinger i forretningen.

Illustrasjonen viser hvordan eksterne regelverk definerer de ytre rammene for styrende dokumenter. Videre viser den hvordan den operative virksomheten

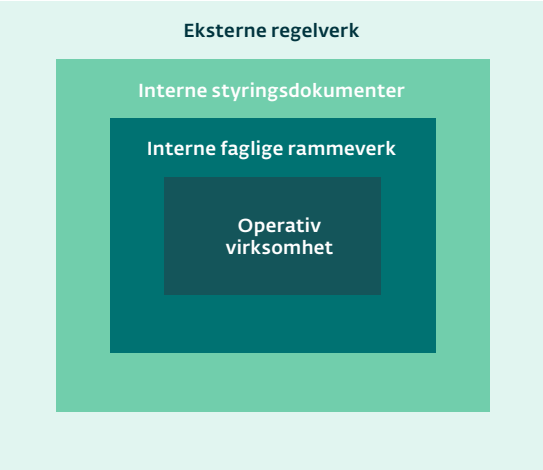
styres av interne faglige rammeverk.

Det følger av konsernets compliance-policy at alle ledere i den operative virksomheten har ansvar for å sikre at aktivitetene innen eget område utøves i samsvar med internt og eksternt regelverk. Alle ansatte i DNB har et selvstendig ansvar for å bidra til at konsernet etterlever gjeldende regelverk.

Målingen av compliance-risiko skjer i forretnings- og støtteområdene, som en del av interkontrollen. Alle ledere har ansvar for etterlevelse av regelverk og rapportering av avvik i egen organisasjon.

Group Chief Compliance Officer (GCCO) leder den uavhengige andrelinjefunksjonen for compliance. Compliance-funksjonen utfører kontroller og utarbeider periodisk rapportering av status og utvikling i compliance-risiko. Konsernledelsen og styret mottar halvårlig rapportering og i tillegg mottar styret en månedlig statusrapport på utvalgte temaer.

GCCO følger opp risikoappetittmålingen innenfor compliance. I 2017 var denne knyttet til etterlevelse av AML-regelverket, men vil fra 2018 knyttes til en vurdering av konsernets totale compliance-situasjonen.

¹⁾ Kravene følger av to internasjonale avtaler; Foreign Account Tax Compliance Act (FATCA) fra USA og Common Reporting Standard (CRS) fra OECD
²⁾ Blant annet UK Bribery Act og amerikanske FCPA (Foreign Corrupt Practices Act)

10

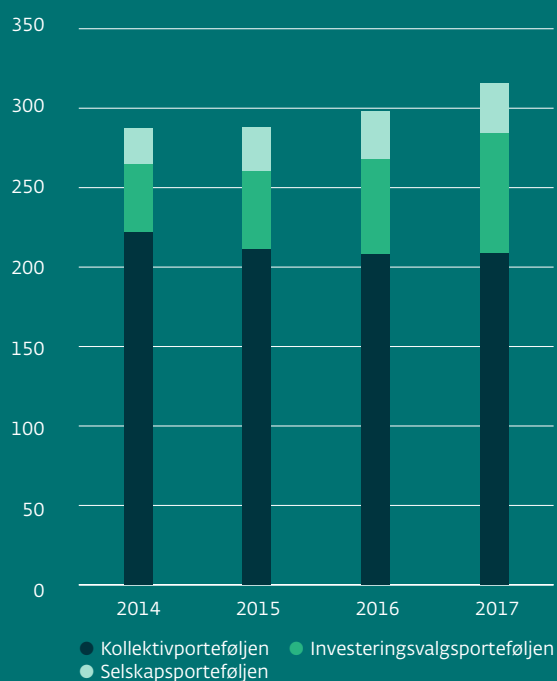
DNB Livsforsikring

DNB Livsforsikring AS er et heleid datterselskap av DNB ASA og forvaltet 317 milliarder kroner ved utgangen av 2017. Investeringsvalgporteføljen, som består av innskuddspensjon og individuelle pensjonsspareprodukter, utgjør en stadig større andel av forvaltningskapitalen, og utgjorde 24 prosent ved utgangen av 2017. Selskapet selger forsikrings- og pensjonsprodukter til bedrifter, foreninger og privatpersoner. DNB Livsforsikring er eksponert mot forsikrings-, markeds-, motparts- og operasjonell risiko. Den 5. mai 2018 publiserer DNB Livsforsikring en egen pilar 3-rapport, «Solvency and Financial Condition Report».

66. UTVIKLING I DNB LIVSFORSIKRING I 2017
 66. SOLVENSMARGIN I DNB LIVSFORSIKRING
 67. STYRING OG MÅLING AV RISIKO I DNB LIVSFORSIKRING

Utvikling i forvaltningskapital, DNB Livsforsikring

Milliarder kroner

Solvensmargin med overgangsregler

Prosent

190 (211)

Solvensmargin uten overgangsregler

Prosent

146 (152)

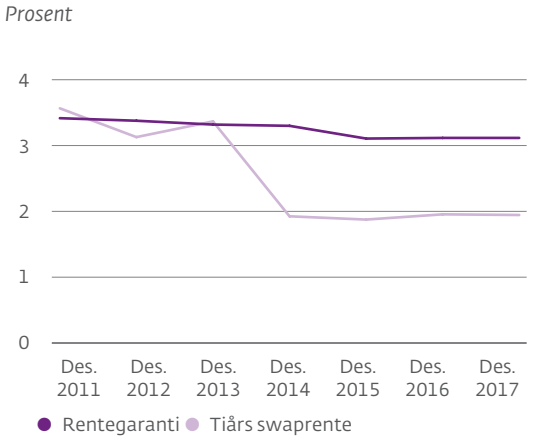
UTVIKLING I DNB LIVSFORSIKRING I 2017

DNB Livsforsikring oppnådde et resultat før skatt på 2 milliarder kroner i 2017, en forbedring på 0,5 milliarder fra året før. Det gode resultatet ga grunnlag for et utbytte på 1,5 milliarder kroner.

Etter utbytte var solvenskapitalen 34,3 milliarder kroner ved utgangen av 2017, 0,5 milliarder lavere enn ved utgangen av 2016. Solvensmarginen ble redusert fra 211 prosent til 190 prosent, og utgjorde fortsatt en betydelig buffer mot solvenskapitalkravet på 100 prosent. Uten overgangsregler var solvensmarginen 146 prosent ved utgangen av 2017, ned fra 152 prosent året før. Alle tall videre i kapittelet henviser til solvenskapitalkrav og solvenskapital etter overgangsregler.

Solvenskapitalkravet økte fra 16,5 milliarder kroner ved utgangen av 2016 til 18,1 milliarder kroner ved utgangen av 2017. Dette skyldtes i hovedsak at økt aksjeeksponering ga høyere solvenskapitalkrav for markedsrisiko.

Utvikling i rentegaranti og rentenivå

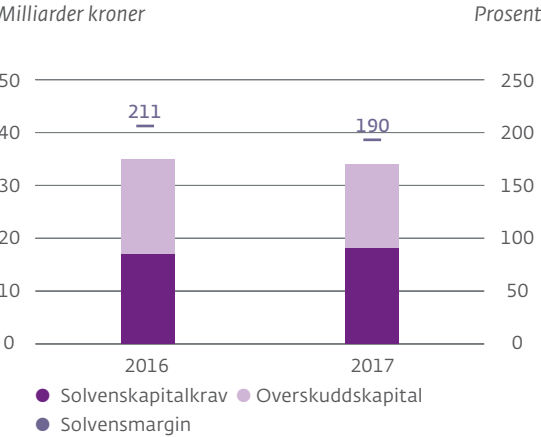

Tilleggsavsetningene ble styrket med 0,9 milliarder kroner i løpet av året. Avsetningene kommer fra avkastning på kundemidler som er større enn rentegarantien. Dersom avkastningen på investeringene ikke dekker garantert avkastning til kundene, kan tilleggsavsetningene benyttes til å dekke inn dette, og fungerer dermed som en buffer for egenkapitalen.

Siden 2011 har DNB Livsforsikring bygget opp betydelige avsetninger som følge av økt forventet levealder i befolkningen. Avsetningene ble styrket med ytterligere 0,6 milliarder kroner i løpet av 2017 og ble dermed slutført. Samlet sett er det avsatt 12,9 milliarder kroner siden 2011.

Norske renter er den viktigste markedsrisikofaktoren for livsforsikringsvirksomheten. Norsk tiårs swaprente var 1,94 prosent ved utgangen av 2017, omtrent uendret fra utgangen av 2016. Produkter med garantert avkastning hadde en gjennomsnittlig årlig rentegaranti til kundene på i overkant av 3 prosent. Det lave rentenivået gjør det mer utfordrende for selskapet å oppfylle rentegarantien som er gitt til kundene. For

Utvikling i solvensmargin

å sikre tilstrekkelig avkastning har DNB Livsforsikring eksponering mot rentepapirer med lang durasjon, utlån med pant i fast eiendom og aksjer.

Figuren til venstre viser utvikling i norsk tiårs swaprente og gjennomsnittlig rentegaranti til kundene. De siste årene har forvaltningskapitalen knyttet til produkter uten rentegaranti vokst mer enn produkter med rentegaranti. Premieinntektene fra innskuddspensjonsproduktene øker, samtidig som premieinntektene fra ytelsespensjonsproduktene reduseres. Dette skyldes at mange bedrifter har gått over fra ytelsespensjon til innskuddspensjon. Dette er positivt for selskapet da investeringsvalgsprodukter, som innskuddspensjon, har et lavere kapitalkrav enn rentegarantiprodukter, som ytelsespensjon er eksempel på.

SOLVENS II

Solvens II-forskriften stiller krav til solvenskapital i livsforsikringsselskaper. Solvenskapitalen som skal dekke solvenskapitalkravet består i hovedsak av selskapets ansvarlige kapital, men tar også hensyn til effekter av å beregne både forpliktelser og eiendeler til markedsverdi. Solvensmarginen er forholdet mellom solvenskapital og solvenskapitalkrav.

Ved innføring av Solvens II ble det gitt tillatelse til å anvende overgangsregler for å lette overgangen til det nye soliditetsregelverket. Det lave rentenivået medfører at markedsverdien av forpliktelsene er vesentlig høyere enn bokførte verdier. Overgangsreglene gir mulighet til gradvis å ta inn denne forskjellen ved beregning av solvenskapital.

SOLVENSARGIN I DNB LIVSFORSIKRING

Tabellen på neste side viser utvikling i solvenskapital og solvenskapitalkrav, med overgangsregler, fra 2016 til 2017.

Markedsrisiko er den største risikoen for selskapet, og utgjør 71 prosent av basiskravet til solvenskapital før diversifisering. Markedsrisiko er i hovedsak knyttet til kollektivporteføljen, og risikoen for at finansavkastningen ikke vil være tilstrekkelig til å dekke forpliktelsene selskapet har. Solvenskapitalkravet for markedsrisiko økte fra 27,3 milliarder kroner ved utgangen av 2016, til 28,9 milliarder ved utgangen av 2017.

Markedsrisiko inneholder risiko knyttet til renter, aksjer og kredittspread. Renterisiko var den største risikoen, og utgjorde ved utgangen av 2017 44 prosent av markedsrisiko. Renterisikoen er knyttet til både eiendeler og forpliktelser. Renterisikoen økte med 0,7 milliarder kroner, sammenlignet med utgangen av 2016. Aksjerisikoen økte også gjennom 2017, og var 28 prosent av markedsrisiko ved utgangen av året, mot 26 prosent ved utgangen av 2016. Aksjerisikoen inkluderer eiendomsrisiko gjennom eierskap i eiendomsselskaper. I 2017 økte kredittspreadrisikoen med 0,3 milliarder kroner, og utgjorde 27 prosent av markedsrisiko ved utgangen av 2017. Dette skyldes hovedsakelig økt andel av obligasjoner med høyere risiko.

Forsikringsrisiko er den nest største risikoen beregnet etter solvensreglene. Forsikringsrisikoen økte med 0,4 milliarder kroner til 9,8 milliarder ved utgangen av 2017. Økningen skyldtes høyere forsikringspremier, som igjen gir økt solvenskapitalkrav. Forsikringsrisikoen begrenses gjennom reassuranseavtaler med andre forsikringsselskaper.

Operasjonell risiko under Solvens II beregnes med utgangspunkt i sjablongmetoden. Metodikken kvantifiserer operasjonell risiko som den høyeste størrelsen av 4 prosent av årlige

premier og 0,45 prosent av premiereservene. For investeringsvalgprodukter fastsettes operasjonell risiko til 25 prosent av årlige administrasjonskostnader. Operasjonell risiko er beregnet til 1,1 milliarder kroner ved utgangen av 2017.

I beregningen av solvenskapitalkravet tas det hensyn til utsatt skatteforpliktelse og kundeoverskudd. Et eventuelt fremtidig tap vil gi en redusert skatteforpliktelse, som reduserer solvenskapitalkravet med 5,1 milliarder ved utgangen av 2017. I tillegg tas det hensyn til fremtidig kundeoverskudd, som bidrar til å redusere solvenskapitalkravet med 11,4 milliarder kroner.

STYRING OG MÅLING AV RISIKO I DNB LIVSFORSIKRING

Risikostyring i DNB Livsforsikring bygger på kravene som Solvens II-forskriften stiller til styring og kontroll i forsikring. Det er lovmessige krav til funksjonene risikostyring, aktuar, compliance og internrevisjon. Leder av Risikostyring i DNB Livsforsikring rapporterer både til administrerende direktør i DNB Livsforsikring og til Risikostyring konsern i DNB-konsernet.

DNB Livsforsikring følger også konsernets prinsipper for styring og kontroll av risiko, og har som mål å påta seg risiko som forstås og kan følges opp. God risikostyring skal bidra til økt risikojustert lønnsomhet. I tillegg til styringsrammer og –prinsipper samt policyer som gjelder for hele DNB-konsernet, vedtar styret i DNB Livsforsikring retningslinjer, standarder og instruksjoner som setter rammer for selskapets virksomhet. Disse er oppsummert gjennom Risikostyringsstrategi, Kapitalforvaltningsstrategi, Strategi for forsikringsrisiko og Strategi for operasjonell risiko. Det er i tillegg etablert styrende dokumenter spesifikt for DNB Livsforsikring som følger av krav i Solvens II-forskriften.

I risikostyringsstrategien er det satt rammer for markedsrisiko i kapitalforvaltningen, forsikringsrisiko og operasjonell risiko. I tillegg er det målsetninger knyttet til en langsiktig kapitalisering av selskapet uttrykt gjennom solvensmargin. I DNB-konsernets rammeverk for risikoappetitt inngår risikonivået i DNB Livsforsikring. Det er fastsatt risikoappetittrammer for solvensmarginen. I tillegg inngår markedsrisikoen i DNB Livsforsikring i risikoappetittrammen for markedsrisiko i DNB-konsernet. DNB Livsforsikring har i tillegg et eget rammeverk for risikoappetitt, som sikrer at risikostyring er integrert i selskapets styringsprosesser.

Selskapets risiko styres og måles i tråd med konsernets organisering for styring og kontroll.

- Første forsvarslinje er de utøvende enheter som inngår i den operasjonelle virksomheten. Enhver leder er ansvarlig for risiko i eget ansvarsområde.
- Andre forsvarslinje overvåker de operative enhetene, og den risikoen DNB Livsforsikring eksponeres for. Aktuarfunksjonen, risikostyringsfunksjonen, Local Operational Risk Officer (LORO) og compliance-funksjonen inngår her.
- Tredje forsvarslinje er internrevisjonen, som gjennomfører kontroll med DNB Livsforsikrings interne rutiner. Internrevisjonsfunksjonen for DNB Livsforsikring utføres av Konsernrevisjonen i DNB ASA.

Status på risikoappetitt inngår i kvartalsvis risikorapport til styret i DNB ASA. I den inngår også hovedtrekkene i risikoutviklingen i selskapet. Ledelsen og styret i DNB Livsforsikring mottar kvartalsvis risikorapport for DNB Livsforsikring, med risikoutvikling, status på selskapets risikoappetitt og tilhørende analyser, blant annet stresstesting og sensitivitetsanalyser. For markedsrisiko utføres det testing av effektene på kapitalisering og risikonivå som følge av fall i aksjemarkedet, eiendomsmarkedet eller økning i motpartsrisiko. Det utføres også tester

av effekten en renteendring har på eiendelene og forpliktelsene. For forsikringsrisiko gjennomføres det stresstester av produktsammensetningen, forventet levealder og uførhet.

Det er fastsatt rammer for død, opplevelse, uføre og katastrofe. I tillegg er det målsatte krav til kvalitet i kundeporteføljen med risikodekninger og sammensetning av produkter. Deler av oppgavene innenfor administrasjon, IT, salg og kundeoppfølging ivaretas av sentrale enheter i DNB-konsernet. Det er utarbeidet skriftlige retningslinjer for rapportering og overvåking for virksomheten som er utkontraktert.

Solvensmargin etter standardmetoden i solvens II, med overgangsregler

Millioner kroner	31.12.2017	31.12.2016
Egenkapital	23 549	22 934
Ansvarlig lån	5 500	5 500
Overgang til markedsverdi	5 253	6 345
Solvenskapital	34 302	34 779
Markedsrisiko	28 932	27 284
Motpartsrisiko	622	354
Forsikringsrisiko	9 783	9 333
Helseforsikringsrisiko	1 545	1 887
Diversifisering	(7 423)	(7 174)
Basiskrav til solvenskapital	33 459	31 685
Operasjonell risiko	1 123	1 095
Justering for utsatt skatteforpliktelse og kundeoverskudd	(16 502)	(16 262)
Solvenskapitalkrav	18 079	16 518
Buffer til kapitalkrav	16 223	18 260
Solvensmargin	190 %	211 %

11

DNB Forsikring

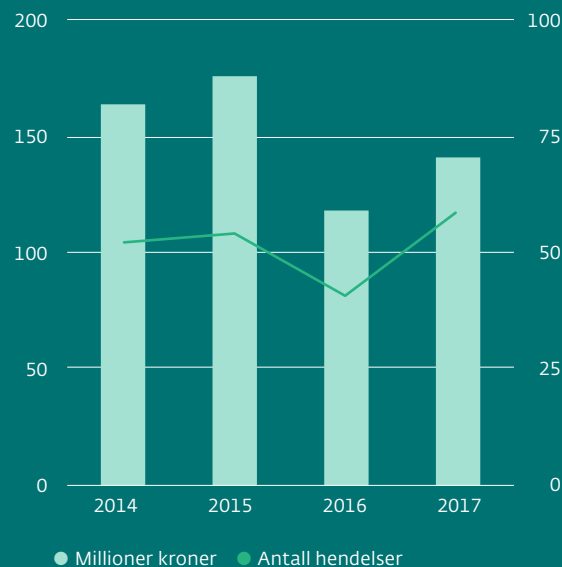
DNB Forsikring AS er et skadeforsikringsselskap som tilbyr forsikringsprodukter som skal dekke de fleste husstanders forsikringsbehov. Produktene selges i hovedsak gjennom DNB Banks distribusjonskanaler. DNB Forsikring publiserer i mai 2018 en egen pilar 3-rapport, «Solvency and Financial Condition Report», som beskriver selskapets utvikling med hensyn til soliditet, risikoprofil og risikostyring.

69. UTVIKLING I DNB FORSIKRING I 2017
69. SOLVENSARGIN I DNB FORSIKRING
69. STYRING OG MÅLING AV RISIKO I DNB FORSIKRING

Storskader over en million kroner, eksklusive naturskader

Millioner kroner

Antall hendelser

Utvikling i combined ratio

Prosent

Solvensmargin

Prosent

183 (171)

Solvenskapital

Millioner kroner

920 (772)

Solvenskapitalkrav

Millioner kroner

504 (451)

UTVIKLING I DNB FORSIKRING I 2017

Solvensmarginen for DNB Forsikring styrket seg med 12 prosentpoeng i løpet av 2017, og var 183 prosent ved utgangen av året. Solvenskapitalen økte som følge av tilbakeholdt overskudd.

Lønnsomheten i DNB Forsikring har de siste årene vært stabilt god. Med unntak av naturskader, hadde selskapet få store skadehendelser i 2017. Det var også færre vinterrelaterte skader enn i et normalår. Det inntraff 59 storskader, det vil si enkelthendelser med erstatningsutbetalinger over en million kroner. Utbetalingene knyttet til storskadene utgjorde 6,5 prosent av premieinntektene.

2017 var preget av mye nedbør og flom. I en oversikt fra Finans Norge og Norsk Naturskadepool ble det i 2017 rapportert naturskader for anslagsvis 870 millioner kroner totalt for bransjen. Gjennom Norsk Naturskadepool tilfaller rundt 3 prosent av erstatningsforpliktelsene DNB Forsikring. Det meste av erstatningsansvaret ble imidlertid dekket av selskapets reassuranseprogram, slik at kostnaden for DNB Forsikring ble på 11,7 millioner kroner, og medførte ingen vesentlig svekkelse av kapitalsituasjonen. Norsk Naturskadepool dekker ikke skader på biler og båter, disse kommer i tillegg.

SOLVENSARGIN I DNB FORSIKRING

Kapitalsituasjonen i selskapet ble ytterligere styrket i 2017. Resultat etter skatt ble 235 millioner kroner, hvorav 150 millioner er avsatt til utbytte. Det resterende av resultatet ble brukt til å styrke kapitalen. Ved utgangen av året hadde selskapet en solvensmargin på 183 prosent. Dette tilsvarer en buffer på 416 millioner kroner til solvenskapitalkravet.

Solvensmargin etter standardmetoden i Solvens II

Millioner kroner	31.12.2017	31.12.2016
Solvenskapital	920	772
Markedsrisiko	152	67
Motpartsrisiko	18	102
Skadeforsikringsrisiko	523	491
Helseforsikringsrisiko	107	102
Diversifisering	(194)	(145)
Basiskrav til solvenskapital	607	538
Operasjonell risiko	65	63
Skattejustering	(168)	(150)
Solvenskapitalkrav	504	451
Solvensmargin	183 %	171 %

Tabellen viser utvikling i solvenskapital og solvenskapitalkrav i 2017.

DNB Forsikring beregner solvenskapitalkrav etter standardmetoden i Solvens II-direktivet. Solvenskapitalkravet økte fra 451 millioner kroner i 2016 til 504 millioner ved utgangen av 2017. Hovedårsaken var at markedsrisiko økte med 86 millioner kroner i 2017, til 152 millioner kroner. Dette skyldtes først og fremst økt eksponering mot aksje- og eiendomsfond.

I beregningen av solvenskapitalkravet tar man hensyn til at et eventuelt fremtidig tap vil gi en redusert skatteforpliktelse. Denne effekten reduserte solvenskapitalkravet ved utgangen av 2017 med 168 millioner kroner.

Forsikringsrisiko, som består av helse- og skadeforsikringsrisiko, er fortsatt den største risikotypen for selskapet, og utgjør om lag 79 prosent av basiskravet til solvenskapital før diversifisering. Selskapet er også eksponert for noe motpartsrisiko og operasjonell risiko.

DNB Forsikring har økt eksponeringen mot personskaderisiko, som betalingsforsikring og ulykkesforsikring. Dette har gitt en mer balansert portefølje, ettersom personforsikring i liten grad samvarierer med bil-, hus- og reiseforsikringer. Selskapets forsikringsavtaler er primært ettårige avtaler med privatpersoner, som kan kanselleres på én måneds varsel.

STYRING OG MÅLING AV RISIKO I DNB FORSIKRING

Med utgangspunkt i Konsernpolicyen for risikostyring og rammeverket for risikoappetitt har DNB Forsikring etablert en risiko- og kapitalstrategi som skal sikre at risikovurderinger integreres i selskapets styringsprosesser. DNB Forsikrings risikoappetitt besluttet av selskapets styre, og angir grenser for de viktigste risikoene. Selskapets risiko styres og måles i tråd med DNBs risikostyring, som er bygget på en modell med tre forsvarslinjer:

- Førstelinjeforsvar er de utøvende enheter som inngår i den operasjonelle virksomheten. Enhver leder er ansvarlig for risiko innenfor eget ansvarsområde.
- Andrelinjeforsvar er en uavhengig funksjon som overvåker og følger opp den operative ledelsens styring og internkontroll. Aktuarfunksjonen, risikostyringsfunksjonen, herunder også Local Operational Risk Officer, og compliance-funksjonen inngår i andre forsvarslinje.
- Tredjelinjeforsvar er Konsernrevisjonen som gjennomgår og vurderer DNB Forsikrings styring og internkontroll.

Se også kapittel om styring og kontroll av risiko i DNB for mer informasjon om de tre forsvarslinjene i DNB.

DNB Forsikring følges opp i konsernets risikorapport til konsernledelsen og styret i DNB-konsernet. Det utarbeides en kvartalsvis risikorapport til styret i DNB Forsikring med oppfølging av selskapets risikoappetitt og virksomhetsstyring.

Den enkelte forsikringsavtalen håndteres gjennom statistiske prismodeller og seleksjonsprosesser, som sikrer at forsikringspremien står i forhold til risikoen. Større enkeltskader er vanskelig å predikere med statistiske modeller. Selskapet reduserer risikoeksponeringen mot større hendelser gjennom et reassuranseprogram, som begrenser selskapets erstatningsansvar ved hver enkelt hendelse til maksimalt ti millioner kroner. Dette bidrar til stabilitet i resultatet og en vesentlig reduksjon i kapitalkravet.

I henhold til Solvens II-direktivet skal DNB Forsikring, minst årlig, gjennomføre en framoverskuende vurdering av selskapets kapitalisering og tilpasning av selskapets risikoprofil til standardmetoden. Prosessen dokumenteres i ORSA-rapporten (Own Risk and Solvency Assessment) som oversendes Finanstilsynet. Prosessen inkluderer kartlegging av selskapets risikoprofil, vurdering av forutsetningene i standardmetoden og scenarioanalyser med utgangspunkt i finansiell plan. ORSA-prosessen viser at DNB Forsikring AS er godt kapitalisert, og vil kunne tilfredsstille solvensmarginkravet selv om det skulle komme kvartals- og årsresultater som er betydelig svakere enn forventet.

Definisjoner, begrepsforklaringer og forkortelser

71. RISIKOKATEGORIER
72. BEGREPSFORKLARINGER
75. FORKORTELSER

RISIKOKATEGORIER

I DNB er risiko inndelt i seks hovedkategorier som er gjenstand for særlig måling og styring.

Kredittrisiko er risiko for økonomisk tap som skyldes at konsernets kunder ikke oppfyller sine betalingsforpliktelser. Kredittrisiko vedrører alle fordringer på kunder, i hovedsak utlån, men også ansvar i henhold til andre utstedte kreditter, garantier, rentebærende verdipapirer, ubenyttede kreditter, derivathandel og interbankplasseringer. Kredittrisiko omfatter også restverdirisiko og konsentrasjonsrisiko. Restverdirisiko er risikoen for at sikkerheter ved et engasjement har lavere verdi enn forventet. Konsentrasjonsrisiko er risiko knyttet til store engasjement med samme kunde, konsentrasjon innenfor geografiske områder, bransjer eller med likeartede grupper av kunder.

Markedsrisiko er risiko for tap som oppstår som følge av åpne posisjoner i valuta-, rente-, råvare- og egenkapitalmarkedene. Risikoen er knyttet til resultatvariasjoner som følge av endringer i markedspriser eller -kurser. Markedsrisiko inkluderer både risiko som oppstår gjennom ordinære handelsaktiviteter og risiko som oppstår som en del av bankaktiviteter og øvrig forretningsvirksomhet. Dessuten oppstår markedsrisiko i DNB Livsforsikring AS, gjennom risikoen for at finansavkastningen ikke vil være tilstrekkelig til å dekke forpliktelsene selskapet har i avtalene med kundene.

Operasjonell risiko er risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil, eller eksterne hendelser. Operasjonell risiko omfatter compliance-risiko, juridisk risiko og IT-risiko, inkludert informasjonssikkerhet. Det inkluderer ikke strategisk risiko eller omdømmerisiko.

Operasjonell risiko omfatter hele virksomheten og en operasjonell hendelse kan påvirke ulike deler av virksomheten på forskjellig måte. Compliance-risiko er risikoen for tap forårsaket av brudd på lover og regler. Juridisk risiko følger av problemstillinger omkring dokumentasjon og tolkning av kontrakter, og varierende rettspraksis der konsernet driver virksomhet.

Forsikringsrisiko er risiko knyttet til virksomheten i DNB Livsforsikring ASA og DNB Forsikring AS, og gjelder endringer i forsikringsforpliktelsene, blant annet som følge av endringer i forsikringstakernes levealder og utførhet for livsforsikringsvirksomheten. I skadeforsikring er forsikringsrisikoen knyttet til hyppighet og størrelse på de erstatninger som selskapet er forpliktet til.

Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke er i stand til å innfri sine forpliktelser ved forfall, eller ikke klarer å møte sine likviditetsforpliktelser uten at kostnaden ved dette øker for mye. Likviditet er helt avgjørende for finansiell virksomhet, men risikoen blir som regel først synlig når andre hendelser har ført til bekymring for konsernets evne til å gjøre opp for seg.

Forretningsrisiko er risiko knyttet til svingninger i resultatet på grunn av endringer i eksterne forhold, som markedssituasjonen, myndighetenes reguleringer eller bortfall av inntekter som følge av svekket omdømme. Omdømmerisiko er ofte en konsekvens av andre risikoformer. Håndteringen av konsernets forretningsrisiko skjer i første rekke gjennom strategiprosessen, og ved løpende arbeid for å ta vare på, og forbedre, konsernets omdømme. Ved fastsettelse og oppfølging av konsernets risikoappetitt er omdømmerisiko skilt ut som et eget temaområde.

Omdømmerisiko følges opp gjennom overvåkning av medieomtale, mens konkurransesituasjonen følges opp gjennom analyser av markedsutviklingen og utviklingen i markedsandeler.

I tillegg til overnevnte risikoformer er konsernet eksponert mot **strategisk risiko**. Denne kan defineres som risikoen for resultatbortfall som følge av at konsernet ikke greier å utnytte de strategiske muligheter som finnes. Konsernets strategiske risiko er ikke gjenstand for spesiell måling eller rapportering, men blir diskutert som et ledd i de årlige strategiprosessene.

Basisrisiko er en form for markedsrisiko. Basisrisiko er risikoen for at endringer i verdien av en sikring (hedge) ikke er korrelert med endringer i verdien av den underliggende posisjonen som sikres. Den mest betydelige basisrisikoen i DNB oppstår i forbindelse med valutasikring av framtidige kontantstrømmer i fremmed, såkalt basisswaprisiko.

Kredittspreadrisiko er risiko for tap som skyldes at marginen (kredittspread) på rentebærende verdipapirer endres. Kredittspreadrisiko i likviditetsporteføljen styres slik at tapet ved en gitt endring i kredittspread aldri skal overstige fastsatt ramme.

BEGREPSFORKLARINGER

ANSVARLIG KAPITAL

Ansvarlig kapital er den kapitalen som kan anvendes for dekning av kapitalkravene. Ansvarlig kapital omfatter kjernekapital (Tier 1) og tilleggskapital (Tier 2). Ren kjernekapital består av innskutt og opptjent egenkapital fratrukket noen poster, som for eksempel goodwill og avsatt utbytte. I tillegg inngår hybridkapital i kjernekapitalen. Hybridkapital (fondsobligasjonskapital) har egenskaper av både gjeld og egenkapital, og er en del av kjernekapitalen (Tier 1). Den kan utgjøre maksimalt 1,5 prosentpoeng av oppfyllelse av minstekravet til kjernekapital på 6 prosent. Hybridkapitalen er evigvarende, og kan nedskrives eller konverteres til egenkapital når ren kjernekapitaldekning faller under 5,125 prosent.

Tilleggskapital består av ansvarlige lån. Ansvarlige lån kan være enten evigvarende, eller tidsbegrensede. De forrentes, og kan kreves betalt tilbake, men har prioritet etter øvrig gjeld, og foran kjernekapitalen. Ansvarlige lån kan maksimalt utgjøre to prosentpoeng av oppfyllelse av minstekravet til total ansvarlig kapital på 8 prosent.

BASEL III

Basel III er gjeldende internasjonale soliditetsregelverk for banker, finansieringsselskaper og verdipapirforetak, gitt av Baselkomiteen for banktilsyn. De siste elementene i dette regelverket kom på plass i desember 2017, og skal være implementert senest 1.januar 2022. Kapitalkravsforskriften er en del av Basel III-regelverket i Norge. I EU og EØS er Basel III implementert gjennom CRD IV og CRR.

- CRD IV (Capital Requirements Directive) er det juridiske rammeverket for tilsyn med kredittinstitusjoner og verdipapirforetak i EU, og som Norge er forpliktet til å gjennomføre i egen lovgivning i henhold til EØS-avtalen.
- CRR (Capital Requirements Regulation) er en forordning som gjelder i hele EU uavhengig av nasjonal lovgivning. Gjennom EØS-avtalen er Norge forpliktet til å følge de samme bestemmelsene. Se også Kapitalkravsberegning i DNB.

BASISSWAP

Med basisswap menes her en avtale mellom to parter om å bytte flytende rentebetalinger og hovedstol i

forskjellige valutaer. Det gjøres vanligvis for å sikre fremtidige kontantstrømmer i fremmed valuta.

BUFFERKRAV

Bankene pålegges å holde betydelig mer kapital enn minstekravet, i form av ulike bufferkrav. Dette vil være buffere som bankene under spesielt ugunstige forhold skal kunne tære på, men som de i normale tider skal ha i tillegg til å oppfylle minstekravene. Bufferkravene skal oppfylles med ren kjernekapital.

- Finansinstitusjoner skal oppfylle et samlet bufferkrav bestående av fire separate bufferkrav:
- Bevaringsbuffer er en buffer som alle banker er pålagt for å gi tid og rom for opprettende tiltak, dersom banken skulle komme i en krisesituasjon.
 - Systemrisikobuffer er en buffer som skal avspeile særskilt høye risikoforhold i økonomien, som ikke skyldes konjunkturer i økonomien
 - Buffer for systemviktige finansinstitusjoner er en buffer som skal redusere sannsynligheten for at systemviktige finansinstitusjoner kommer i en krisesituasjon.
 - Motsyklisk kapitalbuffer er en buffer for å ta hensyn til at kredittrisikoen kan bygge seg opp i perioder med sterk kredittvekst. Bufferen skal dempe effekten av sykliske variasjoner. I nedgangstider kan bufferkravet frafalles for å gjøre det lettere for bankene å yte kreditt.

Etter finansavtalelovens § 2-9 e skal finansinstitusjoner som ikke oppfyller bufferkravene utarbeide en plan for økning av ren kjernekapitaldekning. Finansinstitusjonen kan i slike tilfeller ikke, uten samtykke fra Finanstilsynet, utbetale utbytte til aksjonærer og bonus til ansatte.

CRS (COMMON REPORTING STANDARD)

Et internasjonalt rammeverk fra Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD), om automatisk utveksling av informasjon om finansielle

konti. Har tilsvarende prinsipper som FATCA. Avtalen innebærer en plikt for finansinstitusjoner til å innhente informasjon om kontohaveres skattemessig bosted eller hjemmehørighet, og årlig rapportere informasjon om finansielle konti eid av kunder med skattemessig bosted eller hjemmehørighet i en annen stat eller jurisdiksjon.

EAD, FORVENTET ENGASJEMENT VED MISLIGHOLD (EXPOSURE AT DEFAULT)

EAD angir andel av bevilget engasjement som forventes å være trukket ved et eventuelt fremtidig mislighold samtidig som det er en nedgangskonjunktur i markedet. EAD beregnes som summen av trukket beløp på rapporteringstidspunktet pluss en andel av gjenstående ramme eller bevilgning. Se kredittkonverteringsfaktor.

EL, NORMALISERT TAP (EXPECTED LOSS)

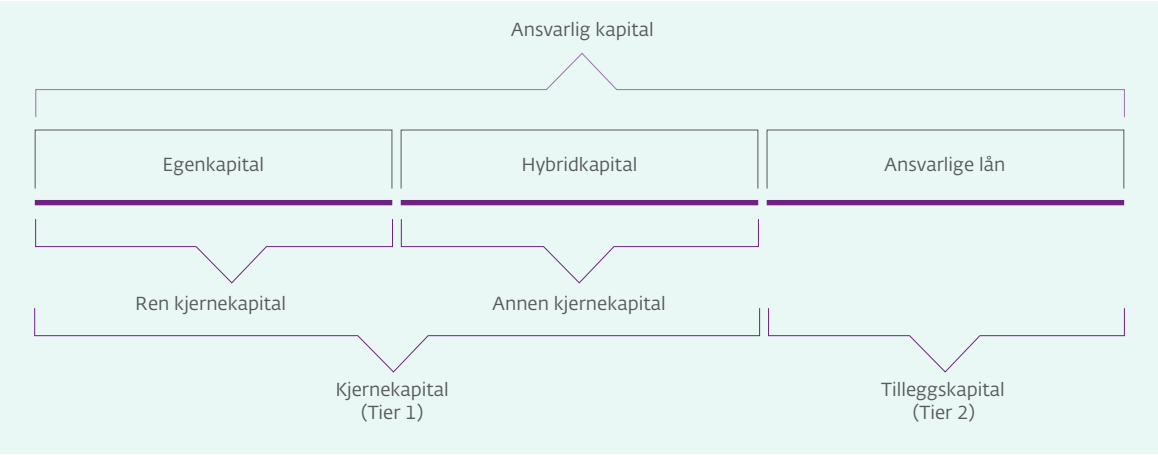
EL angir gjennomsnittlig årlig forventet tap over en full konjunktursyklus,. $EL = PD \times LGD \times EAD$. EL skal i gode/normale tider ligge over faktiske tap, ettersom det i beregningen er tatt høyde for både høyere sannsynligheter (PD-faktoren) og høyere tap (LGD-faktoren) i nedgangskonjunkturer.

FATCA (THE FOREIGN ACCOUNT TAX COMPLIANCE ACT)

En amerikansk skattelov. Norge og USA har inngått en avtale som pålegger finansinstitusjoner å rapportere samlede beløp på kontoer som tilhører amerikanske statsborgere til lokale skattemyndigheter. Disse rapporterer videre til skattemyndighetene i USA (US Internal Revenue Service, IRS).

ICAAP, INTERN KAPITALVURDERINGSPROSESS (INTERNAL CAPITAL ADEQUACY ASSESSMENT PROCESS)

Finansinstitusjonene er pålagt å ha en løpende intern vurdering av risiko og kapitalbehov. Kravene til prosessen er skissert i pilar 2 i

kapitaldekningsregelverket. Banken skal vurdere all risiko knyttet til virksomheten. Viktige elementer i ICAAP-prosessen er oppdatering av risikoappetittrammene, oppdatering av finansiell plan og strategi samt fastsettelse av finansielle måltall. Prosessen dokumenteres årlig gjennom ICAAP-rapporten til Finanstilsynet.

Basert på ICAAP-rapporten, og annet materiale som Finanstilsynet har om banken, gjennomføres Finanstilsynets samlede vurdering av bankens risiko og kapitalsituasjon (SREP, Supervisory Review and Evaluation Process). I forbindelse med vurderingen fastsettes også et særskilt tillegg til de øvrige kapitalkravene; pilar 2-tillegget.

KAPITALKRAVSBEREGNING I DNB

IRB-metode kredittrisiko

→ En metode for å beregne kapitalkravet for kredittrisiko med interne risikomodeller. Avansert IRB (IRBA) er en metode for beregning av kredittrisiko, blant annet basert på interne modeller for PD, LGD og EAD. Det er Finanstilsynet som gir tillatelse til å bruke interne modeller.

Standardmetode kredittrisiko

→ En metode der standardiserte sjablonger blir benyttet for å beregne risikovektet volum. Disse sjablongene er bestemt av myndighetene.

Standardmetode markedsrisiko

→ I standardmetoden for markedsrisiko deles risikoen opp i fire aktivaklasser (rente-, aksje-, valuta- og råvareposisjoner og i tillegg regnes CVA-risiko tilknyttet derivater. Det er fastsatt ulike beregningsmetoder for hver av disse) og det benyttes ulike beregningsmetoder, bestemt av myndighetene, for hver av disse aktivaklassene.

Basismetode operasjonell risiko

→ I basismetoden beregnes kapitalkravet som

15 prosent av gjennomsnittlig bruttoinntekt de siste tre årene.

Sjablongmetode operasjonell risiko

→ En metode hvor inntektene skal fordeles til åtte ulike forretningsområder. Det er definert av Finanstilsynet hvilke tjenestekategorier som inngår i hvert område. Ved beregning av minstekravet multipliseres gjennomsnittlig bruttoinntekt de siste tre årene med fastsatte prosentsatser. Avhengig av hvilket forretningsområde inntekten tilhører, er prosentsatsen mellom 12 og 18 prosent.

Beregningsmetodene er beskrevet i Kapitalkravsforskriften. Se også Basel III.

KF, KREDITT KONVERTERINGSFAKTOR

Kredittkonverteringsfaktor brukes ved fastsettelse av EAD. Faktoren er et anslag på hvor stor andel av ubenyttet kredittbevilgning som forventes å ha blitt trukket på tidspunkt for mislighold.

LGD, TAP GITT MISLIGHOLD (LOSS GIVEN DEFAULT)

LGD er den andel av EAD som forventes tapt dersom kunden misligholder sine forpliktelser, samtidig som det er en kraftig nedgangskonjunktur i markedet. Beregningen tar blant annet hensyn til sikkerheter knyttet til engasjementet, fremtidig kontantstrøm og andre relevante faktorer.

LIKVIDITETSINDIKATORER

→ LCR (Liquidity Coverage Ratio) måler kortsiktig likviditetsrisiko. LCR krever at bankene holder risikofrie og lett omsettelige aktiva for å møte nødvendige utbetalinger i løpet av en tretti dagers kriseperiode uten støtte fra sentralbanken
→ NSFR (Net Stable Funding Ratio) er et langsiktig likviditetsrisikomål. NSFR har som mål å skape ekstra insentiver for bankene til å finansiere

virksomheten med mer stabil og langsiktig finansiering.

MIFID II (MARKETS IN FINANCIAL INSTRUMENT DIRECTIVE)

Direktivet regulerer markedet for finansielle instrumenter, og beskriver hvordan aktører i finansmarkedene skal organiseres og oppføre seg.

MREL (MINIMUM REQUIREMENT FOR OWN FUNDS AND ELIGIBLE LIABILITIES)

Minimumsnivå på ansvarlig kapital og kvalifiserende gjeld som kan nedskrives, eller konverteres til egenkapital (bail-in), når en bank er nær konkurs.

OMF, OBLIGASJONER MED FORTRINNSRETT

Obligasjoner med fortrinnsrett gir DNB dekning for sitt krav i en underliggende sikkerhetsmasse dersom utsteder misligholder sine forpliktelser. Norske OMF kan kun utstedes av kredittforetak, mens utenlandske OMF kan utstedes av både banker og kredittforetak.

PENSJONSORDNINGER

Ytelsesbasert pensjon er en ordning som definerer den summen den ansatte skal motta ved pensjonsalder. Beløpet utbetales livsvarig og beregnes som en prosent av lønn fratrukket en forventet folketrygd. Det er sluttlønnen ved pensjonsalder som er grunnlaget for beregningen.

Innskuddsbasert pensjon er en ordning hvor arbeidsgiver innbetaler et definert beløp for den ansatte. Arbeidsgiver har ingen ytterligere forpliktelser knyttet til ordningen og bærer heller ingen risiko.

PD, SANNSYNLIGHET FOR MISLIGHOLD (PROBABILITY OF DEFAULT)

PD angir sannsynligheten for at en gitt kunde vil misligholde sitt kredittengasjement i løpet av en 12 måneders periode. Beregnes basert på finansielle og ikke-finansielle faktorer og danner grunnlag

for risikoklassifisering av kreditteksponeringene. Misligholdte engasjementer tildeles automatisk en PD på 100 prosent.

RWA, RISIKOVEKTET VOLUM (RISK-WEIGHTED ASSETS)

Beregnet risikojustert eksponering for kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko, som benyttes for vurdering av bankenes soliditet, og er metodene DNB benytter internt. Beregningsmetodene er beskrevet i Kapitalkravsforskriften.

SOLVENS II

Solvens II er soliditetsregelverket for forsikringsvirksomhet. Regelverket trådte i kraft 1. januar 2016, og er basert på en pilarstruktur bestående av tre pilarer, lignende Basel III-direktivet for bankområdet:

- Pilar 1 omfatter krav til verdivurdering av eiendeler og forsikringstekniske avsetninger, kapital og kapitalkrav.
- Pilar 2 inneholder regler for risikostyring og internkontroll, samt tilsynsmessig kontroll og overvåkning.
- Pilar 3 skal sikre markedsdisiplin gjennom informasjonsplikt overfor offentligheten og rapporteringsplikt overfor tilsynsmyndighetene.

SYSTEMVIKTIG FINANSINSTITUSJON (G-SII OG O-SII)

Enkelte finansinstitusjoner er systemviktige, og har særlig stor betydning for finanssystemet og økonomien, og er definert som globalt (G-SII) eller lokalt (O-SII) systemviktig. De kjennetegnes ved at de har en størrelse og virksomhet som gjør det vanskelig å erstatte dem, og hvor problemer i institusjonene vil gi ringvirkninger med betydelig skade for samfunnet. I Norge gjelder det DNB ASA, og Kommunalbanken AS som er definert som O-SII.

TLAC (TOTAL LOSS-ABSORBING CAPACITY)
Minimumsnivåer av kapital og andre instrumenter som

kan bære tap eller konverteres til egenkapital. Gjelder for G-SIIs. TLAC skal integreres i MREL.

UVEKTET KJERNEKAPITALANDEL (LEVERAGE RATIO)
Forholdet mellom kjernekapital og total eksponering, uten risikojustering av eksponeringene.

VAR, VALUE AT RISK
VaR angir det potensielle verditapet for en portefølje av finansielle aktiva, i løpet av en gitt tidsperiode for et gitt konfidensnivå.

WRONG-WAY RISK (WWR)
WWR er den tilleggsrisikoen som oppstår gjennom en ugunstig korrelasjon mellom motpartseksponeringen og motpartens kredittkvalitet. Altså en korrelasjonsrisiko mellom kreditt- og markedsrisikofaktorer.

ØKONOMISK KAPITAL
Økonomisk kapital kvantifiserer den samlede risikoen for alle hovedtyper av risiko. I DNB beregnes økonomisk kapital med Totalrisikomodellen. DNB har fastsatt at økonomisk kapital skal tilsvare 99,9 prosent

av mulige uventede tap med en tidshorisont på ett år.

FORKORTELSER

A-IRB
Advanced IRB: Avansert IRB-metode

AGOR
Advisory Group Operational Risk: Et rådgivende utvalg for konsernets CRO

ALCO
Asset Liability Committee: Balansestyringsutvalget

AML
Anti-Money Laundering: Anti-hvitvasking

BCBS
The Basel Committee for Banking Supervision: Baselkomiteen

BICRA
Banking Industry Country Risk Assessment

BRRD
Bank Recovery and Resolution Directive

CCR
Counterparty Credit Risk: Motpartsrisikoeksponeringer

CDO
Chief Data Officer

CEM
Current Exposure Method: Markedsverdimetoden

CEO
Chief Executive Officer

CET1
Core Equity Tier 1: Ren kjernekapitaldekning

CFO
Chief Financial Officer

CISO
Chief Information Security Officer

CLS
Continuous Link Settlement

CRD IV
Capital Requirements Directive

CRO
Chief Risk Officer

CRR
Capital Requirements Regulation

CRS
Common Reporting Standard

CSA
Credit Support Annex: Avtaler som minimerer motpartsrisiko ved derivathandel

CVA
Credit Value Adjustment: Risiko for svekket kredittverdighet hos motpart

DGS
Deposit Guarantee Schemes: Det reviderte direktivet om innskuddsordninger for banker

DVP
Delivery versus Payment

EAD
Exposure at Default: Forventet engasjement ved mislighold

EBA
European Banking Authority

ECB
European Central Bank

EL
Expected Loss: normaliserte tap

FATCA
The Foreign Account Tax Compliance Act

F-IRB
Foundation IRB: Grunnleggende IRB-metode

FMRC
Financial Market Risk Committee: En komité bestående av personer fra DNB Markets, Treasury og Risikostyring

FRA
Forward Rate Agreement: En fremtidig renteavtale

GCCO
Group Chief Compliance Officer

GCD
Global Credit Data

GCORO
Group Chief Operational Risk Officer

GDPR

General Data Protection Regulation: EUs forordning for personvern

G-SII
Global systemically important institutions

ICAAP
Internal Capital Adequacy Assessment Process: Intern vurdering av kapitalbehovet

IFRS
International Financial Reporting Standards: Internasjonale regnskapsstandarder

ILAAP
Internal Liquidity Adequacy Assessment Prosess: Intern vurdering av likviditetsbehovet

IMM
Internal Model Method

IRB
Internal Ratings-Based Approach: Interne målemetoder for kredittrisiko

KF
Konverteringsfaktor

KKU
Konsernkredittutvalget

LCR
Liquidity Coverage Ratio: Kortsiktig likviditetsrisikomål

LGD
Loss Given Default: Tap gitt mislighold

LHC
Local Head of Compliance

LR
Leverage ratio: Uvektet kjernekapitalandel

LORO
Local Operational Risk Officer

LTV
Loan to value: Belåningsgrad

M
Maturity: Løpetid

MIR
Model Input Review

MREL
Minimum Requirement for Own Funds and Eligible

Liabilities

MTM
Mark-to-market

NSFR
Net Stable Funding Ratio: Langsiktig likviditetsrisikomål

ORSA
Own Risk and Solvency Assessment

O-SII
Other systemically important institutions

OTC
Over the counter

PE
Private Equity

PD
Probability of Default: Sannsynlighet for mislighold

RMBS
Residential Mortgage-Backed Securities

RWA
Risk Weighted Assets: Risikovektet volum

SCR
Solvency Capital Requirement: Solvenskapitalkravet

SNC
Shared National Credit Program

SREP
Supervisory Review and Evaluation Process

S&P
Standard and Poor's

TLAC
Total Loss-Absorbing Capacity

VaR
Value at Risk

WWR
Wrong Way Risk

TEMAER SOM OMHANDLES I FLERE DNB-RAPPORTER FOR 2017	RISIKO- OG KAPITALSTYRING	ÅRSRAPPORTEN
Oppsummering av året	CROs oppsummering av året	Konsernsjefen har ordet Styrets årsberetning Eierstyring og selskapsledelse
Personvern, herunder datasikkerhet	Operasjonell risiko Compliance-risiko	Eierstyring og selskapsledelse
Rammebetingelser	Styring og kontroll av risiko i DNB Kapitalstyring og ICAAP DNB Livsforsikring DNB Forsikring	Eierstyring og selskapsledelse Nye rammebetingelser
Regler og retningslinjer	Kapitalstyring og ICAAP Kredittrisiko Juridisk struktur og konsolideringsregler for kapitaldekning	Eierstyring og selskapsledelse Styrets årsberetning Regnskapsprinsipper
Risikostyring	Styring og kontroll av risiko i DNB Likviditetsrisiko og balansestyring Kredittrisiko Markedsrisiko Operasjonell risiko DNB Livsforsikring DNB Forsikring	Eierstyring og selskapsledelse Styrets årsberetning Note 5 - 12 til regnskapet
Strategi og mål	Kapitalstyring og ICAAP	Konsernsjefen har ordet DNB i korte trekk Strategi og organisering Eierstyring og selskapsledelse Styrets årsberetning
Styring og organisering	Juridisk struktur og konsolideringsregler for kapitaldekning Styring og kontroll av risiko i DNB Kapitaldekning	Strategi og organisering Eierstyring og selskapsledelse Note 3 Styring

DNB

Postadresse:
Postboks 1600 Sentrum
N-0021 Oslo

Besøksadresse:
Dronning Eufemias gate 30
Bjørvika, Oslo

dnb.no
